



AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



Damla GÜRSOY

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK / MAĞDURİYET DÜZEYLERİ
VE SANAL SOSYAL DESTEK AĞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025



AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



Damla GÜRSOY

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK / MAĞDURİYET DÜZEYLERİ
VE SANAL SOSYAL DESTEK AĞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Nehir YASAN AK

İkinci Danışman

Doç. Dr. Sinem Burcu UĞUR

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Damla GÜRSOY'un bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Arif AYTEKİN (İmza)

Üye (Danışman) : Dr. Öğr. Üyesi Nehir YASAN AK (İmza)

Üye : Doç. Dr. Elif BAŞ (İmza)

Üye : (İmza)

Üye : (İmza)

Tez Başlığı: Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık / Mağduriyet Düzeyleri ve Sanal Sosyal Destek Ağları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 27/06/2025

Mezuniyet Tarihi : 31/07/2025

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık / Mağduriyet Düzeyleri ve Sanal Sosyal Destek Ağları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Damla GÜRSOY





T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



23/07/2025

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Damla GÜRSOY
Öğrenci Numarası	202352107002
Anabilim Dalı	Sosyal Hizmet
Programı	Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Nehir YASAN AK
Doktora Tez/Yüksek Lisans Tez/Dönem Projesi Başlığı	Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık/ Mağduriyet Düzeyleri ve Sanal Sosyal Destek Ağları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2719394542
Rapor Tarihi	23.07.2025
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 9 Alıntılar dahil: % 9
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 110 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Nehir YASAN AK İmza	

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
TEŞEKKÜR / ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE: ZORBALIKTAN DESTEK AĞLARINA DİJİTAL BİR DÖNÜŞÜM

1.1. Siber Dönüşüm Bağlamında Zorbalığı Tanımlamak.....	5
1.1.1. Zorbalık.....	6
1.1.2. Siber Zorbalık	8
1.1.2.1. Siber Zorbalık Türleri	11
1.1.2.2. Siber Zorbalığın Nedenleri.....	13
1.1.2.3. Siber Zorbalığın Etkileri	17
1.2. Siber Dönüşüm Bağlamında Mağduriyeti Tanımlamak.....	18
1.2.1. Siber Mağduriyet	18
1.2.1.1. Siber Mağduriyet Türleri	20
1.2.1.2. Siber Mağduriyetin Nedenleri.....	21
1.2.1.3. Siber Mağduriyetin Etkileri	25
1.3. Siber Dönüşüm Bağlamında Sosyal Desteği Tanımlamak.....	28
1.3.1. Sosyal Destek ve Boyutları.....	29
1.3.1.1. Sosyal Desteğin Psikososyal Önemi	31
1.3.2. Sanal Sosyal Destek ve Boyutları.....	33
1.3.2.1. Sanal Sosyal Desteğin Psikososyal Önemi	38
1.4. Kavramlar Arası İlişki: Zorbalık, Mağduriyet ve Sosyal Destek	45

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ: EKOLOJİK SİSTEM KURAMI

2.1. Ekolojik Sistem Kuramı'nın Temel Varsayımları.....	47
2.2. Ekolojik Sistemler ve Çevrim İçi Ortamdaki Zorbalık, Mağduriyet ve Sosyal Destek Dinamikleri.....	49
2.2.1. Mikrosistem- Bireyin Doğrudan Etkileşimde Olduğu Kişiler ve Ortamlar.....	49
2.2.2. Mezosistem- Mikrosistemler Arasındaki Etkileşimler	51
2.2.3. Ekzosistem- Bireyin Dolaylı Yoldan Etkilendiği Sosyal Ortamlar	53
2.2.4. Makrosistem- Toplumsal Normlar, Değerler ve Politikalar	56
2.2.5. Kronosistem- Zamanla Meydana Gelen Gelişimsel ve Sosyal Değişiklikler.....	58
2.3. Ekolojik Yaklaşımın Bu Çalışmaya Katkısı.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA TASARIMI VE VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

3.1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	62
3.2. Araştırmanın Yöntemi	64
3.2.1. Araştırmanın Modeli.....	64
3.2.2. Araştırma Evren ve Örneklemi	65
3.2.3. Veri Toplama Araçları	66
3.2.3.1. Demografik Bilgiler Bölümü	67
3.2.3.2. Üniversite Öğrencileri İçin Sanal Zorbalık/Mağduriyet Ölçeği	67
3.2.3.3. Sanal Sosyal Destek Ölçeği	68
3.2.4. Veri Toplama Süreci.....	69
3.2.5. Veri Analizi	70
3.2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları	71
3.3. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi	72
3.3.1. Demografik Özellikler ve İnternet Kullanım Alışkanlıklarına İlişkin Bulgular.....	72
3.3.2. Araştırma Sorusu 1: Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık / Mağduriyet ve Sanal Sosyal Destek Düzeyleri.....	77
3.3.2.1. Araştırma Sorusu 1a: Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeyleri.....	78
3.3.2.2. Araştırma Sorusu 1b: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Sosyal Destek (Genel ve Alt Boyutları) Düzeyleri.....	79

3.3.3. Araştırma Sorusu 2: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Sosyal Destek, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile Arasındaki İlişki.....	82
3.3.4. Araştırma Sorusu 3: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Zorbalık / Mağduriyet ve Sanal Sosyal Destek Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması	83
3.3.4.1. Araştırma Sorusu 3a: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Zorbalık ve Sanal Mağduriyet Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması	83
3.3.4.2. Araştırma Sorusu 3b: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması	84
3.3.5. Araştırma Sorusu 4: Üniversite Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenler (Demografik Özellikler ve İnternet Kullanım Alışkanlıkları) ile Sanal Zorbalık / Mağduriyet ve Sanal Sosyal Destek Puanları Arasındaki İlişki	85
3.3.5.1. Araştırma Sorusu 4a: Üniversite Öğrencilerinin Yaşları ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki.....	86
3.3.5.2. Araştırma Sorusu 4b: Üniversite Öğrencilerinin Günlük İnternet Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki	87
3.3.5.3. Araştırma Sorusu 4c: Üniversite Öğrencilerinin Akademik İnternet Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki	88
3.3.5.4. Araştırma Sorusu 4d: Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki	89
3.4. Tartışma	90
SONUÇ	98
K A Y N A K Ç A.....	101
EK 1- Üniversite Öğrencileri için Siber Zorbalık/Mağduriyet Ölçeği	121
EK 2- Sanal Sosyal Destek Ölçeği	122
ÖZGEÇMİŞ	123

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Bronfenbrenner'in Ekolojik Kuramı	48
Şekil 3.1 Üniversite Öğrencilerinin İnternet Erişiminde Kullandıkları Cihazlara Göre Dağılımı	74



TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Veri Toplama Araçları.....	67
Tablo 3.2 SSD Ölçeğinin Örnek Maddeleri.....	69
Tablo 3.3 Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı ($N = 571$)	73
Tablo 3.4 Üniversite Öğrencilerinin İnternet Erişiminde Kullandıkları Cihazlara Göre Dağılımı ($N = 571$)	74
Tablo 3.5 Üniversite Öğrencilerinin Kullandıkları Sosyal Medya Platformları ($N = 571$)	75
Tablo 3.6 Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı ($N = 571$)	76
Tablo 3.7 Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı ($N = 571$).....	77
Tablo 3.8 Siber Zorbalık Ölçeği Maddelerinin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri.....	79
Tablo 3.9 Sanal Sosyal Destek Ölçeği Maddelerinin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri	80
Tablo 3.10 Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet ile Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasında İlişki	83
Tablo 3.11 Üniversite Öğrencilerinin Sanal Zorbalık ve Sanal Mağduriyet Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması	84
Tablo 3.12 Üniversite Öğrencilerinin Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması	85
Tablo 3.13 Üniversite Öğrencilerinin Yaşları ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasında İlişki	86
Tablo 3.14 Üniversite Öğrencilerinin Günlük İnternet Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki	87
Tablo 3.15 Üniversite Öğrencilerinin Akademik İnternet Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki	88
Tablo 3.16 Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki	89

KISALTMALAR LİSTESİ

- AAAI:** Association for the Advancement of Artificial Intelligence
- ACM:** The Association for Computing Machinery
- AJIT-e:** Online Academic Journal of Information Technology
- AKİL:** Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi
- BMJ:** British Medical Journal
- CSUR:** Computing Surveys
- HIV:** Human Immunodeficiency Virus
- HBV:** Hepatit B Virus
- IT:** Informationstechnologie
- LGBTQ+:** Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer, Intersex, and Asexual
- MMORPG:** Massively Multiplayer Online Role-Playing Game
- NY:** New York
- PESA:** Political, Economic and Social Studies Centre
- PLoS:** Public Library of Science
- SDE:** Stratejik Düşünce Enstitüsü
- SNS:** Social Networking Sites
- SPSS:** Statistical Package for the Social Sciences
- TOJET:** The Turkish Online Journal of Educational Technology
- TSSB:** Travma Sonrası Stres Bozukluğu
- UNICEF:** United Nations Children's Fund
- UK:** United Kingdom
- USA:** United States of America
- UTAR:** Universiti Tunku Abdul Rahman
- YÖK:** Yükseköğretim Kurumu

ÖZET

Dijitalleşmenin hızla şekillendirdiği çağdaş toplumsal yapılar, bireyler arası ilişkileri dönüştürmekte; bu dönüşüm, çevrim içi ortamlarda ortaya çıkan yeni sosyal sorunların, özellikle de siber zorbalık ve siber mağduriyetin, genç yetişkinler arasında daha görünür ve etkili hale gelmesine neden olmaktadır. Bu çalışma, dijitalleşmenin toplumsal yapı üzerindeki etkileri çerçevesinde üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimleri ile bu süreçte etkili olan sanal sosyal destek ağları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı dönüşüm, çevrim içi ortamları sosyal etkileşim ve güç ilişkilerinin yeni biçimlerinin ortaya çıkıdığı mecralar hâline getirmiştir. Bu gelişmeler, geleneksel zorbalık olgusunun dijital ortamlarda farklı biçimlerde yeniden üretildiği bir süreci beraberinde getirmiştir. Siber zorbalık, bireyler arası dijital şiddetin sistematik ve tekrarlayan biçimlerini içermekte; bireylerin psikososyal iyi oluşlarını tehdit eden önemli bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında siber zorbalık ve mağduriyet, bireylerin çevrim içi ortamlarda maruz kaldıkları düşmanca davranışların sıklığı ve etkileri açısından değerlendirilmiş; bu bağlamda bireylerin sosyal destek algıları ile yaşadıkları mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Araştırmanın kuramsal temeli Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistem Kuramı'na dayandırılmış; bu çerçevede, bireylerin maruz kaldıkları zorbalık ve sağladıkları ya da eksikliğini yaşadıkları destek sistemleri mikrodan makroya uzanan sosyal katmanlarda incelenmiştir.

Nicel desende yürütülen bu çalışmada, Antalya ilindeki farklı fakültelerde öğrenim gören 571 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Bulgular, siber zorbalık ve mağduriyetin cinsiyet, internet kullanım süresi ve sosyal medya platformlarının kullanım biçimi gibi değişkenlerle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca, yüksek sanal sosyal destek algısının siber mağduriyetin olumsuz etkilerini azalttığı, ancak destek yapılarının işlevsizliği durumunda zorbalık eğilimlerinin güçlenebileceği belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışma, siber zorbalık, mağduriyet ve sosyal destek dinamiklerinin çok katmanlı yapısını anlamaya yönelik özgün bir katkı sunmakta; dijital şiddetle mücadelede sosyal hizmet temelli müdahale yaklaşımlarına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek, Ekolojik Sistem Kuramı

SUMMARY
AN EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN UNIVERSITY
STUDENTS' LEVELS OF CYBERBULLYING/VICTIMIZATION AND THEIR
VIRTUAL SOCIAL SUPPORT NETWORKS

Contemporary social structures, increasingly shaped by the process of digitalization, are fundamentally transforming interpersonal relationships. This transformation has contributed to the heightened visibility and influence of emerging social issues in online environments, particularly cyberbullying and cybervictimization, among young adults. The present study investigates the relationship between university students' experiences of cyberbullying and cybervictimization and the role of virtual social support networks within the broader context of digitalization's impact on social structure.

The rapid evolution of information and communication technologies has redefined online platforms as arenas for novel forms of social interaction and power dynamics. Consequently, the traditional phenomenon of bullying has been reconfigured within digital environments, manifesting in systematic and repetitive acts of digital aggression. Cyberbullying thus represents a significant social issue, with serious implications for individuals' psychosocial well-being.

This study assesses cyberbullying and cybervictimization in terms of the frequency and psychological impact of hostile behaviors encountered in digital spaces. In this regard, the relationship between perceived social support and the level of victimization experienced by individuals is examined. The theoretical framework of the study is grounded in Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory, which facilitates a multilevel analysis of the exposure to online bullying and the availability or absence of corresponding support systems across micro- to macro-level social contexts.

Employing a quantitative research design, the study analyzed data collected from 571 university students enrolled in various faculties within the province of Antalya. Statistical analysis was conducted using the SPSS software. The findings reveal significant associations between cyberbullying/victimization and variables such as gender, duration of internet usage, and patterns of engagement with social media platforms. Furthermore, a high level of perceived virtual social support was found to mitigate the adverse effects of cybervictimization, whereas dysfunctions in support structures appeared to correlate with increased bullying tendencies.

In sum, this study offers a novel contribution to the literature by elucidating the multilayered dynamics of cyberbullying, victimization, and social support in digital contexts.

It further seeks to inform the development of intervention strategies grounded in social work to address and prevent digital forms of violence.

Key Words: Cyberbullying, Cybervictimization, Online Social Support, Ecological Systems Theory



TEŞEKKÜR / ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezinin hazırlanma süreci, yalnızca akademik bir yolculuk değil; aynı zamanda sabrın, desteğin ve iş birliğinin değerinin derinden hissedildiği bir yaşam deneyimi olmuştur.

Tez danışmanlarım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Nehir YASAN AK'a ve Sayın Doç. Dr. Sinem Burcu UĞUR'a, araştırma sürecindeki yönlendirici katkıları, titiz akademik yaklaşımları ve her zaman yapıcı eleştirileriyle bana yol gösterdikleri için en içten teşekkürlerimi sunarım. Onların rehberliği, bu çalışmanın bilimsel niteliğini güçlendirmiştir. Ayrıca sosyal hizmet disiplini çerçevesinde siber zorbalık ve sanal sosyal destek alanlarında çalışmanın gerektirdiği çok boyutlu düşünceyi bana kazandırdıkları, bilgi ve ilhamlarını esirgemedikleri için kendilerine minnettarım.

Araştırmanın saha sürecinde desteklerini esirgemeyen ve katılımlarıyla bu çalışmanın temelini oluşturan kıymetli üniversite öğrencilerine ve veri toplama sürecinde kolaylaştırıcılık sağlayan üniversite yönetimlerine gönülden teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana koşulsuz destek sunan, en zor anlarımda bile yanımda olan sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim. Onların varlığı, bu süreci sadece daha kolay değil, anlamlı da kılmıştır.

Son olarak, yoğun tez sürecinde bana sabırla eşlik eden, fikirlerimi dinleyen ve motivasyonumu taze tutan dostlarıma teşekkür ederim. Bu süreçte yalnız olmadığımı hissettirdiniz.

Bu çalışma, yalnızca akademik bir emek değil; bugünün dijital gerçekliğinde savrulan genç zihinlere bir rehber, yarının toplumsal dayanışmasına bir katkı olma umudu taşımaktadır.

Damla GÜRSOY

Antalya 2025

GİRİŞ

Günümüzün dijitalleşen toplumlarında bireylerin sosyalleşme, bilgi edinme, aidiyet kurma ve destek alma biçimleri giderek dijital ortamlara kaymaktadır. Bu dijital dönüşüm süreci, özellikle çevrim içi toplum kavramı etrafında şekillenmektedir. Çevrim içi toplum, fiziksel mekânlara bağımlılığın azaldığı ve bireylerin büyük ölçüde dijital araçlar aracılığıyla sürekli bağlantıda olduğu bir toplum modelidir (Van Dijk, 2012).

Dijital toplumun üyeleri sahip oldukları internet bağlantılı cihazlar aracılığıyla eğitimden spora, sanattan seyahate uzanan sonsuz çeşitlilikte etkinliği oturdukları yerden gerçekleştirebilme imkanına sahiptir. Sözelimi, yalnızca saniyeler içinde bir yemeği nasıl yapabileceklerini, hatta onu en lezzetli hale getirecek püf noktalarını öğrenebilmekte, herhangi bir cihazı tamir etmek için ihtiyaç duyduğu pratik bilgilere erişebilmekte ya da sanal müzelere geziler düzenleyebilmektedir. Bu bağlamda dijitalleşme, bireylerin gündelik yaşam pratiklerini kolaylaştıran ve onları fiziksel sınırların ötesine taşıyan yeni bir sosyalleşme ve bilgi edinme alanı sunmaktadır (Van Dijk, 2012).

Bireylerin dijital toplumlarda bireysel olarak ulaşabildikleri bu olanaklar oldukça kıymetlidir. Ancak bu toplumlardaki esas dönüşüm, gelenekselden farklı etkileşim biçimlerinin giderek yaygınlaşmasıyla gözlemlenebilir hale gelmektedir. Bu toplum modelinde etkileşim için bireylerin birbirlerini tanımaları, ortak bir yaşantılarının olması veya birbirleri ile karşılaşmaları dahi gerekli değildir. Her gün, her dakika milyonlarca insan akıllı telefonları ya da bilgisayarları ile kilometrelerce uzaklıktaki insanlarla iletişim kurmakta, yeni insanlarla tanışmakta ve farklı dil ve etnik gruplara mensup insanların bulunduğu topluluklara dahil olabilmektedir.

Günümüz çevrim içi toplumlarında sosyal ilişkiler ve bireyler arası etkileşimlerin dijital ortamlara taşınması, beraberinde yeni risk alanlarını da getirmektedir. Geleneksel zorbalıktan farklılaşarak sanal ortamlarda özgün bir nitelik kazanan siber zorbalık, bu risk alanlarından bir tanesidir. Siber zorbalık, bireylere veya gruplara zarar verme amacı taşıyan düşmanca davranışların elektronik iletişim araçları üzerinden sistematik bir biçimde gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Belsey, 2005; Patchin ve Hinduja, 2006). Siber zorbalık, genç bireylerin sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları ve diğer çevrim içi platformlar aracılığıyla akranlarını hedef alan hakaret, tehdit, aşağılama, dışlama ve iftira gibi eylemleri kapsamaktadır (Özdemir, 2011). Siber zorbalık yaygın olarak cinsel içerikli görsellerin paylaşılması, kurbanın din, cinsiyet gibi özellikleri üzerinden nefret söylemlerinin yayılması, kişisel bilgilerini izinsiz paylaşma (Polat, 2016) veya mağdurun kimliğine bürünerek başkalarına yönelik saldırgan

davranışlarla kendini göstermektedir. Bunların yanı sıra kurbanın çevrim içi oyun sitelerine veya özel sohbet odalarına erişimini engelleme, kimliği gizlenmiş aramalar, isimsiz e-postalar, virüslü mesajlarla kurbanı taciz etme de siber zorbalık davranışları arasındadır (Özdemir, 2011). Zorbanın olduğu her bir platformda mutlaka mağdur olan veya edilen taraf da bulunmaktadır.

Siber mağduriyet birey ya da grubun, özel ya da tüzel bir kişinin sanal ortamda rahatsız edilmesi ve bunun sonucunda maddi ve manevi olarak zarar görerek mağdur durumuna düşmesi olarak ifade edilmektedir (Arıcak, Kınay ve Tanrıku, 2012). Sanal mağduriyetin birey üzerinde çeşitli duygusal ve psikolojik etkileri vardır. Nitekim araştırmalar (Beran ve Li, 2005) siber zorbalık mağduriyetinin düşük özsaygı ve düşük akademik başarı ve yüksek bağımlılıkla ilişkili olduğunu; siber zorbalığa maruz kalan bireylerin genellikle öfke, yalnızlık, üzüntü, incinme, utanç ve korku duyguları yaşadıklarını; aynı zamanda da şiddet içeren davranışlar sergileyebildiklerini ortaya koymaktadır.

Bireylerin maruz kaldıkları bu çevrim içi mağduriyetler, sosyal destek mekanizmalarının önemini daha da görünür kılmaktadır. Siber mağduriyet bireyin yalnızlık, izolasyon, stres ve travma gibi olumsuz sonuçlarla başa çıkabilmesi için destek ağlarına olan ihtiyacını artırmaktadır. Ancak bu destek artık sadece yüz yüze ilişkilerde ya da tanıdık çevrelerde aranmamaktadır. Tıpkı dijital toplumun diğer etkileşim biçimlerinin dijital ortamlara taşınması gibi, sosyal destek alışverişi de giderek sanal ağlarda yaygınlaşmaktadır. Bu noktada, sanal sosyal ağlara yönelimi anlamak için, bu ağların hangi yönleriyle cazip olduğunu belirtmek gerekmektedir. Sanal sosyal ağlar geniş katılım olanakları, 24 saat boyunca ulaşılabilirlik (Wright, 2016) ve en utanç verici konuları dahi rahatlıkla tartışmayı mümkün kılan anonimlik avantajlarıyla (White ve Dorman, 2001) yüz yüze etkileşimden daha uygun bir platform sunmaktadır. Bu bakımdan bireyler, özellikle genç kuşak ihtiyaç duydukları bilgi, tavsiye, teşvik, arkadaşlık ve hatta somut yardımları çevrim içi alanlarda, nispeten büyük ağlarda ve hatta tanışılmayan insanlar aracılığıyla ulaşmayı tercih etmektedir (Chen ve Choi, 2011).

Sanal sosyal destek ağları, mağduriyet yaşayan bireylerin yaşadıkları olumsuz deneyimleri anlamlandırmalarına ve duygusal yüklerini hafifletmelerine katkı sağlayabilir. Çevrim içi ortamlarda sunulan destek, bireyin yalnız olmadığını hissetmesini, yaşadığı durumun başkaları tarafından da paylaşıldığını görmesini ve kendini ifade edebileceği güvenli alanlara erişmesini mümkün kılar. Bu durum, mağdur bireyin ruhsal iyilik hallerini desteklemekte, benlik saygısının artmasına (Cole vd., 2017) ve baş etme stratejileri geliştirmesine katkı sunmaktadır. Ancak, mağdurun duygusal yükünü hafifletmeye yarayan sanal sosyal desteğin bizzat kendisi de çeşitli yönleriyle zorbalık/mağduriyet yaratabilmektedir.

Güçlü sosyal destek mekanizmalarına sahip bireyler, zorbalık deneyimleri karşısında daha dirençli tepkiler verebilmekte ve olumsuz duygusal sonuçlardan korunabilmektedir. Diğer taraftan, güçlü sosyal destek algısı, çelişkili biçimde, zorbalığın meşrulaştırılarak sürekliliğine de zemin hazırlayabilir (Rains ve Wright, 2016). Algıladıkları sosyal destek sayesinde bir grupla aidiyet kurabilen ve güvende olduklarını hisseden bireyler için bu duygular, bazen “onlar” a karşı dışlayıcı tutumlara kaynaklık edecek denli güçlü bir “biz” duygusu yaratabilir. Daha yalın bir anlatımla, güvenli sosyal destek ağları içindeki bireyler bağlılık hissiyle ve gruptan dışlanma kaygısıyla zaman zaman kendi değer yargılarını da bastırarak, grupla birlikte hareket etme eğilimindedirler. Birey, bağlı olduğu grup içinde kabul görmeye devam etmek, grup içi aidiyetini sürdürmek için zorbalık içeren davranışlara sessiz kalmak ya da katılmak suretiyle bir zorbaya dönüşebilir.

Öte yandan güçlü sosyal desteğin zorbalığa zemin hazırlayabilmesi gibi, desteğin yokluğu da sanal zorbalıkla ilişkilidir. Zayıf veya işlevsiz sosyal destek yapılarının bireylerde saldırganlık, dışlama veya düşmanca davranışları besleyebileceği, dolayısıyla zorba davranışların ortaya çıkmasını kolaylaştırabileceği bilinmektedir (Yuchang vd., 2019). Nihayetinde, sanal sosyal destek ağlarındaki etkileşimler, bireylerin zorbalık ya da mağduriyet deneyimlerine zemin hazırlamaktadır. Üstelik, çevrim içi ağlarda mağdur ya da kurban rolü tek taraflı da değildir; sanal ağlardaki etkileşimleri bağlamında bir çevrim içi ortamda zorba olan birey, başka bir ortamda mağdur olabilmektedir.

Siber zorbalık-siber mağduriyet ve sanal sosyal destek arasındaki bu iç içe geçmiş yapı, günümüz toplumlarında çok daha belirgin biçimde ortaya çıkarken, bu üç olgunun karşılıklı etkileşim içinde ele alınması gerekmektedir. Bu gerekliliğe rağmen, alan yazında çevrim içi zorbalık/mağduriyet ile sanal sosyal ağları birbirinden bağımsız olarak ele alma yönündeki yaygın eğilim devam etmekte, sanal sosyal çevrenin mağduriyet/zorbalık deneyimine etkisi yeterince tartışılmamaktadır. Bu çalışma, bu ilişkiler bütününi incelemeyi problem edinmektedir.

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin çevrim içi ortamlarda yaşadıkları siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek deneyimlerini anlamaktır. Bu doğrultuda, öğrencilerin çevrim içi alanlarda fail ve/veya mağdur olarak nasıl konumlandıkları, sosyal destek ağlarının zorba ve mağdur deneyimlerinde nasıl bir rol üstlendiği analiz edilecektir.

Bu araştırmanın özgün değeri, siber zorbalık ve siber mağduriyet konularının sanal sosyal destek ağları ile olan ilişkisini ele almasıdır. Literatürde, sosyal destek ağlarının bireylerin zorbalığa maruz kalma veya zorbalık yapma davranışları üzerinde etkili olduğuna dair çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, sanal sosyal destek ağlarının (sanal arkadaş

çevresi, topluluklar vb.) zorbalık ve mağduriyet üzerindeki etkileri, özellikle üniversite öğrencileri örnekleminde yeterince incelenmemiştir. Genç bireylerin günlük yaşamlarında fiziksel sosyal çevrelerinden çok daha fazla zaman geçirdikleri sanal çevreleri, sosyal destek kaynakları olarak nasıl kullandıkları ve bu kaynakların siber zorbalık/mağduriyet deneyimleri üzerindeki etkileri henüz ayrıntılı olarak araştırılmamıştır.

Yabancı literatürde siber zorbalık, mağduriyet ve sanal sosyal destek ağları konusuna ilişkin çalışmalar görece görünürlük kazanmaya başlamış olsa da (Li, 2006), yerli literatürde bu alandaki çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalarda sanal sosyal çevrenin etkisi ise göz ardı edilmiştir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri ile sanal sosyal destek ağları arasındaki ilişkiyi analiz ederek, yerli literatürdeki bu eksikliği gidermektir.

Bu amaç doğrultusunda çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın kavramsal temelleri ele alınmıştır. Zorbalık, mağduriyet ve sosyal destek kavramları geleneksel görünümünden dijital toplumlardaki özgün biçimlerine detaylıca tartışılmıştır.

İkinci bölümde siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek olgularının bireysel unsurlardan ziyade çevresel etkileşimlerle şekillendiği düşüncesinden hareketle Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistem Kuramı tartışılmıştır. Bu bölümde söz konusu olguların birbirleriyle ilişkisi mikrodan makroya uzanan sistem düzeyinde ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmış, veri toplama ve analiz süreçlerine ilişkin detaylı bilgi sunulmuştur. Bu bölümde çalışmaya katılan üniversite öğrencilerine ait demografik veriler, öğrencilerin internet kullanım alışkanlıklarına ilişkin veriler ve ölçme araçlarından elde edilen veriler sunulmuştur. Söz konusu bulgular, Ekolojik Sistem Kuramı ve alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE: ZORBALIKTAN DESTEK AĞLARINA DİJİTAL BİR DÖNÜŞÜM

21. yüzyılın dijital dönüşüm süreci, bireylerin günlük yaşam deneyimlerinde köklü değişimlere yol açarken sosyal sorunlar ve onlarla mücadele stratejilerinin niteliğini de dönüştürmektedir. Gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin şekillendirdiği etkileşim biçimleri, geleneksel bağlamda uzun süredir sosyal hizmet alanının ilgi odağında yer alan zorbalık gibi şiddet davranışlarına ve bunların doğurduğu mağduriyet biçimlerine yeni biçim ve anlamlar kazandırmıştır. Bu dijital dönüşüm bir domino etkisi yaratarak geleneksel destek sitemlerinde de değişikliklere yol açmıştır. Böylelikle zorbalık ve mağduriyet gibi geleneksel sosyal problemler çevrim içi ortamlarda yeni özgün dinamikleri ile görünür olurken, geleneksel direnç mekanizmaları olan sosyal destek ağları da bu özgün koşullara uyum sağlayarak sanal ortamda yeni biçimler almaktadır.

Bu bağlamda bu çalışmada ele alınan üç temel kavram olan çevrim içi zorbalık, çevrim içi mağduriyet ve sanal sosyal destek, tarihsel süreçleri içerisinde ele alınmış; ardından günümüz dijital toplumlarındaki özgün biçimleriyle tartışılmıştır. Bu tartışmalar sosyal hizmet disiplini açısından taşıdığı anlam çerçevesinde ve saha çalışmalarından güncel örneklerle desteklenerek yapılmıştır.

Bu yaklaşım, öncelikle kavramsal bir açıklık sağlamaktadır. Bundan da öte, dijital çağın sosyal hizmet disiplini açısından doğurduğu önemli iki sorun olan siber zorbalık ve dijital mağduriyet olgularının derinlemesine incelenerek, alana özgü ihtiyaçlar ve müdahale alanlarının daha somut biçimde ortaya konmasını mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda bölümde sunulan kavramsal ve tarihsel arka plan dijital yaşamın en yoğun kullanıcı gruplarından biri olan ve çalışmanın örneklemini oluşturan üniversite öğrencilerinin çevrim içi ortamlarda karşılaştıkları bu yeni şiddet biçimlerini, mağduriyet durumlarının ve destek mekanizmalarını anlayabilmek açısından önemlidir. Bu tarihsel kavramlaştırma aynı zamanda sonraki bölümlerde yapılacak analizler için de açıklayıcı bir zemin oluşturacaktır.

1.1. Siber Dönüşüm Bağlamında Zorbalığı Tanımlamak

Bu bölümde, çalışmanın amacı ve problem çerçevesi doğrultusunda, bireylerarası şiddetin dijitalleşmeyle birlikte aldığı yeni formlar arasında yer alan siber zorbalık olgusu tarihsel süreç içinde ele alınmaktadır. Sosyal hizmet disiplini açısından hem bireyin zarar görmesine yol açan bir risk faktörü hem de müdahale gerektiren bir sosyal sorun olan zorbalık

öncelikle geleneksel bağlamdaki tanımı ve boyutlarıyla açıklanmış; ardından siber zorbalık kendi özgün dinamikleri içinde kapsamlı biçimde incelenmiştir.

Zorbalık yalnızca bireysel saldırganlıkla sınırlı olmayan, tekrarlayıcı ve sistematik özellikler taşıyan bir güç istismarı biçimidir. Zorbalık, özellikle okul çağındaki çocuklar arasında sıkça çalışılan bir konu olmakla birlikte, günümüzde dijital ortamların yaygınlaşmasıyla sanal dünyada da kendine yer edinmiştir. Ancak zorbalık çevrim içi ortamlarda biçimi, yöntemi ve araçları bağlamında geleneksel halinden oldukça farklılık göstermektedir. Çevrim içi ortamın sağlamış olduğu anonimlik, erişilebilirlik ve yayılabilirlik olanakları, geleneksel zorbalık davranışını dönüştürerek farklı bir şiddet türü yaratmıştır. Bu yeni şiddet türü olan siber zorbalık, geleneksel zorbalık davranışından çok daha karmaşık bir yapıdadır.

Bu bölümde ilk olarak zorbalık kavramı tarihsel ve teorik çerçevede açıklanmış, ardından siber zorbalık, geleneksel zorbalıktan ayrılan özgün koşulları ile tanımlanarak, bu davranışın türleri, nedenleri ve etkileri ele alınmıştır. Siber zorbalığın özellikle genç bireyler açısından neden önemli bir risk alanı oluşturduğuna ilişkin değerlendirmeler, alan yazından örnekler verilerek yapılmıştır.

1.1.1. Zorbalık

Zorbalık kavramı, alanyazında farklı terimlerle ifade edilmekle birlikte, ilk kez 1960'lı yıllarda Avusturyalı bilim insanı Konrad Lorenz tarafından kullanılmıştır. Lorenz bu kavramı; sığırcık, serçe gibi ötücü kuşlar ile martı gibi daha agresif kuş türlerinin, sürü içindeki veya dışındaki daha güçlü hayvanları korkutmak amacıyla toplu halde gerçekleştirdikleri saldırı durumunu tanımlamak için kullanmıştır (Lorenz, 1991). Ortaya çıkışı itibarıyla hayvan davranışlarını açıklamak için kullanılan bu terim süreç içerisinde insanlar arası ilişkilerde gözlemlenen bu hayvan davranışlarına benzer güç ve baskı temelli ilişki- etkileşim biçimlerine açıklık getirmek için kullanılmaya başlanmış, böylelikle sosyolojik ve psikolojik alanyazına dâhil olmuştur.

Günümüz geç modern toplumlarında bu kavram bireyler arası ilişkilerde ortaya çıkan güç dengesizliğine dayalı, kasıtlı ve sistematik saldırgan davranışları ifade etmek için kullanılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) zorbalığı “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide psikolojik zarara yol açma, yaralanma ve ölüm olasılığı bulunması” şeklinde tanımlamaktadır.

Zorbalık üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu olgunun belirli temel bileşenlerle tanımlanıp açıklandığı görülmektedir. Bir diğer anlatımla bu olgunun ayırt edici bazı özellikler

taşıdığı anlaşılmaktadır. Zorbalık davranışının tanımlanması ve diğer sosyal etkileşim biçimlerinden ayırt edilebilmesi için bu unsurların bilinmesi önemlidir. Zorbalık nedir, hangi davranışları zorbalık çerçevesinde değerlendirebiliriz, hangi davranış modellerinin varlığı bizlere zorbalığın varlığını düşündürebilir? gibi soruların cevabını bulabilmek, bu davranış türünün hangi sınırlar içinde değerlendirileceğinin anlaşılmasını sağlamaktadır.

Bu bağlamda zorbalık davranışının ayırt edici bileşenleri şu şekilde sıralanabilir:

Niyet: Zorbalık, failin mağdura zarar vermeyi amaçlayan bilinçli ve kasıtlı eylemlerini içermektedir. Zorba bireyler, fiziksel, psikolojik ya da sözlü yollarla zarar verme amacı taşımakta; hakaret, tehdit, aşağılama gibi davranışlarla bu niyetlerini gerçekleştirmektedir (Hellström, Persson ve Hagquist, 2015; Wunnenberg, 2020).

İncitme: Zorbalığın temelinde mağdurun fiziksel, sosyal, bilişsel ya da dijital yollarla zarara uğratılması yer almaktadır. Zorba kendi çıkarlarına ulaşabilmek için bu davranışları sürdürebildiği gibi, sırf mağdurun acı çekmesini sağlamak için de olumsuz etkileri olan bu davranışları tercih edebilmektedir. Müdahale edilmediği takdirde, bu bireylerin daha ciddi suçlara yönelebileceği belirtilmektedir (Rigby, 2003).

Tekrarlayan Eylemler: Zorbalığın tanımlanmasında en belirgin unsurlardan biri, bu davranışların sürekli ve tekrarlayan bir biçimde gerçekleşmesidir. Çalışmalar (Monks ve Smith, 2006; Smith, 2016) süreklilik gösteren bu davranışların hem zorbalığın şiddetinin hem de mağdur üzerindeki olumsuz etkisinin artması açısından bir risk faktörü olduğunu ortaya koymaktadır.

Zaman: Zorbalığın süresine ilişkin kesin sınırlar bulunmamaktadır. Bununla birlikte, zorbalığa işaret eden davranışların belirli bir süre boyunca devam etmesi, bu eylemlere düzenli bir özellik, süreklilik kazandırır. Zorbalığın sistematik bir nitelik kazanmasıyla maruziyetin de devamlılık gösteren bir örüntüye dönüşmesi ise mağdurun psikolojik sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini artırmaktadır (Ng, Chua ve Shorey, 2020; Sentse vd., 2014).

Güç Dengesizliği: Zorbalık, failler ile mağdurlar arasında fiziksel, sosyal veya psikolojik açıdan belirgin bir güç dengesizliği olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bu dengesizlik zorbanın mağdur üzerinde baskı kurmasına olanak tanırken; mağdurun ise çaresizlik hissinin artmasına yol açmaktadır (Bansel vd., 2009). Bu durum, mağdurun psikolojik ve sosyal iyi oluşunu olumsuz yönde etkilemektedir (Geoffroy vd., 2022).

Tahrik Etme: Mağdurun kışkırtılması, zorbalığın ayırt edici bir başka birleşenidir. Zorba bireyler, mağduru kışkırtarak dikkatleri kendi üzerlerinden uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Böylelikle zorbalık davranışlarını gizleyebilmekte, bu strateji sayesinde zorbalık davranışlarını fark edilmeden sürdürülebilmektedirler. Bu durum özellikle okul ortamlarında,

mağdurların yaşadıkları olumsuzlukları kanıtlamasını güçleştirirken, zorbalığın devamlılığını garantilemektedir (Goldsmid ve Howie, 2014; Pabian vd., 2022).

Yukarıda tartışılan bu unsurlar, hangi davranış modellerinin zorbalık kapsamında değerlendirilebileceğini anlayabilmek açısından oldukça ayırt edicidir. Ancak günümüz geç modern toplumlarında zorbalık biçim ve anlam değiştirerek dijital ortamlarda geleneksel halinden farklı bir nitelik kazanmıştır. Çoğu zaman geleneksel zorbalığın bir uzantısı, dijitale taşınmış versiyonu gibi görünen bu olgunun özgün bir şiddet türü olarak anlaşılabilmesi için olgunun dijital mecraların kendi özgün dinamikleri içinde tartışılması gerekmektedir.

1.1.2. Siber Zorbalık

21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri haline gelen siber zorbalık, teknolojinin hızla gelişmesiyle özellikle genç bireylerin sosyal yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen bir olgu olarak hayatlarımıza girmiştir.

Siber zorbalığın literatürdeki ilk tanımı Belsey'e (2005) aittir. Belsey siber zorbalığı "bilgi ve iletişim teknolojilerinin bir birey ya da grup tarafından başkalarına zarar verme kastıyla tekrarlayan biçimde düşmanca kullanılması" şeklinde tanımlamaktadır. Siber zorbalık, modern teknolojinin sağladığı olanaklar doğrultusunda geleneksel zorbalıkta görülen öfkenin fiziksel sınırları aşarak dijital ortamlarda da görünür olmasını ifade eder (Patchin ve Hinduja, 2006). Genel olarak siber zorbalık; hakaret içeren sözler söylemek, aşağılayıcı ifadeler kullanmak, utandırıcı mesajlar iletmek, kişisel verilere izinsiz ulaşmak, üçüncü kişilere ait özel bilgileri sosyal medya platformlarında paylaşmak, başkasının fotoğraflarını izinsiz çekmek, paylaşmak ve yaymak biçiminde görünür olmaktadır (Erdur Baker ve Kavşut, 2007; Şahin vd., 2010). Bunlara ek olarak özel numaralardan rahatsız edici aramalar yapmak, cinsel içerikli telefon konuşmaları gerçekleştirmek, tehdit veya hakaret içeren mesajlar göndermek, mağduru çevrim içi platformlardan dışlamak, e-posta hesaplarını ele geçirmek ve virüslü mesaj ya da içerikler yollamak gibi davranışlar da siber zorbalığa işaret eden karakteristik davranış modelleridir (Altundağ, 2016).

Siber zorbalık, tıpkı geleneksel zorbalık gibi, belirleyici bazı unsurlar taşımaktadır ki böylece başkaları için zarar verici diğer davranış modellerinden ayırt edilebilir. Bir davranışın siber zorbalık olarak tanımlanabilmesi için, bu davranışların kasten zarar verme niyetiyle yapılması (1), davranışların tekrar etmesi (2) ve zorba ile mağdur arasında bir güç dengesizliği barındırması (3) gerekmektedir (Tokunaga, 2010). Ayrıca söz konusu kasıtlı, tekrarlayan ve saldırgan davranışların dijital iletişim araçları vasıtasıyla gerçekleştirilmesi şartı vardır (Baştürk Akca ve Sayımer, 2017). Bu faktörlerin varlığı siber zorbalık için gerekli temelleri

oluşturmaktadır. Daha kapsamlı olarak bakıldığında ise, davranışın siber zorbalık niteliğinde ele alınması için şu özellikler de içinde barındırması gerekmektedir (Hinduja ve Patchin, 2008):

Aşağılama: Bir kişi ya da grubun gururunun, onurunun saygınlığının ve/veya kişiliğinin tahrip edilmesini, küçümsenerek değersizleştirilmesini ifade etmektedir. Siber zorbalık bağlamında aşağılama bir kişinin zayıf yönlerinin öne çıkarılarak alaya alınması, küçük düşürülmesi ve kişiye düşündüğünden çok daha aşağı bir konumda olduğunun hissettirilmesi biçiminde gerçekleşir. Değersizleştirme amacı taşıyan sözlü veya görsel eylemleri içeren siber aşağılama davranışına örnek olarak, mağdurun savunmasız olduğu bir anda maruz kaldığı saldırı ya da küçük düşürücü bir durumun kayda alınarak alaycı ifadeler eşliğinde sosyal medyada paylaşılması durumu gösterilebilir.

Karalama ve İtibar Zedelemesi: İtibar zedeleme bilinçli olarak ve kasten kişinin toplumdaki saygın imajına, güvenilirliğine zarar verme amacına yönelik eylemleri içermektedir. İtibar zedelemeye mağdurun güvenilirliğini ve sosyal konumunu sarsmak için ima yoluyla küçük düşürme, mahrem bilgilerin yayılması, alaycı söylemler gibi yöntemler kullanılabilir. Karalama da itibar zedelemek için kullanılan yöntemlerden bir tanesidir. Karalama mağdur hakkında gerçeğe aykırı ve olumsuz nitelikte bilgiler yayarak onun toplumdaki imajının zarara uğratılması girişimini ifade eder. Siber zorbalık bağlamında karalama ve itibar zedeleme davranışları sıklıkla mağdur hakkında çevrim içi ortamlarda manipüle edilmiş yalan haberler, fotoğraflar veya e-postaların paylaşılmasıyla görünür olur. Bu paylaşımlar, sıklıkla sahte hesaplar ya da önceden mağdura ait olup zorba tarafından ele geçirilen hesaplar aracılığıyla yapılmaktadır. Mağdur genellikle bu davranışlardan ya habersizdir ya da sonradan haberdar olur.

Teşhir veya İfşa Etme: Bireyin kişisel bilgi, yazışma veya görüntülerinin izni dışında kamuya açık paylaşımını ifade etmektedir. Teşhir ya da ifşa, mağdurun mahremiyet hakkının ihlali anlamına gelmekte ve mağduru zor durumlara düşürebilmektedir.

Tekrar Etme: Bir davranışın siber zorbalık olarak tanımlanabilmesi için bir kereliğe mahsus olmaması, aksine belirli aralıklarla ve tekrar eden biçimde gerçekleşmesi gerekmektedir.

Israr Edicilik: Bu özellik, siber zorbalığa konu eylemlerin bilinçli ve kasten yapıldığının anlaşılmasına olanak sağlar. Zira ısrar, mağdurun tüm engelleme çabalarına rağmen davranışın devam ettirilerek süreklilik göstermesi durumudur. Bir başka anlatımla ısrar, zorbanın planlı davranışlarının süreklilik göstermesidir.

Zarar Verme: Zarar verme kastı, siber zorbalığın temel belirleyici unsurlarındandır. Siber zorbalık mağduru fiziksel, psikolojik ve/veya sosyal olarak incitme amacı taşımaktadır.

Taciz: Rahatsız edici veya istenmeyen içeriklerin, mesajların doğrudan mağdura gönderilmesi veya mağdur adına bu içeriklerin çevresine iletilmesi taciz kapsamında değerlendirilmektedir.

Tehdit: Agresif bir siber zorbalık türü olan tehdit etme davranışı, genellikle isimsiz ve sahte hesaplar üzerinden bir kişiyi veya grubu hedef almaktadır. Tehditler fiziksel saldırı, malvarlığına zarar verme, itibar zedeleme gibi davranışları içerebilmekte, ölüm tehditlerini dahi kapsayabilmektedir. Tehdit siber zorbalıkta çevrim içi ortamlarda ve genellikle anonim hesaplar üzerinden gerçekleşmektedir.

Siber zorbalığın belirleyici unsurlarına ait bu tanımlamalar, zorbalık ve siber zorbalık kavramlarının benzerliğini ortaya koymaktadır. Bu benzerlik nedeniyle siber zorbalık, geleneksel zorbalığın dijital ortama taşınmış hali gibi düşünülebilir. Ancak siber zorbalığı bu şekilde değerlendirmek, bu olgunun karmaşık yapısının ve kendine özgü dinamiklerinin göz ardı edilmesi riskini doğurabilir. Oysa siber zorbalık, geleneksel zorbalığın çevrim içi ortama taşınmış hali olmaktan çok daha öte; görünmez, yaygın ve sürekli bir tehdit oluşturan özgün bir şiddet biçimidir.

Geleneksel zorbalıktan farklı olarak siber zorbalık zaman-mekân-kimlik sınırlarını aşan bir yapıya sahiptir. Daha açık bir ifadeyle çevrim içi ortamlarda mağdurlar zorbalıkla aynı ortamda olmak, fiziksel temasta bulunmak zorunda değildir. Zorba mağdurunu anonim bir şekilde taciz edebilmektedir. Bu durum, zorbalığın sürekliliği açısından da bir risk faktörüdür. Zira bu anonimlik zorbalığın tespit edilmesini ve önlenmesini zorlaştırmaktadır. Zorbanın anonimliğinin yanı sıra siber zorbalığın internet aracılığıyla çok geniş coğrafyalara hızla yayılabilmesi ve cinselliğin daha yoğun ve kolay kullanılabilmesi siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran özgün özellikleridir (Ayas ve Horzum, 2012).

İncitici mesajlar gönderme, yanıltıcı bilgi yayma, izinsiz kişisel veri paylaşımı, onur kırıcı yorumlar yapma ve küçük düşürücü içerikleri dolaşıma sokma gibi eylemler, sosyal ağlarda sıkça karşılaşılan siber zorbalık biçimlerindendir (UNICEF, 2021). Mağdurun psikolojik ve sosyal açıdan zarar görmesi hedefine yönelik olarak bilinçli olarak ve kasten gerçekleştirilen bu davranışlar sosyal medya platformları, mesajlaşma uygulamaları, oyun platformları ve e-posta gibi çeşitli dijital ortamlarda gerçekleşebilmektedir. Bu çeşitlilik, alan yazında siber zorbalığın gerçekleştiği dijital platformların sınıflandırılmasına yol açmıştır. Örneğin sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla zorbalık ya da çevrim içi oyunlar üzerinden bir zorbalık sınıflaması mevcuttur. Üstelik bu sınıflama sadece kullanılan çevrim içi platformlar

ya da uygulama türleri ile de sınırlı değildir. Ayrıca kullanılan cihaz (bilgisayar zorbalığı, telefon zorbalığı), içerik türü (fotoğraf-video klibi zorbalığı, yazılım mesaj zorbalığı, sohbet odası zorbalığı) veya iletişim biçimine göre de sınıflandırmalar mevcuttur (Hinduja ve Patchin 2023).

Siber zorbalığın bu denli farklı sınıflandırmalarının bulunması, bu olgunun davranışsal olarak büyük bir çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bir diğer ifadeyle çevrim içi zorbalık tek bir biçimden ibaret değildir, bilakis içerik yöntem ve amaç bakımından oldukça çeşitli eylemleri içerir. Siber zorbalığın özgün dinamiklerini ortaya koyan bu tanımlama ve sınıflandırmalar, çevrim içi ortamlardaki zorbalığa işaret eden davranışların anlaşılmasına yardımcı olur. Bu bağlamda siber zorbalığın kapsamını anlayabilmek için bu sınıflandırmaya konu davranış türlerini bilmek gerekir.

1.1.2.1. Siber Zorbalık Türleri

Mağdurların psikolojik ve sosyal iyi oluşları üzerinde olumsuz etkiler yaratan (Yiğit ve Seferoğlu, 2017) güncel siber zorbalık davranışları şunlardır:

Yaygınlaştırma: Mağdurun özel veya utanç verici fotoğraf ya da videolarının izinsiz paylaşılması şeklinde ortaya çıkan bu davranış, mağdurun mahremiyetinin ihlal edilmesi ve psikolojik zararı amacını taşımaktadır (Slonje ve Smith, 2008).

Online Kavg (Flaming): Çevrim içi platformlarda, özellikle forumlar, e-posta ve anlık mesajlaşma servislerinde bireylerin hakaret, argo veya tehdit içeren mesajlarla tartışmaya girmesi “flaming” olarak adlandırılmaktadır (Yiğit ve Seferoğlu, 2017).

Ayar Savaşları (Harassment): Belirli bir bireye yönelik sürekli ve istenmeyen olumsuz mesajlar gönderme eylemi “çevrim içi taciz” olarak tanımlanmaktadır (Peker, 2015). Siber zorbalığın bu türü, mağdurun psikolojik iyi oluşunu olumsuz etkileme amacına yöneliktir.

Tekrarlanan ve Hedefli Tacizler (Cyberstalking): Siber takip olarak da adlandırılan bu tür zorbalık, bireyin çevrim içi ortamda sürekli izlenmesi, rahatsız edilmesi ve tehdit edilmesi şeklinde gerçekleşmekte, (Baştürk Akca ve Sayımer, 2017) mağdurun güvenlik hissini zedeleyerek korku duymasını sağlama amacını taşımaktadır.

Atışma (Denigration): Bir birey hakkında asılsız, küçük düşürücü veya aşağılayıcı içeriklerin çevrim içi platformlarda paylaşılması “denigration” olarak isimlendirilmektedir (Yiğit ve Seferoğlu, 2017). Bu eylemler, mağdurun itibarını zedelemek ve sosyal izolasyona yol açmak amacı taşımaktadır.

İfşa ve Düzenbazlık (Outing ve Trickery): Mağdurun özel bilgilerinin veya sırlarının izinsiz olarak çevrim içi ortamda paylaşılması, bireyin mahremiyetinin ihlal edilmesine neden

olmaktadır (Peker, 2015). Özellikle sosyal medya platformlarında sıkça karşılaşılan bu durum, mağdurun özel hayatına zarar verme amacı taşımaktadır.

Neşeli Tokat (Happy Slapping): Bir kişinin fiziksel saldırıya uğradığı anların kaydedilip çevrim içi olarak paylaşılması şeklinde ortaya çıkan bu eylem, mağdurun küçük düşürülmesi amacı taşımaktadır. Aynı zamanda şiddetin yaygınlaşmasına da kaynaklık eden bu durum (Baştürk Akca ve Sayımer, 2017) ciddi etik ve hukuki sorunlar doğurmaktadır.

Cinsel İçerikli Mesajlaşma (Sexting): Cinsel içerikli mesaj, fotoğraf veya videoların izinsiz paylaşılması yoluyla mağdurun itibarına zarar veren bu tür davranışların asıl hedefi (Yiğit ve Seferoğlu, 2017) mağduru psiko-sosyal ve hukuki anlamda zor durumda bırakmaktır.

Kimliğini Gizleme veya Farklı Kimliğe Bürünme (Impersonation): Başkasının kimliğine bürünerek çevrim içi platformlarda içerik paylaşma eylemi olarak tanımlanan bu davranış, mağdurun sosyal ilişkilerine ve itibarına zarar verme amacı taşımaktadır (Peker, 2015).

Üçüncü Kişilerin Aracılığıyla Taciz (Proxy Harassment): Bir bireyin başka kişileri kullanarak mağduru taciz etmesi, dolaylı olarak üçüncü kişilerin sürece dahil edilmesine neden olmaktadır (Baştürk Akca ve Sayımer, 2017). Bu durum, mağdurun daha geniş bir kitle tarafından rahatsız edilmesini sağlamak amacıyla başvurulan stratejik bir davranış biçimidir.

Tehdit: Mağdura yönelik fiziksel veya psikolojik zarar verme tehdidi içeren mesajların gönderilmesini ifade eder (Kowalski vd., 2014).

Dışlama: Mağdurun kasıtlı olarak sosyal medya gruplarından, çevrim içi oyunlardan veya diğer dijital platformlardan dışlanması yoluyla sosyal izolasyonunu hedefleyen bir davranış türüdür (Tokunaga, 2010).

Kimlik Hırsızlığı: Mağdurun kimlik bilgilerinin çalınarak kötü niyetli amaçlarla kullanılması yoluyla bireyin güvenliğine tehdit oluşturan bir davranış türüdür (Hinduja ve Patchin, 2015).

Sözel Taciz: Mağdura hakaret, aşağılama veya küfür içeren mesajların gönderilmesi yoluyla bireyin öz saygısını zedeleme türünden psikolojik hasarlar yaratmayı hedeflemektedir (Bauman vd., 2013).

Yalan Haber Yayma: Mağdurun hakkında asılsız ve kötileyici söylentilerin yayılması yoluyla itibarsızlaştırılması ve böylelikle sosyal hayatının zarara uğratılmasını hedefleyen davranış türüdür (Hinduja ve Patchin, 2008).

Çevrim İçi Takip: Mağdurun internet üzerindeki her hareketinin takip edilmesi ve sürekli rahatsız edilmesi, failin mağdurun dijital ortamda kendini güvensiz ve baskı altında hissetmesi amacıyla yapılan stratejik bir davranış türüdür (Mladenovic vd., 2021).

Görüldüğü gibi siber zorbalıkta fail bilinçli ve kasten mağdura psiko-sosyal açıdan zarar vermek için farklı davranış kalıpları geliştirmektedir. Mağdurun zararına yönelik olarak stratejik biçimde sergilenen bu davranış çeşitlerini bilmek, siber zorbalık olgusunun dışa yansıyan yönlerinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Ancak çevrim içi zorbalığın hangi koşullarda ve hangi gerekçeyle ortaya çıktığını anlamadan, yani faili bu davranış kalıplarına zorlayan/iten nedenleri bilmeden olguya ilişkin tam bir değerlendirme yapmak mümkün olmayacaktır. Bu gerçekten hareketle, bir sonraki bölümde siber zorbalığa yol açan bireysel ve sosyo-kültürel etkenler ele alınmıştır.

1.1.2.2. Siber Zorbalığın Nedenleri

Siber zorbalığın ortaya çıkışında bireysel ve sosyal faktörlerin bir araya gelmesiyle oluşan karmaşık bir yapının rol oynadığı görülmektedir. Bu fenomenin temel nedenleri arasında bireysel kişilik özellikleri, aile yapısı, arkadaş çevresi, medya etkisi ve anonimlik gibi unsurlar yer almaktadır (Hinduja ve Patchin, 2015).

Bireysel Özellikler:

Siber zorbalık davranışlarında bireylerin yaşı, cinsiyeti gibi demografik değişkenlerin etkili olduğu görülmektedir. Literatürde, cinsiyet fark etmeksizin, herkesin siber zorbalığa uğrayabileceği ya da zorba olabileceğini ortaya koyan çalışmalar (Yaman vd., 2013) bulunsa da cinsiyetin siber zorbalık deneyimini farklılaştıran temel bir değişken olduğunu ortaya koyan çalışmaların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Hem zorbalıkla yüzleşme ihtimali hem de zorbalığın hangi türde gerçekleşeceği bağlamında cinsiyet, önemli bir belirleyicidir. Çalışmalar (Arslan ve Yeşilyurt, 2019; Bingöl ve Tanrıku, 2014, Pamuk ve Bavlı, 2013; Sorrentino vd., 2019) erkek öğrencilerin kadın öğrencilere kıyasla daha yüksek oranda siber zorbalık davranışında bulunduklarını ortaya koymaktadır.

Kişilik Özellikleri:

Agresif eğilimli, empati eksikliği bulunan ve güç gösterme isteği taşıyan bireylerin siber zorbalığa daha yatkın olduğu belirtilmektedir (Olweus, 1993). Çalışmalar (Ding vd., 2020; Lee ve Shin, 2017) saldırgan eğilimli bireyler ve depresif semptomlar gösteren bireylerin siber zorbalık davranışları sergileme oranlarının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Yürütülen bir çalışmada (Sorrentino vd., 2019) empati düzeyinin siber zorbalık yapma ve mağduriyet durumu üzerinde farklı etkilerinin olduğu anlaşılmıştır. Yüksek empati düzeyi, bireyin çevrim içi ortamlarda daha duyarlı davranmasına neden olabilirken, aynı zamanda zorbalık mağduru olduğunda daha derin bir psikolojik etkilenmeye yol açabilir.

Bu kişilik özelliklerine ek olarak, yüz yüze zorbalık davranışları sergileyen bireylerin, dijital ortamlarda da benzer davranışları sürdürme eğiliminde oldukları belirtilmelidir. Nitekim çalışmalar, siber zorbalığın ortaya çıkmasının geleneksel zorbalığın varlığıyla ilişkili olduğunu yansıtmaktadır. Örneğin Sorrentino ve meslektaşları 10-16 yaş aralığındaki öğrencilerle yürüttükleri araştırmada (2019) okul ortamında zorbalık davranışında bulunma eğiliminin siber zorbalık için belirleyici bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Geleneksel zorbalığın varlığının siber zorbalık için bir risk faktörü oluşturması, zorbalığın bireyde istikrarlı bir eğilim olarak ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Aile Ortamı:

Aile, çeşitli yönleriyle, zorbalık davranışının ortaya çıkmasında belirleyici bir rol oynar. Aile içi ilişkilerin niteliği, ailenin yapısal özellikleri (örneğin tamamlanmamış ya da parçalanmış aileler, ailede üvey ebeveynlerin- kardeşlerin varlığı gibi durumlar) aile üyeleri arasında zorbalık eğilimleri gösteren bireylerin varlığı, ailenin sosyoekonomik durumu ya da ebeveynlerin eğitim seviyesi gibi değişkenler, çocuk ve gençlerde zorbalık davranışlarının ortaya çıkmasında etkili olan aile kaynaklı unsurlar olarak ele alınmaktadır. Özellikle aile içinde şiddet eğilimi sergileyen ebeveynlerin varlığı, çocuklar için olumsuz rol modeller oluşturmaktadır. Aile içi şiddetin mağduru olmak ve/veya şiddete tanıklık etmek, çocuk/gençlerin bu davranışları benimseyerek tekrarlamalarını kolaylaştıran bir unsur olmaktadır (Ding vd., 2020; Ybarra ve Mitchell, 2004).

Zorbalık davranışının ortaya çıkmasında ailenin belirleyici bir etkisinin olduğu, yürütülen çalışmalarda da ortaya çıkmaktadır. Örneğin Chen ve meslektaşlarının (2018) 15-17 yaş aralığındaki öğrencilerle gerçekleştirdikleri bir çalışmada ailenin yapısal özellikleri ve sosyoekonomik durumu ile gençlerin siber zorbalık davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynleri boşanmış ya da ayrı yaşıyor olan gençler ile gelir seviyesinin düşük ya da babanın işsiz olduğu ailelerden gelen çocukların siber zorbalıkla anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Benzer şekilde, Arslan ve Yeşilyurt'un (2019) lise öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmada da ailenin sosyoekonomik durumu ile zorbalık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş; aile gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerde siber zorbalık oranlarının daha fazla olduğu anlaşılmıştır.

Arkadaş Çevresi:

Bireyler, özellikle ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde, sosyal kabul görme ve ait olma gereksinimiyle akran gruplarına uyum sağlama eğilimindedirler. Bu bağlamda, zorbalık davranışlarını destekleyen veya görmezden gelen sosyal çevrelerin bireylerin zorba davranışlara yönelmesinde etkili olduğu görülmektedir. Nitekim akran grubunun zorbalık

karşısındaki tepkilerinin, bireyin siber zorbalık eğilimlerini güçlendirebileceği yönünde araştırma bulunmaktadır (Tiryaki, 2024).

Kültürel Normlar:

Kültürel normlar, bireylerin çevrimiçi davranışlarını şekillendiren makrosistem düzeyindeki önemli etkenlerden biridir. Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistem Kuramı (1979), bireylerin davranışlarının mikro, mezo, ekzo, makro ve kronosistem düzeylerindeki çevresel etkileşimlerle şekillendiğini öne sürer. Bu bağlamda, bireyin siber zorbalık ya da mağduriyet deneyimi, yalnızca bireysel ya da ailesel değil; aynı zamanda içinde bulunduğu kültürel bağlamın sunduğu sosyal normlarla da ilişkilidir.

Türkiye'nin kolektivist kültürel yapısı (Hofstede, 2011), bireyler arası ilişkilerde grup aidiyetini ve uyumu ön plana çıkarırken, grup normlarına uymayan bireylerin dışlanmasını meşrulaştırmaktadır. Bu durum, siber zorbalık davranışlarının “uyumsuzu cezalandırma” biçiminde sunulmasına zemin hazırlayabilir. Örneğin, WhatsApp gruplarında alaycı mesajlar ya da Instagram'da başkalarının rızası olmadan paylaşılan içerikler, grup içi “şakalaşma” olarak yorumlanabilir ve topluca onaylanabilir (Yıldızcaç ve Demir, 2021). Bu bağlamda “şakalaşma” adı altında sergilenen alaycı söylemler, aslında güç ilişkilerini ve hiyerarşiyi yeniden üreten bir işlev taşır. Nitekim yürütülen bir çalışmada (Buglass vd., 2021) üniversite öğrencilerinin hakaret içeren esprileri arkadaşlık ilişkilerinin bir parçası olarak değerlendirdiği ve bu söylemlerin grubun birliğini pekiştiren bir unsur olarak kabul edildiği gösterilmiştir. Bu yaklaşım, siber zorbalığın açık biçimde ifade edilmeden de toplumsal meşruiyet kazanabileceğini ortaya koymaktadır.

Ayrıca, sosyal medya platformlarında beğeni, paylaşım ve görünürlük gibi dijital etkileşim ölçütleri, bireyler için sembolik bir sosyal statü haline gelmiştir. Bu bağlamda, bazı bireylerin mizahi içerik üretme bahanesiyle başkalarını aşağılayan içerikler paylaşması, “viral olma” ya da “grup içinde öne çıkma” arzusu ile bağlantılıdır. Bu tür normlar, dijital alanda hem zorbalık eğilimlerini besleyebilmekte hem de mağdurların yalnızlaşmasına neden olabilmektedir.

Kültürel normların bu işlevi, siber zorbalığın sürdürülmesinde ve meşrulaştırılmasında izleyici konumundaki bireylerin rolünü de önemli hâle getirmektedir. Zorbalığa tanıklık eden bireylerin sessiz kalması ya da durumu eğlenceli bulması, zorba davranışların sosyal kabul görmesini kolaylaştırmaktadır. Böylece zorbalık, bireysel bir sapma olmaktan çıkıp, grup tarafından desteklenen bir etkileşim biçimine dönüşebilmektedir.

Medya Etkisi:

Medya içerikleri de bireylerin zorbalık eğilimlerinde yönlendirici bir rol oynamaktadır. Özellikle şiddet içeren dijital oyunlar, diziler, sosyal medya videoları ve diğer görsel içeriklerin sık kullanımı, bireylerde saldırgan davranışların model alınmasına neden olabilmektedir. Bu durum, bireylerin şiddeti meşru ve etkili bir problem çözme yöntemi olarak görmesine neden olabilir (İnce, 2024) Medyada yer alan zorbalık davranışlarının sık tekrarı, bu tür davranışların sıradanlaştırılmasına ve sosyal normlara dönüşmesine zemin hazırlayabilmektedir (Özkal, 2011).

Anonimlik:

Çevrim içi platformların sağladığı kimlik gizliliği, bireylerin denetlenme duygusunu azaltarak sosyal normlardan sapmalarına neden olabilmektedir. Bu durum, siber zorbalık davranışlarının artmasına zemin hazırlayan bir diğer önemli etmendir. Koşar ve Çakıcı (2022) anonimliğin bireylerde sorumluluk duygusunu zayıflattığını ve bu bağlamda siber zorbalık davranışlarını kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır. Anonim hesaplar, zorbalığın görünürlüğünü azaltırken, bireylerin empatik tepkilerini de zayıflatmakta, böylece mağdurun zarar görmesine dair duyarlılığı azaltmaktadır.

Görüldüğü üzere zorbalık, nedenleri çok boyutlu olan bir olgudur. Bu boyutlar zorbalığın ortaya çıkışında temel belirleyiciler olarak işlev görmektedir. Bununla birlikte, zorbalığın devamlılığı, yaygınlaşması ve çevrim içi görünürlüğü üzerinde etkili olan başka bir sosyal unsur daha bulunmaktadır: seyirci (izleyici) faktörü. Zorbalığın çevrim içi ortamda görünürlük ve süreklilik kazanması, büyük ölçüde seyirci pozisyonundaki bireylerin tutumlarına bağlıdır.

Olweus'un zorbalık modeli bu süreci zorba-mağdur-izleyici üçlüsü üzerinden açıklamaktadır. Olweus bu modelde izleyici konumundaki bireylerin tepkilerinin siber zorbalığın düzeyini artıran ya da azaltabilen bir unsur olduğunu savunmaktadır. Ona göre tanık oldukları zorbalığı destekleyen izleyiciler zorbaya sosyal onay sağlarken, karşı çıkan izleyiciler ise mağdura psikolojik destek sunmak yoluyla zorbalığın şiddetini azaltabilmektedir (Baştürk Akca ve Sayımer, 2017). Bu durum siber zorbalığın yalnızca failler ve mağdurlar arasında gerçekleşen bir etkileşim olmayıp aynı zamanda zorbalığa tanıklık eden çevrim içi kullanıcıların dolaylı katılımına da bağlı olduğunu göstermektedir. Seyirci faktörü tek başına siber zorbalık için bir neden oluşturmuyor olsa da zorbalığın sürmesi ya da bastırılabilmesine etki ettiği için bu davranışın varlığında etkili sosyal bir dinamik olarak ele alınmalıdır.

Siber zorbalığın nedenlerine dair yapılan bu açıklamalar, çevrim içi zorbalık davranışının hangi koşullarda ortaya çıktığını anlamaya katkı sunmaktadır. Bu nedenlerin yanı

sıra, siber zorbalığın bireyler üzerindeki psikososyal sonuçlarını anlamak, siber zorbalığı anlamada tamamlayıcı bir çerçeve sunacaktır.

1.1.2.3. Siber Zorbalığın Etkileri

Siber zorbalık mağdurlar üzerinde ciddi psikolojik, sosyal ve akademik etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler arasında depresyon, anksiyete, özgüven kaybı, okul başarısızlığı, sosyal izolasyon, fiziksel sağlık sorunları, travma sonrası stres bozukluğu ve kendine zarar verme davranışları yer almaktadır (Mason, 2008).

Psikolojik Etkiler: Bu tür zorbalığa maruz kalan bireylerin, yaşadıkları travmatik deneyimler nedeniyle uzun vadeli psikolojik sorunlar geliştirme riski bulunmaktadır (Wigderson ve Lynch, 2013). Siber zorbalığa maruz kalan bireylerde depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi psikolojik rahatsızlıkların yaygın olduğu belirlenmiştir (Giumetti ve Kowalski, 2019). Özellikle ergenler üzerinde yapılan çalışmalar, siber zorbalığın depresif semptomların artmasına neden olduğunu göstermektedir (Ortega Baron vd., 2021). Ayrıca, mağdurların özgüven seviyelerinde düşüş ve sosyal kaygı gelişimi gözlemlenmektedir (Tee, 2023).

Akademik Etkiler: Siber zorbalığın akademik performansı olumsuz etkilediği görülmektedir. Araştırmalar, siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin okul devamsızlıklarının arttığını ve akademik başarılarının düştüğünü ortaya koymaktadır (Zych vd., 2019). Çalışmalarda mağdurların derslere olan ilgisinin azaldığı ve motivasyon eksikliği yaşadığı da raporlanmaktadır (Hong vd., 2021).

Sosyal Etkiler: Siber zorbalık, bireylerin sosyal ilişkilerini zedeleyerek sosyal izolasyona yol açmaktadır (Perez Fuentes vd., 2021). Mağdurların güvensizlik ve korku nedeniyle arkadaş gruplarından uzaklaştığı ve yüz yüze etkileşimlerden kaçındığı gözlemlenmiştir (Barlett ve Chamberlin, 2022). Özellikle gençler arasında, siber zorbalığın yalnızlık hissini artırdığı ve sosyal destek sistemlerinden kopmaya neden olduğu belirtilmektedir (Kwan vd., 2020).

Kendine Zarar Verme ve İntihar Riski: Siber zorbalık, kendine zarar verme davranışlarını ve intihar riskini yükseltmektedir (Bauman vd., 2021). Son yıllarda yapılan çalışmalar, siber zorbalığa maruz kalan bireylerin intihar düşüncesi geliştirme olasılığının anlamlı derecede arttığını göstermektedir (John vd., 2018). Özellikle ergenler arasında, mağdurların intihar girişimlerinde bulunma oranının, zorbalığa maruz kalmayan akranlarına kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Extremiera vd., 2018).

Siber zorbalık, yalnızca çevrim içi ortamlarda sergilenen saldırgan davranışlar bütünü olmanın ötesinde, bireyler üzerinde ciddi sosyal ve psikolojik etkiler doğuran çok boyutlu ve karmaşık bir toplumsal sorun olarak değerlendirilmektedir. Bu olgunun neden bir sosyal problem niteliği taşıdığının anlaşılabilmesi, yalnızca saldırgan davranışların kendisinin değil, bu davranışların hedefi olan bireylerde ortaya çıkan mağduriyetin kapsamlı biçimde ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerini ve bu süreçte yaşadıkları mağduriyetin çeşitli boyutlarını incelemeyi amaçlayan bu araştırma, yalnızca zorbalık eylemlerine değil, aynı zamanda bu eylemlerin bireylerde yarattığı psikososyal etkilerin ayrıntılı olarak değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Bu kapsamda, izleyen bölümde siber mağduriyet kavramı kuramsal bir çerçevede tanımlanacak; dijital şiddet mağdurlarının yaşadığı deneyimler, literatür bulguları ışığında çok yönlü biçimde incelenecektir.

1.2. Siber Dönüşüm Bağlamında Mağduriyeti Tanımlamak

Dijital teknolojilerin gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmesiyle, bireylerin sosyal ilişkileri kadar maruz kaldıkları riskler de çevrim içi ortamlara taşınmıştır. Dijital dönüşümle birlikte siber zorbalık gibi bu zorbalığa maruz kalan bireylerin karşı karşıya kaldıkları çevrim içi mağduriyet de sosyal bilimlerin ilgisini çeken önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir.

Siber mağduriyet dijital ortamda karşılaşılan teknik bir saldırıdan çok daha fazlasını ifade eder. Bu türden bir mağduriyet bireyin psikolojik, sosyal ve akademik bütünlüğünü tehdit eden çok boyutlu bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu gerçekten hareketle bu bölümde, siber mağduriyet kavramının kapsamlı biçimde ele alınması amaçlanmıştır. Bu bağlamda öncelikle siber mağduriyet kavramı tanımlanarak bu olgunun günümüz geç modern toplumlarında ortaya çıkış biçimleri (türleri), çevrim içi mağduriyete yol açan nedenler ele alınmış, ardından çevrim içi mağduriyetin bireyler üzerindeki olası etkileri tartışılmıştır.

1.2.1. Siber Mağduriyet

İçinde bulunduğumuz dijital çağda bireylerin çevrim içi ortamlarda geçirdikleri sürenin artmasıyla bireyler arası ilişkilerde yeni risk alanları doğmakta, siber zorbalık ve siber mağduriyet gibi olgular giderek yaygınlaşan küresel sorunlar hâline gelmektedir (No vd., 2025).

Küresel toplumsal sorun niteliği kazanan bu olgular Türkiye’de de yaygınlaşma eğilimindedir. Siber zorbalık- mağduriyet üzerine ulusal alanda yürütülen önce çalışmalardan biri olan Erdur Baker ve Kavşut’un (2007) araştırmasında 14-19 yaş aralığında olup teknolojiyi

etkin şekilde kullanan her dört öğrenciden birinin siber zorba olduğu, üç öğrenciden birinin ise siber mağdur konumunda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda bu çalışma, söz konusu olguların Türkiye’deki yaygınlığına dair oldukça çarpıcı sonuçlar ortaya koymuştur.

Geleneksel anlamda mağduriyet, bireyin maruz kaldığı fiziksel, duygusal ya da sosyal zarar nedeniyle dezavantajlı konuma düşmesini ifade eder. Ancak yaşanan dijital dönüşümle ve özellikle 2000’li yıllarda sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla birlikte bu kavram geleneksel sınırlarının ötesine geçerek çevrim içi ortamlarda yeni içerik ve biçimler kazanmıştır (Wang, Iannotti ve Nansel, 2010).

Siber mağduriyet; birey ya da bir grubun, özel ya da tüzel bir kişinin sanal ortamda rahatsız edilmesi sonucunda maddi-manevi zarar görerek mağdur duruma düşmesi olarak ifade edilmektedir (Arıcak, Kınay ve Tanrikulu, 2012). Bir diğer anlatımla siber mağduriyet, bireyin dijital platformlar aracılığıyla siber zorbalığa maruz kalması olarak tanımlanabilir (Wright ve Li, 2013).

Siber mağduriyetin mekânsal sınırlamalardan bağımsız gerçekleşmesi, failin kimliğini gizleyebilmesi ve çok daha geniş kitlelere ulaşabilmesi, geleneksel mağduriyet deneyimlerinin dijital çağda nasıl dönüştüğünün çarpıcı göstergeleridir. Bu üç temel unsur, dijital çağın teknik imkânlarını yansıtanın ötesinde mağduriyetin yapısını da kökten değiştirmektedir.

Geleneksel mağduriyetten farklı olarak siber mağduriyet, zorba ile mağdurun aynı fiziksel ortamda bulunmasını gerektirmemektedir. Bu durum, mağdura ulaşımı geleneksel zorbalık mağdurlarına kıyasla daha kolay hale getirmektedir (Salmon, Priestley ve Glover, 2018). Siber mağduriyeti geleneksel mağduriyetten ayıran bir diğer önemli unsur, zorbanın kimliğini gizleyebilme olasılığıdır. Kimliğin anonim kalabilmesi, mağdurların daha büyük psikolojik baskı hissetmesine ve travmatik deneyimler yaşamasına yol açarken (Jackson ve Cohen, 2012) zorbanın ise mağdur üzerinde daha fazla baskı kurmasını ve davranışın tekrarını garantilemektedir (DePaolis ve Williford, 2015).

Bir başka unsur ise, mağduriyetin yaygınlığıdır. Yapılan araştırmalara göre, internete erişimin bulunduğu her ortamda siber mağduriyet yaşanabilmektedir (Gini, Card ve Pozzoli, 2018). Günümüz sosyal medya kullanıcıları arasında erişim ve etkileşim sağlamak oldukça kolaydır. Başlangıçta, sosyal medya uzak mesafedeki bireylerin iletişim kurmasına olanak sağlayarak aidiyet duygusunu artıran olumlu bir araç olarak değerlendirilmiştir (Reid ve Weigle, 2014). Ancak zamanla sosyal medya aracılığıyla tanıdık veya tanımadık kişilerle kurulan iletişim, birçok bireyin siber mağdur olmasına yol açmıştır (Naslund vd., 2020). Üstelik siber zorbalık yalnızca mağdurun tanıdığı bireyler tarafından değil, aynı zamanda çevrim içi ortamlardaki hiç tanımadığı yabancılar tarafından da gerçekleştirilebilmektedir

(Beran ve Li, 2007). Çevrim içi ortamlarda mağdurun yalnızca belirli bir grup tarafından değil, internete erişimi olan herkes tarafından hedef alınabilmesi, siber mağduriyetin yaygınlığını ve öngörülemezliğini artırmaktadır.

1.2.1.1. Siber Mağduriyet Türleri

Siber mağduriyet, teknolojik gelişmelerin hız kazanması ve internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte özellikle 2000’li yıllardan itibaren küresel düzeyde sosyal bir sorun olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Sontag vd., 2011). Giderek yaygınlaşmakta olan bu sosyal sorun, tekil bir deneyimden ziyade farklı biçim ve yoğunluklarda yaşanabilen çok boyutlu bir olgudur (Schwartz vd., 1997). Bu bakımdan bu olgunun kapsamının tam olarak kavranabilmesi için dijital ortamlar ve araçlar aracılığıyla farklı biçimlerde yaşanan mağduriyet türlerinin sınıflandırılması önem arz etmektedir.

Literatürde siber mağduriyetin ortaya çıktığı biçimler genellikle üç temel kategori altında incelenmektedir (Schwartz vd., 1997): pasif, saldırgan ve muhtemel mağduriyet. Bu sınıflandırma, mağdur durumundaki bireyin mağduriyet karşısında nasıl konum aldığına göre yapılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, mağdurun siber zorbalık deneyimi sürecinde sergilediği tutum ve etkileşim mağduriyetin türünü şekillenmektedir.

Pasif Mağdur: Bu gruba giren bireyler, karşılaştıkları siber zorbalık karşısında tepkisiz kalma eğilimindedir. Pasif mağdurlar, maruz kaldıkları olumsuz davranışlara karşı herhangi bir direnç göstermemekte, çoğu zaman durumu olduğu gibi kabul etmektedirler. Bu pasif yaklaşım, bireyin kişilik özellikleri ve mizaç yapısıyla da yakından ilişkilidir (Pellegrini, 1998). Mağdurun söz konusu edilgen tutumu yalnızca onun kırılganlığını artırmakla da kalmaz. Aynı zamanda zorbanın mağdur üzerindeki tahakküm-kontrol hissini güçlendirir ve davranışın sürekliliğini destekleyen bir zemin oluşturur (Bernstein ve Watson, 1997).

Saldırgan Mağdur: Bu türde yer alan bireyler, karşılaştıkları siber zorbalık karşısında pasif kalmak yerine aktif bir şekilde tepki göstermektedir. Kendilerini zorbalayan kişilere karşı koymak ya da benzer yollarla karşılık vermek suretiyle bir tür direnç geliştirmeye çalışmaktadırlar (Toblin vd., 2005). Bu tepkisel durum, çift yönlü sonuçlar doğurabilmektedir. Zira mağdurun tepki göstermesi kimi zaman zorbalığın sona ermesine katkı sağlayabilse de daha yaygın olarak saldırganın daha da hırçınlaşmasına ve mağdura yönelik baskısını artırmasına yol açabilmektedir (Fung, 2012).

Muhtemel Mağdur: Bu gruptaki bireyler, siber mağduriyete maruz kalıp kalmadıkları konusunda belirsizlik taşıyan kişilerdir. Bu bireyler, yaşadıkları olumsuz deneyimleri gizleme eğiliminde oldukları için açık bir mağduriyet durumu tespit etmek güçleşmektedir (Malesky,

2007). Bu kişiler genellikle zorbalık yapan bireylerden uzak durmaya çalışmakta, özellikle yüz yüze ortamlarda bu kişilerle karşılaşmaktan kaçınma davranışı sergilemektedir (Greenbaum vd., 2015). Bu nedenle, bu tür mağdurların yaşadığı süreç hem görünmez hem de karmaşık bir nitelik taşımaktadır.

Görüldüğü gibi bireylerin çevrim içi ortamlardaki mağduriyet deneyimleri çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğin farkında olmak, siber mağduriyet olgusunu anlayabilmek için kritik bir öneme sahiptir. Ancak olgunun bütüncül olarak anlaşılabilmesi için bu çeşitliliği bilmek, tek başına yeterli değildir. Bu farklı türlerin neden ortaya çıktığını, daha da kapsamlı olarak mağduriyetin hangi koşullar altında şekillendiğini kavrayabilmek için olgunun ortaya çıkışında etkili olan dinamiklerin birlikte ele alınması gerekmektedir.

1.2.1.2. Siber Mağduriyetin Nedenleri

Siber mağduriyetin ortaya çıkışında birbirleriyle bağlantılı olan oldukça farklı nedenden söz edilebilir. Siber mağduriyetin oluşumuna zemin hazırlayan unsurlar bireysel ve dijital etmenler olarak sınıflandırılabilir.

Bireysel Özellikler:

Siber mağduriyetin ortaya çıkışında bireysel faktörler önemli bir rol oynamaktadır. Bu faktörler, bireyin demografik özelliklerinden (yaş, cinsiyet gibi), kişilik özelliklerine ve psikolojik durumuna (yalnızlık, kaygı, özgüven gibi) kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

Cinsiyet, siber mağduriyet deneyimini farklılaştıran temel bir demografik değişkendir. Yapılan çalışmalarda (İğdeli, 2018) erkek öğrencilerin, kadın öğrencilere kıyasla daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıkları görülmüştür. Cinsiyet, maruz kalınan siber zorbalık türünü de etkileyen bir değişkendir. Kız çocuklarının daha çok sözel taciz ve sosyal dışlama biçiminde mağduriyet yaşarken; erkek çocuklarının ise fiziksel tehditler ve dijital oyunlar aracılığıyla dışlanma gibi durumlarla karşılaştığı belirtilmiştir (Li, 2006; Wang, Iannotti ve Nansel, 2009).

Bu noktada yalnızca biyolojik cinsiyet değil, toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel normların da çevrim içi mağduriyet deneyimlerini şekillendirdiği görülmektedir. Toplumsal Cinsiyet Teorisi (West ve Zimmerman, 1987), bireylerin dijital ortamlardaki davranışlarını yalnızca kişisel tercihlerle değil, toplumsal olarak inşa edilmiş cinsiyet normlarıyla açıklamaktadır. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin sosyalleşme süreci aracılığıyla içselleştirilir ve dijital ortamlarda yeniden üretilir (Bandura, 1977). Örneğin erkek öğrencilerin siber zorbalık davranışlarındaki yüksek oranlar; “erkeklik” ile eşleştirilen rekabetçilik, baskınlık ve güç gösterisi kalıplarının dijital ortamlarda da meşrulaştırılmasıyla

ilişkilendirilebilir. Aile içinde “güçlü” olması beklenen erkeklerin çevrim içi ortamda agresif veya alaycı tutumları bir mizah veya statü kazanma yöntemi olarak görülürken (Süslü, 2016), bu durum erkeklerin zorbalığı “normal” ya da “kabul edilebilir” bir davranış olarak algılamasına neden olur. Buna karşılık, kadın öğrencilerin mağduriyet oranlarının yüksek olması, toplumsal normların kadınları daha pasif, itaatkâr ve duygusal rollere itmesiyle açıklanabilir (Sorrentino vd., 2019). Sosyal medya platformları ise toplumsal cinsiyet normlarının dijital ortamlarda yeniden üretilmesine hizmet eder. Erkek egemen kültürel yapıda, kadınlara yönelik aşağılayıcı ya da dışlayıcı içerikler sıklıkla mizah adı altında meşrulaştırılırken; kadınlardan ise tepki vermeden, ‘nazik’ ve ‘uyumlu’ kalmaları beklenmektedir. Bu toplumsal beklenti, çevrim içi mağduriyet yaşayan kadınların sesini yükseltmesini güçleştirmekte, sessiz kalmaları ise mağduriyetin görünmezleşmesine neden olmaktadır. Tepki gösteren kadınlar ise sıklıkla ‘aşırı hassas’, ‘abartılı’ ya da ‘agresif’ olarak etiketlenmekte; bu da mağduriyetin ifade edilmesini baskılayan bir sosyal kontrol mekanizması hâline gelmektedir (Faucher vd., 2014; Hofstede, 2011). Dolayısıyla cinsiyet, yalnızca bir demografik değişken olarak değil, kültürel olarak yapılandırılmış ve sosyal ilişkiler içinde pekiştirilen bir kategori olarak ele alınmalıdır. Siber mağduriyetin ve zorbalığın toplumsal cinsiyetle ilişkisini anlamak, sadece bireysel ya da teknolojik düzeyde değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal bağlamlarda da değerlendirme yapmayı gerektirmektedir.

Cinsiyet gibi yaş da siber mağduriyet deneyimini çeşitlendiren önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle çocuklar, yaşları ve dijital deneyim eksiklikleri nedeniyle siber mağduriyete karşı daha kırılgan bir konumda yer almaktadır. Olumsuz içerikleri algılama, yorumlama ve uygun biçimde yanıt verme becerilerinin sınırlı olması, onları siber zorbalık karşısında savunmasız hâle getirebilmektedir. Nitekim çocuklar, eğitim aldıkları okul ortamında dahi, akranları tarafından dijital platformlar aracılığıyla mağdur edilebilmektedir. Bu tür mağduriyet durumlarında bireyin yaşadığı süreci paylaşabilmesi ve destek arayışına girebilmesi, çoğu zaman çevresindeki yetişkinlerle olan ilişkilerine bağlı olarak şekillenmektedir. Aile içi iletişimin sınırlı ya da kopuk olduğu durumlarda, çocukların maruz kaldıkları mağduriyetin fark edilmesi gecikebilmekte ya da tamamen görünmez kalabilmektedir. Bu da yaşanan siber mağduriyetin derinleşmesine ve daha uzun süreli psikososyal etkiler doğurmasına zemin hazırlayabilmektedir (Aytaç, vd. 2022). Siber mağduriyetle mücadele eden çocuklarda özgüven kaybı, okul başarısızlığı ve çeşitli psikolojik sorunlar görünür olmaktadır. Siber mağduriyet ergenlerde sosyal kabul ihtiyacı, depresyon ve artan intihar riski ile ilişkili bir deneyimdir. Siber zorbalığın yetişkin bireylerin iş hayatı, sosyal

ilişkileri ve ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yarattığı bilinmektedir (Barlett ve Coyne, 2014; Hinduja ve Patchin, 2010; Tokunaga, 2010).

Yaş, cinsiyet gibi değişkenlerin yanı sıra bireylerin kişilik özellikleri de mağduriyet deneyimlerini şekillendirmektedir. Deneyime açıklık bireyin yeniliklere açık, esnek düşünen, yaratıcı ve duygusal olarak zengin biri olmasını ifade etmektedir. Deneyime açıklık düzeyi yüksek olan bireyler ise çevrim içi etkileşimlerde daha temkinli, esnek ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurma eğilimindedir. Bu eğilimleri ise zorbalık mağduru olma risklerini düşürmektedir (Semerci, 2017).

Bireylerin psikolojik durumu da hem çevrim içi ortamlardaki etkileşim biçimlerini hem de bu ortamlarda karşılaştıkları risklere verdikleri tepkileri doğrudan etkilemektedir. Bu bakımdan psikolojik durum, siber mağduriyetle ilişkili önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Siber mağduriyetin artmasında etkili olan psikolojik faktörlerden biri, bireyin düşük özgüven düzeyine sahip olmasıdır (Gohal, vd. 2023). Düşük özgüvenli bireyler, sosyal ortamlarda kendilerini yeterince ifade edemedikleri için genellikle sosyal medyayı tercih edebilmektedir. Bu platformlarda paylaştıkları içerikler, siber zorbalara fırsat yaratabilmektedir. Zorbalara, bu kişilerin özgüvenini daha da zedeleyerek mağduriyetlerini artırabilmektedir (Varghese ve Pistole, 2017).

Bir diğer önemli psikolojik etken, bireyin yalnızlık hissidir. Yalnızlık yaşayan kişiler, sosyal medyada yeni insanlarla tanışma ve bağlantı kurma isteği duyabilmektedir (Heiman ve Olenik Shemesh, 2022). Bu durum bireyin çevrim içi ortamlarda daha fazla etkileşimde bulunması ve kişisel bilgilerini paylaşma olasılığını artırabilmektedir. Özellikle yeni tanışılan kişilerle kurulan ilişkilerde, bireylerin kendilerine dair paylaştıkları özel bilgi ve görseller, siber mağduriyet riskini artıran önemli bir unsurlara dönüşebilmektedir (Matthews vd., 2022).

Siber zorbalığa yol açan bir diğer psikolojik etken ise depresyon ve kaygı bozukluklarıdır (Tran vd., 2023). Depresyon yaşayan bireyler, genellikle yüz yüze sosyal etkileşimlerden kaçınarak çevrim içi ortamlara yönelme eğilimindedirler. Ancak depresyon kaynaklı ruhsal durumları, bu bireylerin çevrim içi ortamlarda da sağlıklı etkileşimlerine engel olabilmekte; iletişim kurarken daha savunmasız, kırılgan ve tepkisel davranışlar sergilemelerine yol açabilmektedir (Yuchang vd., 2019). Bu durum ise söz konusu ortamlarda mağduriyet yaşamalarına zemin hazırlayabilir.

Kaygı bozukluğu yaşayan bireyler de tıpkı depresyondan muzdarip bireyler gibi sosyal ortamlarda yaşadıkları kaygıyı azaltmak amacıyla sosyal medya platformlarına başvurumaktadırlar (Landoll vd., 2015). Ancak bu tür bir davranış, sosyal medya kullanım

süresinin artmasına neden olarak, siber mağduriyet riskiyle karşı karşıya kalma olasılığını yükseltmektedir.

Dijital Etmenler (İnternet-Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları):

Bireylerin özellikle ergenlik ve erken yetişkinlik dönemindeki bireylerin temel fizyolojik ve çeşitli psikososyal ihtiyaçlarını dijital ortamlar aracılığıyla karşılamaya yönelmeleri günümüz dijital toplumlarının karakteristik özelliklerindendir (Uslu, 2018). Örneğin, açlık gibi temel bir biyolojik ihtiyacın giderilmesi için yemek yapma ya da dışarıdan sipariş verme imkânı sunan dijital platformlar kullanılmaktadır. Ya da bilişsel merakı ve öğrenme isteğini doyumak için ise eğitim kurumlarında ve ders süreçlerinde internet tabanlı öğrenme sistemlerinin kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Ya da bireyler sevgi ve aidiyet arayışlarına çevrim içi sohbet uygulamalarında karşılık bulabilmektedir (Wong, 2020). Görüldüğü üzere, dijital araçlar ve internet, bireylerin çok farklı türdeki ihtiyaçlarına yanıt verebilecek esnekliktedir. Bu esneklik birey için günlük yaşamı kolaylaştırırken, bu araçları da bireyin yaşamının vazgeçilmez birer parçasına dönüştürür. Bireyler, farklı gereksinimlerini karşılamak amacıyla dijital ortamlarda giderek daha fazla vakit geçirmekte ve bu durum dijital mecralarla kurulan ilişkiyi daha da pekiştirmektedir. Ancak bu dönüşüm, kolaylaştırıcı ve işlevsel yönlerle sınırlı kalmamakta; bireyleri çeşitli risklerle karşı karşıya bırakabilecek olumsuz sonuçlar da doğurabilmektedir. Bireyin bu dijital süreçten ne yönde etkileneceği -yani güvenli bir kullanıcı mı yoksa bir mağdur mu olacağı- büyük ölçüde dijital ortamlarla kurduğu ilişki biçimine bağlıdır. Bu noktada, dijital araç sahipliği, internete erişim düzeyi, kullanım alışkanlıkları (süre, platform, amaç), içerik paylaşım biçimleri ve dijital medya güvenlik farkındalığı gibi unsurlar, bireyin karşılaşılabileceği riskleri belirleyen temel dijital etmenler olarak öne çıkmaktadır.

Temel fizyolojik ve psikososyal ihtiyaçların dijital mecralar aracılığıyla karşılanması sürecinde tercih edilen araçlar ve internet bağlantısının süresi gibi unsurlar, çevrim içi risklere ne ölçüde maruz kalacağını büyük ölçüde belirlemektedir. Nitekim Aytaç ve arkadaşlarının (2022) 14-19 yaş aralığındaki bireylerle yürüttükleri araştırmada, kişisel bilgisayara sahip olan bireylerin siber mağduriyet yaşama oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada ve Çetin ve meslektaşları (2010) tarafından yürütülen bir başka çalışmada ayrıca internet bağımlılığı düzeyindeki artışla birlikte siber mağduriyet oranlarının da paralel şekilde yükseldiği ortaya konulmuştur. Bu bulgular, dijital araç sahipliği ve kullanım alışkanlıklarının, bireyleri siber mağduriyet açısından daha kırılgan hâle getirebildiğini göstermektedir.

Sosyal medyanın kullanım biçimi ve süresi de siber mağduriyeti biçimlendiren dijital etmenlerdendir. Ergenlik ve erken yetişkinlik dönemindeki bireyler, sosyal ilişkiler kurma ve

farklı bireylerle etkileşimde bulunma gereksinimlerinin karşılanmasında çoğunlukla sosyal medya platformlarını tercih etmektedirler. Nitekim yapılan araştırmalar da bu dijital mecraların genç bireyler tarafından yoğun olarak tercih edildiğini ortaya koymaktadır (Al Garadi vd., 2019). Genellikle zararsız olarak değerlendirilen bu sosyal medya platformlarının uzun süreli, denetimsiz ve bilinçsiz kullanımı bireylerin dijital ortamlarda mağduriyet yaşama olasılığını önemli ölçüde artırmaktadır (Haythornthwaite, 2005; Whittaker ve Kowalski, 2015). Bazı çalışmalarda bu tür kullanım biçimlerinin zamanla bağımlılık geliştirebileceği de ifade edilmektedir (Kamruzzaman vd., 2016); ancak mağduriyet açısından asıl belirleyici olan unsur, kullanım süresi ve içeriğin niteliğidir.

Sosyal medya platformlarında yapılan dikkatsiz paylaşımlar, siber mağduriyet riskini artıran önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Song vd., 2015). Özellikle dijital ortamda deneyimsiz olan kullanıcılar, kişisel bilgilerini, fotoğraflarını, ses kayıtlarını ve konum verilerini denetimsiz bir şekilde paylaşabilmektedir. Bu tür sorumsuz paylaşımlar, yalnızca siber mağduriyetle kalmayıp, aynı zamanda siber taciz ve diğer zararlı etkileşimlerin meydana gelmesine de yol açabilmektedir (O’Keeffe vd., 2011).

Özellikle genç yaş gruplarında deneyim eksikliği ve bağımsız hareket etme eğilimi, bireyleri riskli ya da uygunsuz dijital içeriklerle karşı karşıya bırakabilmektedir (Ryan ve Curwen, 2013). Bu duruma ek olarak, ebeveynlerin dijital medya kullanımına yönelik yeterince farkındalık geliştirmemeleri ve aile içi iletişimde yaşanan aksaklıklar, bireylerin siber mağduriyet yaşama riskini daha da artırmaktadır (Alvarez Garcia vd., 2019). İletişim kurulan kişilerin kimliklerinin doğruluğuna dikkat edilmesi son derece önemlidir. Her ne kadar tanıdık izlenimi verse de çevrim içi ortamlarda karşılaşılan hesapların sahte olabileceği unutulmamalıdır (Barlett vd., 2018). Bu tür riskler göz ardı edildiğinde, kimliği belirsiz ya da kötü niyetli kişilerle yapılan bilgi paylaşımları bireyleri dijital ortamda mağdur duruma düşürebilmekte, siber güvenlik açıklarına zemin hazırlamaktadır (Agustina, 2015).

Söz konusu bireysel ve dijital etmenler siber mağduriyet olgusunun nasıl şekillendiğinin anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Mağduriyeti ortaya çıkaran bu risk faktörlerinin yanı sıra mağduriyetin bireyleri nasıl etkilediğini, mağduriyetin şiddetini artırabilecek ya da bastırabilecek durumları da tartışmak olguya dair bütüncül bir kavrayış için oldukça önemlidir.

1.2.1.3. Siber Mağduriyetin Etkileri

Siber mağduriyet, bireyler üzerinde akademik, psikolojik, sosyal, duygusal ve fiziksel açıdan çeşitli olumsuz etkiler yaratmaktadır (Brown vd., 2014). Bu etkiler, kişinin yaşamını hem doğrudan hem de dolaylı yollarla olumsuz şekilde şekillendirebilmektedir. Bu etkiler,

zamanla hafifleyebileceği gibi, bireyin yaşamını derinden etkileyen uzun süreli travmalara da yol açabilmektedir. Bu nedenle, siber zorbalığın, geleneksel zorbalığa kıyasla daha büyük ve kalıcı etkiler yaratma potansiyeline sahip olduğunu söylemek mümkündür (Mishna vd., 2012).

Siber mağduriyetin olumsuz etkileri, sosyal, psikolojik, duygusal ve fiziksel olmak üzere dört ana kategoriye ayrılmaktadır. Bu etkiler arasında sosyal sonuçlar, bireyin çevresiyle olan ilişkilerini zedeleyebilmektedir. Araştırmalar, özellikle ergenlik ve genç yetişkinlik döneminin bu tür mağduriyetler için yüksek risk taşıdığını vurgulamaktadır. Bu dönem, bireylerin yalnızca kişilerarası ilişkiler açısından değil; aynı zamanda okul gibi sosyal çevrenin önemli bir parçası olan yapılarla etkileşim açısından da hassas bir dönemdir. Nitekim bireyin eğitim hayatı da bu mağduriyet sürecinden etkilenmekte; siber mağduriyet yaşayan bireylerde akademik başarıda belirgin düşüşler gözlemlenmektedir (Wang vd., 2010). Siber zorbalık mağduru olan bireyler, zorbanın aynı okuldan ya da okul çevresinden olması durumunda, okullarını güvenli bir ortam olarak görmedikleri için okul kaygısı yaşamakta ve okuldan kaçma eğilimi sergileyebilmektedir (Wolke vd., 2017). Bu mağdurlar güvensiz olarak algıladıkları bu ortamlarda kendilerini koruyabilmek amacıyla tehlikeli araçlar taşıyarak savunma mekanizmaları geliştirmeye de çalışabilmektedir (Martinez Martinez vd., 2020).

Siber mağduriyetin psikolojik etkileri arasında depresyon, en yaygın ve en derin etkilerden biri olarak önemli bir yer tutmaktadır. Depresyon, bireyde ilgi ve istek kaybı, değersizlik hissi, ruhsal çökkünlük gibi belirtilerle kendini gösteren ve uzun süre devam edebilen bir ruh sağlığı sorunu olarak tanımlanmaktadır. Bu psikolojik durum, bireyin hayatının pek çok alanını olumsuz şekilde etkileyebilmekte ve kişinin genel yaşam kalitesini düşürebilmektedir (Ramsey vd., 2016). Mağduriyet yaşayan bireyler, siber zorbalığa uğramayanlara kıyasla depresyona girme açısından daha yüksek risk altındadır (Medrano vd., 2018). Özellikle sanal ortamlarda zorbalık içeren içeriklerin tekrar tekrar paylaşılması, mağduriyetin şiddetini artırarak depresyonu daha da derinleştirebilmektedir. Bu süreç, tedavi edilmediği takdirde, kişinin kendisine zarar verme ya da intihar gibi tehlikeli davranışlara yönelmesine dahi yol açabilmektedir (Mitchell vd., 2011).

Yalnızlık hissi, siber mağduriyetin bir diğer yaygın psikolojik etkisidir. Bir diğer önemli sorun ise bireyin yalnızlık hissetmesidir. Bu durum, özellikle siber zorbalığın anonim bir şekilde yapıldığı durumlarda, mağduru çevresine ve arkadaşlarına duyduğu güvensizlikten kaynaklanmaktadır (Hoff ve Mitchell, 2009; Tokunaga, 2010). Zamanla, bu güvensizlik duygusu, bireyin kendisine olan güvenini ve saygısını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Kimter, 2008). Bu duruma ek olarak, bireylerde anksiyete seviyesinin artma olasılığı da gözlemlenmektedir (Ayas ve Horzum, 2012). Yaşanan anksiyete, bireyin sosyal ortamlardan

uzaklaşmasına ve kendisini izole etmesine neden olabilir. Bu tür sosyal dışlanma ve olumsuz etkiler, bireyin psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilemekte ve psikolojik açıdan zarar görmesine yol açmaktadır (Zhu vd., 2021).

Siber mağduriyetin duygusal etkileri, birçok olumsuz duygu ile şekillenmektedir. Mağduriyet sürecinde, üzülmeye, öfke, hayal kırıklığı, utanç, çaresizlik ve korku gibi duygular sıklıkla ortaya çıkmaktadır (Patchin ve Hinduja, 2006). Bu duygular, bireyin günlük yaşamını ciddi şekilde olumsuz etkilemektedir. Bu duygulardan biri veya birkaçı, yoğun bir şekilde hissedildiğinde, bireyde yaşamdan zevk almama ve hayata dair istek kaybı gibi durumlar gelişebilmektedir (Trompeter vd., 2018). Siber mağduriyetin sebep olduğu çaresizlik ve hayal kırıklığı duyguları, mağduriyet sürecini aşmalarını zorlaştıran önemli engeller arasında yer almaktadır. Bu duyguların şiddeti, bireyin toparlanma sürecini geciktirebilir ve dış destek ihtiyacını artırabilir (Ryan ve Curwen, 2013).

Siber mağduriyetin fiziksel sonuçları, bireylerin günlük yaşamlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu etkilerden biri de uyku düzenindeki bozulmalardır. Siber mağduriyet yaşayan bireylerin çoğunda uyku problemleri gözlemlenmektedir (Lin vd., 2020). Bu kişiler sıklıkla korkulu rüyalar görmekte ve uykularından uyanmaktadırlar (Fekih Romdhane vd., 2023).

Siber mağduriyetin bir başka fiziksel etkisi de yeme alışkanlıklarında meydana gelen bozukluklardır. Mağduriyet sonrası bazı bireyler, yeme isteğinden uzaklaşabilmekte ya da duygusal boşluklarını yemekle doldurmaya çalışabilmektedir (Yusuf vd., 2021). Siber zorbalığa maruz kalan bireylerde anoreksiya nervroza veya bulimia nervroza gibi daha ciddi yeme bozuklukları da gelişebilmektedir (Marco vd., 2018). Siber mağduriyetin yol açtığı bu tür rahatsızlıklar, uygun tedaviyle iyileştirilebilse de bazı durumlarda ciddi ve hatta ölümcül sonuçlar doğurabilmektedir (Ressler, 1998). Beden algısında meydana gelen değişiklikler, fiziksel etkilerin bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Bu değişiklikler, mağdurların estetik cerrahi operasyonlar veya zayıflama ilaçları gibi çözümlere başvurmasına yol açabilmektedir. Ancak bu tür müdahaleler, kalıcı sağlık sorunlarına yol açma riski taşımaktadır (Day vd., 2022).

Siber mağduriyetin bireyler üzerindeki söz konusu etkileri bu olgunun dijital bir tehdit olmanın ötesinde çok yönlü bir sosyal sorun olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Yaşanılan mağduriyet çevrim içi deneyimlerle sınırlı kalmamakta; bireyin ruhsal dayanıklılığını, sosyal ilişkilerini ve genel yaşam kalitesini derinden etkilemektedir.

Bu noktada, kültürel bağlamın mağduriyetin birey üzerindeki etkilerine yön veren önemli bir unsur olduğu belirtilmelidir. Bireyin içinde yaşadığı kültür, doğrudan siber zorbalığa maruz kalmasına yol açmamakla birlikte bireyin bu zorbalığı tanıması, paylaşması, başa

çıkması, destek alması gibi süreçleri belirgin biçimde etkilemektedir. Bu bakımdan kültürel yapı, mağduriyetin devam etmesinin, çözümsüz kalmasının, derinleşmesinin bir kolaylaştırıcısı olabilir. Dahası bazı kültürlerde bu mağduriyetin görünür kılınması dahi zorlaşabilmektedir.

Literatürde bireyci kültürlerde siber zorbalığın çoğunlukla kişisel bir sorun olarak algılandığı; buna karşılık kolektivist kültürlerde, toplumsal uyumu tehdit eden bir durum olarak değerlendirildiği belirtilmektedir (Triandis, 1995). Özellikle yüksek güç mesafesine sahip toplumlarda, otoriteye duyulan bağlılık ve sosyal hiyerarşinin sorgulanmaması, mağdurların yardım talebinde bulunma olasılığını azaltmakta; bu da zorbalığın görünürlüğünü ve müdahale edilebilirliğini sınırlamaktadır (Hofstede, 2011). Ayrıca, ifade özgürlüğü ve sosyal normlardaki farklılıklar, bireylerin siber mağduriyeti dile getirme ve destek arama davranışlarını doğrudan etkilemekte; kimi kültürel bağlamlarda bireylerin yaşadıkları siber mağduriyeti açıkça ifade etmeleri tamamen bastırılabilir (Schwartz, 1999; Smith vd., 2018). Bu bakımdan mağduriyetin dile getirilmemesi, yalnızca bireysel bir tutum değil; kültürel olarak inşa edilmiş bir davranış örüntüsüdür. Örneğin utanç kültürünün hâkim olduğu toplumlarda mağduriyet dile getirildiğinde mağdurların da “ayıplı” görülmesi ya da kadınların yaşadığı dijital taciz ya da zorbalığın onların “suçu” gibi sunulmasına yol açan kültürel kodlar, maruz kalınan zorbalığın ifade edilmesi önündeki kültürel engellerdir (Schwartz, 1999). Bu engeller doğrudan mağduriyete yol açmasalar da mağduriyet deneyiminin görünürlüğüne engel olabilmektedir.

1.3. Siber Dönüşüm Bağlamında Sosyal Desteği Tanımlamak

Günümüzün dijital toplumlarında sosyal etkileşimler giderek daha fazla çevrim içi ortamlarda gerçekleşmektedir. Yukarıda tartışıldığı üzere, bireyler bu ortamlarda ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Ne var ki bu çevrim içi alanlar sadece sorunlara kaynaklık etmemekte, çeşitli sorunlarla mücadele eden bireye destek de sunabilmektedir. Başka bir ifadeyle bireyler çevrim içi alanlarda sahip oldukları destek ağları sayesinde sorunlarına çözüm de bulabilmektedir.

Sosyal destek, bireylerin psikolojik iyilik hallerini koruyabilmelerine aracılık eden önemli bir unsurdur. Günümüz toplumlarında sosyal destek yüz yüze ilişkilerle sınırlı kalmamakta; çevrim içi platformlar üzerinden de sağlanmaktadır. Sosyal medya, forumlar ve mesajlaşma uygulamaları gibi dijital alanlar, bireylerin duygu paylaşımı yapmasına, bilgi alışverişinde bulunmasına ve sosyal bağlarını sürdürmesine olanak tanımaktadır. Bu özellikleri bağlamında sanal sosyal destek özellikle siber mağduriyetin birey üzerindeki etkilerini hafifletme potansiyeli açısından dikkate değerdir.

Bu gerçekten hareketle, üniversite öğrencilerinin dijital ortamlarda karşılaştıkları zorbalık ve mağduriyet düzeylerini belirlemeyi amaçlayan tezin bu bölümünde bireylerin sanal zorbalık/mağduriyetle başa çıkmalarını mümkün kılan koruyucu bir faktör olarak sanal sosyal destek kavramı tartışılmıştır. Kavram, tarihsel gelişim süreci içinde incelenmiş; geleneksel sosyal destek tüm boyutlarıyla açıklandıktan sonra sanal sosyal destek, bu geleneksel yapılarla karşılaştırmalı olarak ve özgün yönleriyle değerlendirilmiştir. Bireylerin, özellikle dijital mecraları yoğun kullanan gençlerin sanal destek ağlarından nasıl yararlandıkları, bu desteklerin ne ölçüde etkili olduğu ve sınırlılıkları ele alınmıştır.

1.3.1. Sosyal Destek ve Boyutları

Sosyal destek, bireyin güven duyduğu ilişkiler yoluyla çevresinden aldığı psikolojik, duygusal ve bilgi temelli yardımlar bütünüdür (Xavier ve Wesley, 2018). Stresli yaşam olayları karşısında bireyin dayanıklılığını artıran, benlik algısını güçlendiren ve genel yaşam kalitesini iyileştiren bir kaynak işlevi görmektedir (Abul, 2015). Karşılıklı ilişkiler temelinde işleyen sosyal destek, özellikle psikolojik rahatlama ihtiyacının karşılanmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Shumaker ve Brownell, 1984).

Sosyal destek, yapısal ve işlevsel olmak üzere iki temel boyutta ele alınmaktadır.

Yapısal destek, bireyin sosyal destek aldığı kişilerin sayısını, bu kişilerle olan yakınlık derecesini ve sosyal ağın genişliğini ifade etmektedir (Yıldırım, 2005). Bu yapı, bireyin sosyal çevresinde oluşturduğu ve duygusal, maddi veya bilgi temelli destek aldığı ilişkiler ağına işaret eder. Bu ağlar; aile üyeleri, arkadaşlar, komşular, iş arkadaşları gibi bireyin doğrudan etkileşim içinde olduğu kişilerden oluşabildiği gibi, zamanla kurumsal ya da toplumsal yapılarla da genişleyebilmektedir.

Literatürde sosyal destek ağları farklı sınıflandırmalara tabi tutulmakta olup en yaygın ayırım; resmî (formel) ve gayriresmî (informel) destek kaynakları şeklindedir. Bireyin mikro düzeyde yakın ilişki içinde olduğu sosyal bağları ifade eden gayri resmi kaynaklar, alan yazında birincil ağlar olarak da sınıflandırılmaktadır. Bu tür kaynaklar arasında aile üyeleri, akrabalar, komşular ve arkadaşlar gibi bireyin doğumuyla ya da kendi isteğiyle dahil olduğu ilişkiler yer almaktadır (Gerni, 2013; Işıkhani, 2007; Laireiter, 2011). Gayriresmî kaynaklar, birey için en tutarlı ve güvenilir destek ağları olarak değerlendirilmektedir (Cheung ve Phillimore, 2014).

Öte yandan, resmî (formel) destek kaynakları, bireyin mezzo ve makro düzeyde ilişki içinde olduğu organizasyonlar ve kurumları kapsamaktadır. Mezzo düzeyde yer alan ikincil ağlar; gönüllü kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, vakıflar, topluluklar ve dayanışma grupları gibi yapılanmaları içerir. Makro düzeydeki üçüncül ağlar ise, bireyin ilişki içinde olduğu resmî

kurumlar, siyasal rejimler, hukuk sistemleri ve diğer devlet yapıları gibi büyük ölçekli sosyal yapıları kapsamaktadır (Dilek ve Aksoy, 2013). Bu resmî/formel destek ağları, literatürde ikincil ve üçüncül ağlar olarak da sınıflandırılabilir.

Sosyal destek ağı, bireyin yaşamının farklı dönemlerinde, özellikle stresli ve zorlayıcı yaşam olayları karşısında, psikolojik ve sosyal dayanıklılığın artırılmasında kritik bir işlev üstlenmektedir. Bu bakımdan sosyal destek kaynaklarının çeşitliliği ve fazlalığı, bireyin yaşam kalitesi ve ruhsal sağlığı üzerinde dolaylı ancak önemli bir etkiye sahiptir (Den Oudsten vd., 2010). Özellikle destek kaynaklarının güven temelli ilişkiler üzerine kurulmuş olması, sosyal desteğin birey üzerindeki etkisini güçlendiren belirleyici bir unsurdur.

Sosyal desteğin diğer boyutunu oluşturan işlevsel destek, bireyin sosyal ilişkileri aracılığıyla hangi tür ihtiyaçlarının karşılandığını ve sunulan desteğin birey için ne derece anlamlı ve yeterli bulunduğunu ifade etmektedir (Yıldırım, 2005). İşlevsel destek, bireyin yaşamındaki stresli durumlarla başa çıkmasını kolaylaştıran ve psikolojik dayanıklılığını güçlendiren çeşitli destek türlerini kapsamaktadır.

Genel olarak, işlevsel destek şu başlıklar altında sınıflandırılmaktadır:

Duygusal destek: bireylerin empati, teselli ve onaylanma gibi psikososyal ihtiyaçlarını karşılayan bir destek türüdür. Bu destek türü, sevgi, şefkat ve güven duygularını güçlendirmeye yönelik olup bireyin duygusal dayanıklılığını artırmada önemli bir rol oynamaktadır (House, 1981).

Enstrümantal destek: bireyin somut ve pratik ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik destek mekanizmalarını içermektedir. Maddi yardım bireye para, eşya veya hizmet şeklinde sunulan somut destekleri kapsarken; yardımlaşma günlük yaşam aktivitelerinde, ev işlerinde yardım etme veya bakım sağlama gibi pratik destekleri içermektedir. Bunun yanı sıra, bilgi ve tavsiye desteği, problemlerin çözümüne katkıda bulunacak bilgi ve deneyim paylaşımını içermektedir (Cohen ve Wills, 1985).

Bilgisel destek: bireylerin bilgi edinme süreçlerinde rehberlik ve yönlendirme sağlayarak karar alma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Danışmanlık, bireyin karar verme süreçlerinde rehberlik almasını sağlarken; eğitim, yeni beceriler edinme ve kişisel gelişimi destekleme amacını taşımaktadır. Bunun yanı sıra, bilgi paylaşımı farklı konularda bilgi ve deneyim aktarımını içermektedir (Thoits, 2011).

Ait olma ve değer görme desteği: bireyin bir sosyal gruba aidiyet bağı kurmasını ve toplumsal kabul görmesini sağlamaktadır. Sosyal kabul, bireyin bir topluluk veya gruba ait olduğunu hissetmesine yardımcı olurken, önemseme bireyin varlığının ve değerinin fark edilmesini ve toplumda kendini önemli hissetmesini sağlamaktadır (Berkman ve Glass, 2000).

İşlevsel desteğin etkili olabilmesi için yalnızca ihtiyaçların karşılanması yeterli değildir; sunulan desteğin birey tarafından anlamlı ve tatmin edici olarak algılanması da kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bireyin yaş, cinsiyet, sosyal statü ve yaşam çevresi gibi demografik özellikleri, sosyal destek ağlarını nasıl yapılandırdığı ve bu ağlardan sağlanan desteği nasıl algıladığı üzerinde etkili olabilmektedir. Bu sosyodemografik özelliklerin yanı sıra, sosyal destek ağlarının yapısal özellikleri de bireyin desteği nasıl algıladığını ve içselleştirdiğini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, ağın büyüklüğü bireyin sahip olduğu sosyal bağlantıların sayısını; yoğunluğu, ağ içerisindeki bireyler arasındaki etkileşim sıklığını; çok yönlülüğü, sağlanan destek türlerinin çeşitliliğini; güvenilirliği ise ağ üyeleri arasındaki güven düzeyini ifade etmektedir (Berkman ve Glass, 2000; Cohen ve Wills, 1985). Bu nitelikler, yalnızca destek sunan ağın yapısını değil, aynı zamanda desteğin birey açısından ne ölçüde anlamlı ve işlevsel bulunduğunu da şekillendirmektedir. Bireyin, aldığı desteğin ihtiyaçlarına gerçekten yanıt verdiğini ve bu desteğin kendisi için değer taşıdığını hissetmesi, sosyal desteğin birey üzerindeki olumlu etkilerini güçlendirmektedir.

Tüm bu ağ özellikleri, bireyin aldığı desteğin hem işlevselliğini hem de birey tarafından anlamlı bulunarak içselleştirilmesini etkileyen temel faktörler arasında yer almaktadır.

1.3.1.1. Sosyal Desteğin Psikososyal Önemi

Sosyal destek, bireyin çevresindeki kişilerle kurduğu güven temelli ilişkiler aracılığıyla duygusal, maddi veya bilgisel yardım almasını ifade eder. Ancak sosyal destek yalnızca bire bir ilişkilerle sınırlı değildir; bireyin çevresindeki bu ilişkiler bir sosyal destek ağı oluşturarak, bireyin yaşamı üzerinde çok boyutlu etkiler yaratır. Sosyal destek ağları, bireyin stresle başa çıkmasında, psikolojik iyilik halini korumasında ve sosyal uyum sağlamasında kilit bir rol üstlenmektedir.

Sosyal desteğin bireyin yaşamı üzerindeki etkisi iki temel boyutta değerlendirilmektedir. Sosyal desteğin birinci boyutu, doğrudan etkidir. Bu etki, sosyal desteğin bireyin genel iyilik halini sürekli olarak desteklemesi ve yaşam kalitesine doğrudan katkıda bulunmasıyla kendini gösterir. Bu çerçevede, sosyal ilişkiler bireyin içinde bulunduğu duruma bağlı olmaksızın, günlük yaşam akışı içerisinde benlik algısını güçlendiren, aidiyet ve değer görme duygularını pekiştiren temel kaynaklar olarak işlev görmektedir. Sosyal destek, bu bağlamda, bireyin stresli bir durumla karşı karşıya kalıp kalmamasından bağımsız olarak, rutin sosyal ilişkilerin doğal akışı içinde ruh halini olumlu yönde etkiler.

İkinci boyut ise, tampon etkidir. Bu yaklaşımda sosyal destek, bireyin kriz veya stres yaratan durumlarla karşılaştığında devreye giren koruyucu bir mekanizma olarak tanımlanır.

Sosyal destek ağları, yaşanan zorluğun algılanan şiddetini azaltmakta, moral desteği sağlamakta ve bireyin sorunla başa çıkma becerilerini güçlendirmektedir (Ardahan, 2006; Diewald ve Sattler, 2010'dan akt. Abay Alyüz, 2020; Penninx vd., 1997). Böylece, sosyal destek yalnızca mevcut bir problemi hafifletmekle kalmaz, bireyin stresin olumsuz etkilerinden korunmasına da yardımcı olur. Bu yönüyle sosyal destek, kriz anlarında bireyin psikolojik direncini artırarak stresin birey üzerindeki etkisini azaltmaktadır.

Bazı araştırmacılar, sosyal desteğin yalnızca doğrudan ve tampon etkilerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda önleyici bir etkisi de bulunduğunu ileri sürmektedir (Diewald ve Sattler, 2010'dan akt. Abay Alyüz, 2020). Önleyici etki, bireyin henüz bir stres kaynağıyla karşılaşmadan önce, destek mekanizmaları sayesinde potansiyel riskleri bertaraf etmesi ya da bu risklerin etkisini en aza indirmesi anlamına gelir. Örneğin, bireylerin maddi kaynaklara veya sağlam sosyal ağlara sahip olması, ekonomik kriz gibi stres yaratabilecek durumların birey üzerindeki yıkıcı etkisini önemli ölçüde azaltabilir.

Sosyal destek hem doğrudan hem de dolaylı yollarla bireylerin psikolojik ve sosyal yaşamlarını olumlu yönde etkilemektedir. Destekleyici ilişkiler, yalnızca stresin etkisini hafifletmekle kalmayıp, aynı zamanda bireyin başa çıkma stratejilerini güçlendirerek öz yeterlik ve psikolojik dayanıklılık düzeylerini artırmaktadır (Cano vd., 2004; Younger vd., 2010). Sosyal desteğin varlığı, sosyal anksiyete ve depresyon gibi psikolojik rahatsızlıkların etkilerini azaltmakta (Feldman vd., 1999; Lopez Martinez vd., 2008), yalnızlık ve sosyal izolasyon hissini zayıflatarak duygusal iyilik halini desteklemektedir (Holtzman vd., 2004; Penninx vd., 1997; Xavier ve Wesley, 2018).

Nitekim yapılan çeşitli araştırmalar, bu genel etkilerin farklı yaş grupları ve yaşam bağlamlarında da geçerli olduğunu göstermektedir. Huan ve arkadaşları (2014) tarafından yürütülen bir çalışmada, utangaç bireylerin daha az sosyal ilişkiye sahip olmasının yalnızlık duygularını artırarak düşük düzeyde sosyal destek algısına neden olduğu; bu durumun da bireyleri çevrim içi platformlara aşırı bağımlı hale getirdiği anlaşılmıştır. Sosyal destek eksikliğinin burada yalnızca duygusal değil, aynı zamanda davranışsal düzeyde de risk oluşturduğu görülmektedir. Benzer şekilde, June ve meslektaşları (2007) ile Motram ve Fleming'in (2009) çalışmalarında da sosyal destek yetersizliğinin çevrim içi gruplara bağımlılık, düşük iş birliği eğilimi ve ödül odaklılık gibi psikososyal risklerle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, destek ağlarının zayıflığının bireyleri hem yalnızlığa hem de riskli dijital davranışlara sürükleyebileceğini göstermektedir.

Sosyal desteğin stresle başa çıkmadaki tampon etkisi istihdam koşulları özelinde de ortaya konmuştur. Belvis ve meslektaşlarının 2022 yılında yapmış oldukları "Precarious

Employment and Chronic Stress” başlıklı araştırma, güvencesiz çalışma koşullarına maruz kalan bireylerin yüksek düzeyde stres yaşadığını, ancak güçlü sosyal destek ağlarına sahip olanların bu etkileri daha hafif hissettiklerini göstermektedir. Çalışmada kullanılan korelasyon ve çoklu regresyon analizleri, sosyal destek ağlarının stresin hem psikolojik hem de biyolojik (örneğin kortizol düzeyleri üzerinden) etkilerini azaltıcı bir tampon mekanizma olarak işlev gördüğünü ortaya koymuştur.

Benzer biçimde, Ang ve meslektaşları 2021 yılında yürüttükleri bir çalışmada sosyal destek ağlarının yaşlı yetişkinlerin yaşam kalitesi üzerindeki dolaylı etkisini incelemiştir. Çalışmada sağlıkla ilişkili internet kullanım güçlüklerinin yaşlı yetişkinlerin yaşam kalitelerini düşürdüğü; ancak sosyal destek ağlarının aracılık rolünün ise bu olumsuzluğun etkisini yumuşattığı ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışma, sosyal destek eksikliğinin bireyin yalnızca psikolojik dayanıklılığını değil, aynı zamanda dijital katılımını ve toplumsal entegrasyonunu da sınırladığını göstermektedir.

Bu çalışmalar ışığında, sosyal destek ağlarının yalnızlık ve izolasyonu azaltma, stresle başa çıkmada tampon görevi üstlenme, psikolojik iyi oluşu koruma, biyolojik stres göstergelerini hafifletme, yaşam kalitesini sürdürmede ve dijital davranışlar geliştirmede destekleyici bir rol oynama gibi çok boyutlu işlevler üstlendiği açıkça görülmektedir. Bulgular, hem bireylerin psikolojik ve sosyal uyum süreçlerinde hem de modern yaşamın getirdiği yeni zorluklarla başa çıkmalarında sosyal desteğin vazgeçilmez bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır.

Açıkça ortaya konmuş olduğu üzere, sosyal desteğin bireyler üzerinde çok yönlü etkileri bulunmaktadır. Bununla birlikte, dijitalleşmeyle birlikte bu desteğin sunuluş biçimi ve erişim yollarının köklü biçimde değişmiş olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bireyler günümüzün ağ toplumlarında sosyal destek ihtiyaçlarını yalnızca yüz yüze ilişkiler yoluyla değil, çevrim içi platformlar aracılığıyla da karşılamaktadır. Bu bakımdan, özellikle üniversite öğrencileri gibi dijital ortamlarda yoğun biçimde varlık gösteren genç bireylerin zorbalık/mağduriyetleri ile sosyal destek ağları arasındaki ilişkinin anlaşılabilmesi için sosyal desteğin yeni ve özgün biçimi olan sanal sosyal destek kavramının çok boyutlu bir değerlendirilmesi yapılmalıdır.

1.3.2. Sanal Sosyal Destek ve Boyutları

Çevrim içi teknolojilerin yaşamın her alanına entegre olması, bireylerin sosyal ilişkilerini kurma, sürdürme ve destek arayışlarını yürütme biçimlerini köklü biçimde dönüştürmüştür. Artık bireyler, yalnızca fiziksel çevrelerindeki ilişkilerle değil; sosyal medya, çevrim içi topluluklar, forumlar ve mesajlaşma uygulamaları aracılığıyla farklı sosyal bağlar

kurmakta ve bu dijital ağlar üzerinden çeşitli türlerde destek alabilmektedir (Ellison, Steinfield ve Lampe, 2007; Luo ve Hancock, 2020; Reich vd., 2012).

Bu dönüşüm, sosyal desteğin yalnızca yüz yüze etkileşimlerle sınırlı olmayan, esnek, çok yönlü ve coğrafi sınırlardan bağımsız yeni bir form kazanmasına yol açmıştır. Özellikle genç bireyler açısından, çevrim içi ağlar yalnızca iletişim alanı değil; aynı zamanda psikolojik dayanıklılığı destekleyen önemli sosyal zeminler hâline gelmiştir. Tanıdık ya da tanımadık bireylerden alınan bilgi, rehberlik ve duygusal paylaşımlar, sosyal desteğin dijital ortamdaki yeni biçimini gündeme getirmektedir (Chen ve Choi, 2011; Liu, Wright ve Hu, 2018; Wright, 2016).

LaCoursiere (2001), bu dönüşümü “sanal sosyal destek” kavramı altında teorileştirerek, dijital bağlamda gerçekleşen destek ilişkilerinin yalnızca geleneksel desteğin dijital ortama aktarımı olmadığını, aynı zamanda bilgisayar aracılı iletişime özgü yeni varlık biçimleri, anlam katmanları ve etkileşim nüansları içerdiğini ifade etmektedir.

Sanal destek grupları genellikle benzer stres kaynaklarına sahip bireylerin -örneğin gebeler, ergenler, kanser hastaları veya HIV tanısı almış bireyler- bir araya geldiği dijital topluluklar aracılığıyla şekillenmektedir. Bu grupların temel özelliklerinden biri, desteğe kesintisiz erişim imkânı sunmaları ve kullanıcılar arasında bilgi paylaşımını kolaylaştırmalarıdır (Rains ve Wright, 2016). Fiziksel teması ve yüz yüze ilişkinin zorunluluğunu ortadan kaldıran, zaman-mekân kısıtlarını aşan ve çoğu zaman anonimliği mümkün kılan bu yapı, bireylerin çevrim içi bağlamda kendilerini ifade edebildikleri, ihtiyaçlarını görünür kılabilirdikleri ve anlamlı destek deneyimleri yaşayabildikleri bir alan sunmaktadır (LaCoursiere, 2001). Tanis (2012) bu yönüyle bu yapıların yalnızca bilgi aktarımını sağlamakla kalmayıp geleneksel destek mekanizmalarında bulunmayan aidiyet hissi, deneyim ortaklığı ve topluluk bilinci gibi psikososyal boyutları da içerdiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda sanal sosyal destek, yalnızca dijital ortamdaki teknik iletişim biçimlerini değil, bireylerin çevrim içi platformlar aracılığıyla edindikleri, çoğu zaman doğrudan tanımadıkları kişilerle kurdukları etkileşimler üzerinden elde ettikleri bilgi, empati, onay ve yardım içerikli destek türlerini ifade etmektedir (LaCoursiere, 2001).

Sanal sosyal destek, genellikle dört temel türde incelenmektedir (Özdemir ve Kocaayan, 2020) *Duygusal destek*, bireyin duygularını paylaşabileceği, empati ve anlayışla karşılanabileceği bir ilişki deneyimini ifade eder. Sosyal medyada yapılan moral içerikli yorumlar, destekleyici mesajlar veya basit bir “beğeni” bile, bireyin anlaşılma ve değer görme hissini besleyebilmektedir.

Araçsal destek, bireyin maddi veya somut ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yardım biçimlerini içerir. Sanal gruplarda yapılan yardım kampanyaları, bağış çağrıları veya pratik bir ihtiyacın paylaşılması bu desteğin örneklerindendir.

Bilgilendirici destek, kişilerin sorunlarını çözmek veya karar almak için ihtiyaç duydukları bilgi ve rehberliğe ulaşmalarını sağlar. Forumlarda, bloglarda ya da sosyal medya gruplarında verilen tavsiyeler, deneyim paylaşımları ya da uzman görüşleri bu kapsamda değerlendirilir.

Değerlendirmeci destek, bireyin kendini değerlendirmesine yardımcı olacak yapıcı geri bildirimler, onaylar ve öneriler yoluyla sunulan destektir. Örneğin bir sosyal medya gönderisine gelen yorumlar, bireyin davranışını gözden geçirmesini sağlayabilir ya da ona sosyal normlara uygunluğu konusunda ipuçları verebilir.

Bu dört temel destek türü, bireylerin çevrim içi platformlarda çeşitli ihtiyaçlara yönelik olarak farklı şekillerde destek alabilmesine olanak tanımaktadır. Her bir destek türü, bireyin yalnızca bir konuda yardım almasını değil; aynı zamanda ilişkisel olarak değerli hissetmesini, bilgiye ulaşmasını ya da karar verme süreçlerinde yön bulmasını sağlar. Tanis (2012), bu yönüyle bu grupların bireylerin deneyimlerini paylaşmasına, birbirlerine destek olmasına ve tavsiyelerde bulunmasına olanak tanıyan bir “deneyimsel uzmanlar” forumu işlevi gördüğünü belirtmektedir. Dolayısıyla sanal sosyal destek, çok yönlü yapısı sayesinde bireylerin sosyal etkileşim deneyimlerini zenginleştiren, psikolojik ve toplumsal açıdan önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Bu destek biçimlerinin bireysel iyilik haliyle nasıl ilişkili olduğu ise izleyen bölümde detaylı biçimde ele alınacaktır.

Sanal sosyal destek, yalnızca bireyin aldığı mesajlardan ya da içeriklerden ibaret değildir; bu desteğin etkili ve anlamlı olabilmesi, bireyin içinde bulunduğu sosyal ağ yapısıyla da doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle sanal sosyal desteği daha bütüncül bir şekilde anlayabilmek için, bu desteğin aktarıldığı dijital ağların yapısı ve işleyişi de dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda sanal sosyal destek ağları, bireyin çevrim içi ortamda etkileşimde bulunduğu kişi, grup veya topluluklardan oluşan; duygusal, bilgi temelli ya da araçsal içerikler taşıyan etkileşimlerin gerçekleştiği sosyal yapılardır (Öztat, 2024). Bu ağlar, desteğin içeriğini ve biçimini şekillendirdiği kadar, bireyin bu destekten ne ölçüde fayda sağlayabileceğini de belirlemektedir.

Sanal sosyal destek ağları, bireylerin dijital ortamlarda kurdukları ilişkiler doğrultusunda şekillenmekte ve kullanıcıların ihtiyaçlarına, ilgi alanlarına ve etkileşim biçimlerine bağlı olarak çeşitli türlerde sınıflandırılmaktadır. Bu ağlar; sosyal medya

platformları, çevrim içi forumlar, mesajlaşma uygulamaları, oyun ortamları, sağlık odaklı dijital topluluklar ve profesyonel sosyal ağlar gibi çok çeşitli mecraları kapsamaktadır:

Sosyal Medya Platformları: Sosyal medya, sanal sosyal destek ağlarının en yaygın biçimlerinden birini oluşturmaktadır. Facebook, Twitter, Instagram gibi platformlar, geniş kullanıcı kitlelerine hitap eden yapılarıyla bireylerin hem yakın çevreleriyle hem de daha geniş topluluklarla etkileşim kurmasını kolaylaştırmaktadır. Bu platformlar aracılığıyla kullanıcılar, duygu paylaşımı yapabilmekte, sosyal etkileşimde bulunmakta ve çeşitli gruplara dâhil olarak psikososyal destek süreçlerini dijital ortamda sürdürebilmektedir (Boyd ve Ellison, 2007).

Çevrim İçi Forumlar ve Topluluklar: Belirli ilgi alanları veya ortak deneyimler etrafında organize olan çevrim içi forumlar ve dijital topluluklar da önemli bir sanal destek kaynağıdır. Özellikle sağlık, ebeveynlik, akademik destek veya mesleki gelişim gibi konulara odaklanan bu platformlar, bireylerin benzer yaşam deneyimlerini paylaşarak karşılıklı destek sağlamasına olanak tanır. Bu sayede kullanıcılar, yalnızca bilgi edinmekle kalmaz, aynı zamanda sosyal aidiyet hissi de geliştirir (Pfeil, Zaphiris ve Ang, 2009).

Çevrim İçi Oyun Ortamları: Çok oyunculu çevrim içi oyunlar (MMORPG vb.), sosyal destek ağlarının daha az görünür ama etkili biçimlerinden biridir. Bu oyunlar, bireylerin iş birliği yapmasını, ortak hedefler doğrultusunda hareket etmesini ve oyun içi iletişim aracılığıyla sosyal ilişkilerini güçlendirmesini teşvik eder. Özellikle uzun süreli oyun deneyimlerinde gelişen etkileşimler, oyuncuların birbirine duygusal destek sunduğu sosyal bağların oluşmasına zemin hazırlar (Cole ve Griffiths, 2007).

Sağlık Odaklı Çevrim İçi Platformlar: Belirli hastalıklarla veya kronik sağlık sorunlarıyla baş eden bireyler için tasarlanan dijital sağlık toplulukları hem bilgi paylaşımı hem de psikolojik destek açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Kanseri hastaları, ruh sağlığı desteği arayan bireyler ya da kronik hastalıklarla yaşayan kullanıcılar, bu platformlarda hem diğer kullanıcılarla deneyimlerini paylaşmakta hem de sağlık profesyonelleriyle çevrim içi etkileşim kurma olanağı elde etmektedir (Eysenbach vd., 2004).

Profesyonel Sosyal Ağlar: Sanal sosyal destek yalnızca duygusal ya da sağlık temelli konularla sınırlı değildir. Profesyonel sosyal ağlar, özellikle iş yaşamı içinde bireylerin destek bulabileceği önemli platformlardır. LinkedIn gibi mecralar, mesleki bilgi paylaşımı, kariyer danışmanlığı, rehberlik ve sektörel dayanışma gibi konularda bireylerin birbirinden destek almasına imkân tanır. Bu tür ağlar, profesyonel gelişim, aidiyet ve uzman topluluklara katılım açısından sanal desteğin daha kurumsal bir biçimini temsil etmektedir (Papacharissi, 2009).

Genel olarak değerlendirildiğinde, sanal sosyal destek ağları bireylerin sosyal ilişkilerini sürdürmelerine, bilgi edinmelerine, duygu paylaşımında bulunmalarına ve çeşitli psikososyal

ihtiyaçlarına karşılık bulmalarına olanak tanıyan çok katmanlı yapılarıdır. Sosyal medya platformlarından çevrim içi forumlara, oyun topluluklarından profesyonel ağılara kadar geniş bir yelpazeye yayılan bu ağılar; bireylerin yalnızca yakın çevreleriyle değıl, benzer deneyimleri paylaşan farklı sosyal gruplarla da etkileşim kurmasına imkân sağlamaktadır. Bu sayede bireyler, duygusal destek, bilgi paylaşımı, deneyim aktarımı ya da somut yardım gibi destek türlerine zaman ve mekân sınırlamalarına takılmadan ulaşabilmektedir.

Geleneksel sosyal destek sistemleri de bireylerin zorlayıcı yaşam olayları karşısında destek bulabildikleri temel yapılarıdır; ancak bu sistemler çoğunlukla aile, yakın arkadaş ve komşuluk gibi fiziksel olarak erişilebilir ve yüz yüze etkileşime dayalı ilişki ağılarına bağlıdır. Oysa sanal sosyal destek ağıları, fiziksel mekân ve zamana bağımlılığı ortadan kaldıran yapılarıyla destek mekanizmalarının erişimini önemli ölçüde genişletmektedir. Özellikle asenkron iletişim, anonimlik, heterojen katılımcı profilleri ve 24 saat erişilebilirlik gibi nitelikler, bu dijital ağıları daha kapsayıcı ve esnek hâle getirmektedir (Karasar, 2004).

Bu ağılar, kullanıcılarına yalnızca anlık bir yardım değıl, aynı zamanda benzer sorunlarla mücadele eden kişilerle empati kurma, tecrübe paylaşımı yoluyla güçlenme ve zaman içinde sürdürülebilir dijital bağlar oluşturma fırsatı sunar. Örneğin, sağlık temelli çevrim içi destek gruplarında kronik rahatsızlıkları olan bireyler yalnızca bilgi edinmekle kalmaz, duygusal anlamda da anlaşılma ve kabul görme deneyimi yaşarlar. Benzer şekilde, çevrim içi oyunlar ya da sosyal medya gruplarında kurulan ilişkiler de bireylerin duygusal destek ihtiyaına cevap verebilen ilişkisel alanlar hâline gelebilmektedir.

Dolayısıyla, sanal sosyal destek ağıları yalnızca geleneksel yapıların dijital versiyonları değıl; yeni sosyal bağ biçimleri ve destek deneyimleri sunan, bireylerin değişen yaşam tarzlarına ve iletişim pratiklerine uyum sağlayan alternatif sosyal dayanışma alanlarıdır. Bu yönüyle, yalnızca bireysel iyilik hâline değıl, aynı zamanda dijital toplumun sosyal dokusuna da katkı sağlayan önemli yapılarıdır.

Sanal sosyal destek yalnızca mesajların, yorumların ya da paylaşımların niceliğiyle değıl, bireyin bu etkileşimleri nasıl deneyimlediği ve anlamlandırdığıyla belirginleşir. Bu noktada ne çıkan algılanan sosyal destek, bireyin ihtiyaç duyduğunda çevresinden destek göreceğine dair sahip olduğu güven duygusunu ve beklentisini ifade eder (Lu ve Hampton, 2016). Sunulan desteğin miktarından çok, birey tarafından nasıl algılandığı önemlidir; çünkü bu algı, kişinin stresle başa çıkma becerilerinden yaşam doyumuna kadar pek çok psikolojik süreci etkileyebilir (Kaçar, 2022). Algılanan sosyal desteğin oluşumunda, bireyin çevrim içi destek ağılarıyla kurduğu etkileşimin sıklığı, biçimi ve niteliği belirleyici bir rol oynamaktadır. Özellikle sosyal medya gibi platformlarda bireyin kendini ne ölçüde ifade ettiği, aldığı

tepkilerin içeriği ve bu tepkileri nasıl yorumladığı, desteğin bireysel düzeyde nasıl hissedileceğini şekillendirmektedir. Bu bağlamda, anonimlik bireyin kendini daha rahat ifade etmesini sağlarken; görünürlük ve etkileşimlerin karşılıklı olması, desteğin varlığına dair algının güçlenmesini kolaylaştırmaktadır (White ve Dorman, 2001).

Ancak destek algısı yalnızca sunulan etkileşimin özelliklerinden değil, aynı zamanda bireyin kişisel beklentileri, deneyimleri ve psikolojik ihtiyaçlarından da etkilenmektedir. Literatürde, bireysel farklılıkların algılanan sosyal desteğin düzeyinde belirleyici olduğu belirtilmektedir. Bazı bireyler için yalnızca bir “beğeni” dahi destek hissi yaratabilirken, bazı bireyler daha yoğun, derinlikli ve sözel etkileşimleri destek olarak algılamaktadır (Kılıç, 2020). Bu durum, sosyal desteğin varlığından ziyade, var olduğu yönündeki öznel algının psikolojik etkiler açısından daha belirleyici olduğunu göstermektedir.

Sanal sosyal desteğin çok boyutlu yapısı üzerine bu değerlendirmeler sanal sosyal desteğin çevrim içi ortamlarda geliştirilen ilişkiler aracılığıyla sağlandığını, bireyin zaman-mekân sınırlaması olmaksızın çeşitli ihtiyaçlarına cevap verdiğini ve algılanan değeri ile işlevsel boyutları açısından geleneksel destek türlerinden farklılaşan özgün ve çok yönlü bir destek biçimi olduğunu ortaya koymaktadır.

1.3.2.1. Sanal Sosyal Desteğin Psikososyal Önemi

Son yıllarda dijital iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, bireylerin sosyal destek arayışlarında başvurdukları yollar ve kaynaklar önemli ölçüde dönüşüme uğramıştır. Artık yalnızca aile, arkadaş ve yüz yüze ilişkilerle sınırlı kalmayan sosyal destek arayışı, dijital platformlar ve sanal topluluklar aracılığıyla daha geniş ve çeşitli bir düzleme taşınmaktadır. Özellikle sosyal medya platformlarının bireylerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma süreçlerinde hem bilgi edinme hem de duygusal paylaşım ve onay gibi destek türlerine erişim sağladıkları başlıca kaynaklar hâline geldiği çeşitli çalışmalarla ortaya konulmuştur. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde yürütülen bir çalışmada (Skelton vd., 2020) Facebook’taki emzirme destek gruplarına katılan annelerin hemen hepsinin (%96,2) bu platformlardaki bilgi paylaşımını motive edici buldukları anlaşılmıştır. Benzer biçimde, Türkiye’de yürütülen bir çalışmada (Kocademir, 2022) gebelik dönemindeki kadınların büyük çoğunluğunun (%89,3) sanal sosyal destek aldıkları ve bu desteği aile ve arkadaş çevresinden alınan destekten daha etkili ve doyurucu buldukları ortaya konulmuştur. Bu veriler, yalnızca sosyal destek ihtiyacının yaygınlaştığını değil, aynı zamanda bu ihtiyacı karşılamak için kullanılan mecraların da çeşitlendiğini göstermektedir. Çevrim içi sosyal destek ağlarına küresel düzeyde artan ilgi,

sanal destek ağlarının bireylerin psikolojik, sosyal ve hatta fiziksel iyilik halleri üzerindeki etkilerini daha yakından incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Yalnızlık ve Sosyal İzolasyonun Azaltılması: Sanal sosyal desteğin bireyler üzerindeki en belirgin etkilerinden biri, yalnızlık duygusunun ve sosyal izolasyonun azaltılmasına katkı sağlamasıdır. Özellikle fiziksel çevrelerinde yeterli sosyal ilişki ağına sahip olmayan bireyler, dijital platformlar aracılığıyla duygusal bağ kurma ve sosyal etkileşim geliştirme imkânı bulmaktadır (Özen ve Korukçu Sarıcı, 2010). Sosyal medya, forumlar ve çevrim içi destek grupları, bireylerin düşüncelerini, deneyimlerini ve duygularını başkalarıyla paylaşmalarına olanak tanıyarak sosyal bağlantı hissini güçlendirmektedir. Bu sayede birey, sosyal çevresinden uzak olsa dahi, görünürlük kazanmakta, anlaşılma ve onaylanma ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir (Cole vd., 2017; Huang, 2016). White ve Dorman (2001), sanal destek ortamlarının, zaman ve mekân sınırlamalarını aşarak bireylere kesintisiz bir sosyal etkileşim alanı sunduğunu ve bunun yalnızlıkla baş etmede önemli bir araç olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Reich ve meslektaşları (2012), çevrim içi grupların kullanıcılarına aidiyet ve ortaklık hissi sunduğunu, bunun da bireylerin sosyal dışlanma algılarını zayıflattığını ifade etmektedir. Özellikle sağlık sorunları, hareket kısıtlılığı ya da toplumsal dışlanma gibi nedenlerle yüz yüze ilişki kurma imkânı sınırlı olan bireyler için sanal sosyal destek ağları, sosyal bütünleşmeyi sağlayan önemli bir alternatif hâline gelmektedir.

Psikolojik İyilik Halinin Artması: Sanal sosyal destek, bireylerin dijital platformlar aracılığıyla empati, anlayış, kabul ve onay deneyimlemelerini mümkün kılar. Bu tür etkileşimler bireylerin benlik saygısını ve öz yeterlik algısını güçlendirerek psikolojik iyi oluş düzeylerini artırmaktadır (Lu ve Hampton, 2016). Özellikle çevrim içi destek gruplarında paylaşılan deneyimler ve alınan olumlu geri bildirimler, bireyde anlaşılma ve değer görme hissi yaratmakta, bu da kişinin kendilik algısını olumlu yönde etkilemektedir.

Benlik saygısı, bireyin kendisini değerli, yeterli ve kabul edilebilir görme biçimiyle yakından ilişkilidir. Sosyal medya veya forumlarda yapılan destekleyici yorumlar, beğeniler ve empati içeren mesajlar, bireyin psikolojik ihtiyaçlarını karşılayarak öznel mutluluk düzeyini artırmakta ve yaşam doyumunu yükseltmektedir. Nitekim araştırmalar, çevrim içi ortamlardan alınan sosyal desteğin, stres, kaygı ve depresyon gibi olumsuz duyguların şiddetini azalttığını; bunun yerine iyimserlik, umut ve psikolojik dayanıklılık gibi olumlu psikolojik göstergeleri beslediğini ortaya koymuştur (Cole vd., 2017; White ve Dorman, 2001).

Bu bağlamda sanal sosyal destek yalnızca sorun anlarında bir müdahale değil; bireyin günlük yaşamında kendisini psikolojik olarak daha güçlü hissetmesini sağlayan sürekli bir destek kaynağı işlevi görmektedir.

Duygusal ve Bilgisel Tatmin: Sanal sosyal destek, bireylerin çevrim içi etkileşimler yoluyla hem duygusal hem de bilgisayarlı ihtiyaçlarını karşılayabildikleri çok boyutlu bir yapıdır. Bu bağlamda duygusal destek, bireyin empati, ilgi, anlayış ve güven duygularını deneyimlemesini sağlar. Sosyal medya ya da çevrim içi forumlarda bireyin yaşadığı bir sorunu paylaşması ve bu paylaşımına gelen destekleyici yorumlar, beğeniler ya da özel mesajlar, bireyde anlaşıldığı ve yalnız olmadığı hissini pekiştirir. Bu duygusal geri bildirimler, bireyin benlik saygısını ve psikolojik dayanıklılığını güçlendirebilir (Lu ve Hampton, 2016).

Öte yandan, bilgisayarlı destek, bireyin yaşadığı bir sorunla baş edebilmesi için gerekli olan bilgi, tavsiye ve rehberliğe ulaşmasını da ifade eder. Çevrim içi platformlar, bireylerin benzer yaşam deneyimlerine sahip kişilerle bilgi alışverişinde bulunmasını mümkün kılar. Örneğin, kronik bir hastalığı olan bireyin bir forumda tedavi yöntemleri hakkında bilgi edinmesi ya da bir ebeveynin sosyal medya grubunda çocuk gelişimiyle ilgili öneriler alması, bilgisayarlı tatmine örnek teşkil eder (Kuş, 2025). Bu iki destek türünün birlikte işleyişi, bireyin sadece sorunlarına çözüm bulmasını değil, aynı zamanda bu süreçte duygusal olarak da güçlenmesini sağlar. Üstelik sanal ortamların sağladığı eşzamanlı erişim, anonimlik ve etkileşim kolaylığı, duygusal ve bilgisayarlı tatminin daha geniş kitlelerce deneyimlenmesini mümkün kılmaktadır (De Choudhury ve De, 2014).

Stresle Başa Çıkma: Sanal sosyal destek, bireylerin stresli yaşam olaylarıyla başa çıkma süreçlerinde önemli bir tampon işlevi görmektedir. Özellikle duygusal destek biçiminde gerçekleşen çevrim içi etkileşimler, bireyin yalnız olmadığını hissetmesini sağlayarak stresin algılanan şiddetini azaltmaktadır. Duyguların ifade edilmesi ve karşılık bulması, bireyde anlaşılma ve empati görme duygularını güçlendirirken, bu da psikolojik rahatlamayı beraberinde getirmektedir (Yamaç, 2009).

Öte yandan, sanal ortamlarda yalnızca destek almak değil, destek sunmak da bireyin stres düzeyini azaltıcı etki yaratabilmektedir. Araştırmalar, başkalarına yardımcı olan bireylerin anlamlılık ve aidiyet hissi geliştirdiğini, bunun da kendi psikolojik iyilik hallerine katkı sağladığını göstermektedir (Kim vd., 2012; Rains ve Wright, 2016). Bu durum, sosyal desteğin çift yönlü doğasına işaret etmekte; bireyin yalnızca pasif bir alıcı değil, aktif bir destek verici rolü üstlenmesinin de stresi azaltıcı bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca çevrim içi topluluklarda yer alan bireyler, benzer deneyimlere sahip kişilerle duygularını paylaşarak yalnızlık hissinden uzaklaşmakta; bu da stresin yoğunluğunu azaltarak daha sağlıklı baş etme stratejilerinin gelişmesine katkı sunmaktadır. Böylece sanal sosyal destek, stresin hem bilişsel değerlendirmesini hem de duygusal yükünü hafifletme işlevi görerek bireyin psikolojik dayanıklılığını güçlendirmektedir.

Özgüven ve Öz yeterlik: Sanal sosyal destek, bireylerin kendilerine yönelik algılarını ve potansiyellerini daha olumlu değerlendirmelerine olanak tanımakta; bu da özgüven ve öz yeterlik gibi psikolojik kaynakların gelişimini desteklemektedir.

Özgüven, bireyin kendi değerine ilişkin algısıyla ilgilidir. Dijital platformlarda olumlu geri bildirim almak, bireyin sosyal kabul gördüğüne ve değerli bir birey olduğuna dair inancını pekiştirir. Sosyal medyada yapılan destekleyici yorumlar, beğeniler ya da özel mesajlar yoluyla ifade edilen takdir duyguları, bireyde “önemsenme” hissini güçlendirerek özgüveni artırmaktadır (Saygılı, 2018).

Öz yeterlik ise bireyin belirli bir durumda etkili davranış gösterebileceğine dair inancını ifade eder (Yılmaz, 2011). Sanal ortamlarda edinilen bilgi, öneri ve deneyim paylaşımları, bireylerin sorun çözme becerilerini geliştirmekte ve karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkabileceklerine dair bir güven oluşturmaktadır. Yen (2022), sanal sosyal desteğin, bireylerde özellikle bilgiye dayalı bir güçlenme duygusu yarattığını ve bunun da öz yeterliği desteklediğini belirtmektedir.

Bu yönüyle sanal sosyal destek, bireylerin yalnızca sosyal ilişkilerini değil, aynı zamanda kişisel yeterlik ve öz saygı algılarını da besleyen önemli bir psikososyal kaynaktır.

Topluluk ve Evrensellik Hissi: Sanal sosyal destek grupları, benzer yaşam deneyimlerine veya ortak stres kaynaklarına sahip bireyleri bir araya getiren dijital etkileşim alanlarıdır. Özellikle kronik hastalıklar, gebelik, infertilite, psikolojik zorluklar gibi ortak yaşam koşullarını paylaşan bireylerin aynı çevrim içi topluluklarda buluşması, bireylerde yalnız olmadıkları duygusunu güçlendirir. Aidiyet duygusu, bireyin yaşadığı zorluğu yalnızca bireysel bir deneyim olmaktan çıkarır, kolektif olarak paylaşılan bir duruma dönüştürerek duygusal yükünü hafifletir. Bu etkileşim biçimi, bireylerin anlaşıldıklarını ve kabul edildiklerini hissetmelerine olanak tanır ve bu da onların psikolojik dayanıklılığını artıran önemli bir faktör haline gelir (Tanis, 2012).

Bununla birlikte, araştırmalar sanal destek gruplarında yalnızca destek almanın değil, destek vermenin de bireyin iyilik hali üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Kim ve meslektaşlarının (2012) çalışmasında, çevrim içi gruplarda duygusal destek sunan bireylerin, yalnızca alıcılardan değil, aynı zamanda vericilerden de oluştuğu ve bu bireylerin psikolojik olarak daha güçlü hissettikleri tespit edilmiştir. Rains ve Wright (2016) ise, bu tür karşılıklı desteğin, kişinin sosyal yeterlik ve anlamlılık duygularını pekiştirdiğini ve bunun da uzun vadede sağlık üzerinde olumlu etkiler yarattığını vurgulamaktadır.

Kısacası, sanal sosyal destek ortamları bireyler arasında tek yönlü bir yardım ilişkisinden ziyade, karşılıklı dayanışmanın güçlendiği, bireylerin hem destek aldıkları hem de

başkalarına katkı sunarak güçlendikleri sosyal ve psikolojik iyileşme alanları olarak işlev görmektedir.

Sosyal İlişkilerin Gelişimi ve Sürdürülmesi: Sanal sosyal destek, bireylerin yalnızca yeni sosyal bağlar kurmasını değil, aynı zamanda mevcut ilişkilerini sürdürmesini de kolaylaştırmaktadır. Sosyal medya gibi dijital platformlar aracılığıyla kurulan bu ilişkiler, çevrimdışı dünyadaki sosyal bağlantıların dijital ortamda devam ettirilmesine ve pekiştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu durum, bireylerin sosyal sermayelerini yeniden inşa etmelerine ve mevcut toplumsal bağlarını korumalarına katkı sunmaktadır (Demirci, 2024). Böylece sanal destek ağları, yalnızca psikolojik ihtiyaçlara yanıt veren geçici yapılar değil; bireyin sosyal çevresini dijital alanda sürdürmesini mümkün kılan kalıcı ve işlevsel destek sistemleri olarak da değerlendirilmektedir.

Sanal sosyal desteğin yalnızlık hissini azaltma, psikolojik iyi oluşu artırma, stresle başa çıkma becerilerini geliştirme ve bireylerin öz yeterlik duygularını besleme gibi çok yönlü etkileri, bu alanda yapılan araştırmalarla da desteklenmektedir. Literatürde yer alan çeşitli ampirik çalışmalar, çevrim içi platformlar aracılığıyla edinilen sosyal desteğin bireylerin ruhsal ve duygusal iyilik hâline anlamlı katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, aşağıda örnekleri sunulan çalışmalar, sanal sosyal desteğin bireyler üzerindeki etkilerini somut veriler ışığında ortaya koyarak kuramsal tartışmalara önemli bir dayanak sağlamaktadır.

Ellison, Steinfield ve Lampe'nin (2007) yürüttüğü araştırmada, çevrim içi ortamlarda kurulan destekleyici etkileşimlerin bireylerin bilgi alışverişi yapmalarına, duygusal paylaşımlarda bulunmalarına ve karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkabilmelerine olanak tanıdığı ortaya konulmuştur. Çalışmada ayrıca, benlik saygısı ve yaşam doyumu düzeyi düşük olan bireylerin çevrim içi sosyal destekten daha fazla yarar sağladığı gözlemlenmiştir. Bu bulgu, sanal sosyal destek ağlarının yalnızca iletişimi kolaylaştıran bir araç değil, aynı zamanda bireyin psikolojik dayanıklılığını ve sosyal bağlılık hissini güçlendiren bir kaynak olarak da işlev gördüğünü göstermektedir.

Benzer biçimde Oh ve meslektaşları (2014) tarafından yürütülen bir çalışmada da bireylerin çevrim içi platformlarda deneyimledikleri destekleyici iletişimlerin, olumlu duygular üretme kapasitesine sahip olduğu ve bu olumlu duyguların, algılanan sosyal desteği artırarak yaşam doyumu ve topluluk aidiyet gibi temel psikolojik çıktıların oluşumunda aracılık edici bir rol üstlendiği anlaşılmıştır. Çalışmanın sonuçları sanal sosyal destek ağlarının yalnızca dijital bağlantılar yoluyla değil, aynı zamanda etkileşim kalitesi ve öznel anlamlandırmalar yoluyla bireyin psikolojik iyilik hâlini destekleyen önemli bir toplumsal kaynak işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Çevrim içi destek grupları (OSG) kullanıcılarıyla yürütülen bir çalışmada (Chung, 2013), OSG kullanıcılarının en güçlü motivasyonlarının bilgi arayışı olduğu, bunu başkalarına destek sunma ve yeni insanlarla tanışma isteğinin takip ettiği anlaşılmıştır. Çalışma, bilgi arayışı motivasyonuna sahip bireylerin daha çok tartışma panolarını kullandığını ve çevrim içi sosyal ağ özelliklerini (blog paylaşımı, arkadaş ekleme gibi) daha az tercih ettiğini ortaya koyarken; sosyal etkileşim amacı güden bireylerin, arkadaş ekleme, fotoğraf ve video paylaşımı gibi sosyal ağ özelliklerini daha yoğun kullandıklarını göstermiştir. Tartışma panolarının hem bilgi hem duygusal destek algısını artırdığı, buna karşılık blog kullanımı ve arkadaş eklemenin daha çok duygusal destek algısıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Böylece, çevrim içi sosyal destek deneyimlerinde farklı platform özelliklerinin, bireylerin ihtiyaçlarına ve kullanım motivasyonlarına bağlı olarak farklı etkiler yarattığı belirlenmiştir.

Çalışma bulguları bireylerin ihtiyaç duydukları destek türüne bağlı olarak farklı iletişim platformlarına yöneldiklerini göstermektedir. Ancak bu tercih sadece kullanılan platformla sınırlı kalmamakta, alınan desteğin niteliği ve bağlamı da önem kazanmaktadır. Nitekim Trepte ve meslektaşları (2015) tarafından yürütülen çalışmada bilgilendirici destek arayışındaki bireylerin çevrim içi sosyal paylaşım sitelerini daha etkin biçimde kullandıkları; buna karşılık duygusal ve araçsal destek ihtiyaçlarını ise daha çok çevrim dışı ilişkiler aracılığıyla karşıladıkları ortaya konmuştur. Bu durum, sosyal desteğin etkili olabilmesi için bireylerin yalnızca bir platform seçimi yapmadıklarını, aynı zamanda destek türüne uygun bağlamı da tercih ettiklerini göstermektedir. Bununla birlikte, çalışmada hem çevrim içi hem de çevrim dışı bağlamlarda alınan sosyal desteğin, destekten duyulan memnuniyet üzerinde olumlu etkiler yarattığı ve bu memnuniyetin zaman içinde arttığı da gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, sosyal destek biçimi ve bağlamı farklılık gösterse de destek deneyiminin bireylerin genel iyilik hâlini desteklediği söylenebilir.

Yürütülen bir başka çalışmada (Balcı ve Kaya, 2021), sosyal medyada algılanan sosyal desteğin bireylerin yaşam doyumu üzerindeki etkileri incelenmiş ve sosyal desteğin çeşitli psikososyal göstergelerle anlamlı biçimde ilişkili olduğu saptanmıştır. Çalışma bulgularına göre, algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça bireylerin yaşam doyumu da anlamlı şekilde yükselmektedir. Özellikle duygusal ve bilgisel destek türlerinin, bireylerin psikolojik iyi oluşunu ve öznel mutluluk düzeylerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca, sosyal medya kullanım süresi arttıkça bireylerin çevrim içi ortamlarda aldıkları yorumlar ve geri bildirimleri, kendilerini destekleyici ve onaylayıcı bir sosyal etkileşim olarak algıladıkları bulunmuştur.

Üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmalarında Tok ve Arslan Aldemir (2023) üniversite öğrencilerinin sosyal medyada algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile psikolojik iyi oluşları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma bireylerin çevrim içi ortamlardaki sosyal etkileşimlerinin -özellikle duygusal ve bilgilendirici destek türleri- psikolojik iyi oluşun temel bileşenlerinden olan yaşam doyumu, kendini gerçekleştirme ve kişisel gelişim üzerinde olumlu etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Sosyal medya aracılığıyla edinilen sosyal desteğin, bireylerin yalnızlık duygusunu azaltarak öznel iyilik hâlini güçlendirdiği ve psikolojik dayanıklılıklarını artırdığı görülmektedir. Ayrıca, kadın öğrencilerin sosyal medyada algıladıkları sosyal destek düzeylerinin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olması, cinsiyet temelli farklılıkların sanal sosyal destek algısı üzerinde etkili olabileceğine işaret etmektedir.

Görüldüğü gibi, sanal sosyal desteğin bireysel iyilik hâli üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koyan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bununla birlikte, bazı araştırmalar destek deneyiminin sadece varlığıyla değil, birey tarafından nasıl algılandığıyla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, Trepte ve meslektaşlarınca (2015) yürütülen bir çalışmada sosyal destek deneyimlerinin yalnızca miktarıyla değil, bağlama uygunluğu, sunulmuş biçimi ve bireylerin beklentileri doğrultusunda şekillenen niteliğiyle değerlendirildiğinde daha anlamlı çıktılar sunduğu anlaşılmıştır. Benzer şekilde, Utz ve Breuer'in (2017) yürüttükleri çalışmada bireylerin stresli dönemlerde sosyal medya üzerinden daha sık destek arayışına girdikleri, ancak alınan desteğin beklenen iyileştirici etkiyi göstermediği; zira sosyal destek deneyimlerinde miktardan ziyade algılanan niteliğin daha belirleyici bir unsur olduğu ortaya konulmuştur. Yao ve meslektaşları (2015) tarafından yürütülen araştırmada da çevrim içi sosyal destek deneyimlerinin yalnızca destek miktarıyla değil, bireyin desteği ne ölçüde anlamlı, yeterli ve uygun bulduğuyla ilişkilendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. HBV hastalarıyla yürütülen bu çalışmada, duygusal, bilişsel ve arkadaşlık temelli desteklerin özellikle sosyal dışlanma algısı yüksek bireylerde psikolojik ve varoluşsal iyilik hâlini artırdığı; ancak bu etkinin, sosyal dışlanma düzeyi düşük bireylerde aynı derecede gözlemlenmediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla, çevrim içi sosyal destekten elde edilen faydaların, desteğin kalitesi ve bireysel bağlamdaki algısıyla şekillendiği; bu yönüyle destek kalitesinin, destek miktarından daha belirleyici olabileceği anlaşılmaktadır.

Sanal sosyal destek ağlarının bireylerin psikolojik iyilik hali, stresle başa çıkma ve sosyal bağlılık duygusu üzerindeki olumlu etkileri, günümüz dijital toplumunda bu yapıların giderek daha kritik hale geldiğini göstermektedir. Özellikle sosyal izolasyonun arttığı ya da bireylerin yüz yüze destek kaynaklarına erişiminin sınırlı olduğu durumlarda, çevrim içi

ortamlar güvenli ve erişilebilir bir sosyal destek zemini sunmaktadır. Ancak dijitalleşmenin bireyler arası etkileşimi kolaylaştırmasının yanında, siber zorbalık ve siber mağduriyet gibi yeni ve karmaşık sosyal sorunları da beraberinde getirdiği açıktır. Çevrim içi mecralarda maruz kalınan tehdit, dışlanma, ifşa ya da hakaret gibi zorbalık biçimleri, bireylerin ruh sağlığı üzerinde ciddi etkiler yaratmakta; yalnızlık, anksiyete ve düşük benlik algısı gibi sonuçlara neden olabilmektedir. Bu noktada, sanal sosyal destek yalnızca bir dayanışma aracı değil, aynı zamanda dijital mağduriyetlerle başa çıkma süreçlerinde bireylerin psikolojik direncini artıran bir tampon mekanizma olarak da değerlendirilmektedir.

Sanal sosyal desteğin bireyin ruhsal-bilişsel-sosyal sağlığı üzerindeki bu etkileri, giderek yaygınlaşmakta olan siber zorbalık-mağduriyet gibi sosyal sorunlarla mücadelede kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle daha önce kavramsal ve tarihsel yönleriyle ayrı ayrı ele alınan çevrim içi zorbalık- mağduriyet ve sanal sosyal destek kavramlarının bu çalışmada birbirleriyle olan ilişkileri bağlamında birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle siber zorbalık durumlarında bireyin mağduriyet yaşarken destek arayışının artması ya da yeterli sosyal desteğin yokluğunun bireyi daha kırılgan hâle getirmesi gibi durumlar, bu kavramlar arasındaki ilişkinin anlaşılmasını anlamlı kılmaktadır.

1.4. Kavramlar Arası İlişki: Zorbalık, Mağduriyet ve Sosyal Destek

En sade anlatımıyla siber zorbalık, dijital ortamlar aracılığıyla birey ve/veya grupların zarar uğratılmasını ifade ederken; siber mağduriyet ise bu davranışlara maruz kalan bireylerin yaşadığı psikolojik, sosyal ve akademik sorunları tanımlamaktadır. Alan yazın, siber zorbalık davranışları ile siber mağduriyet deneyimleri arasında karşılıklı ve çoğu zaman iç içe geçmiş bir ilişki bulunduğuna işaret etmektedir. Nitekim, yapılan bazı çalışmalar bu iki kavram arasındaki ilişkiyi doğrudan göstermektedir. Lise öğrencileriyle yürütülen bir çalışmada (Koşar ve Çakıcı, 2022) siber zorbalık ile siber mağduriyet arasında yüksek düzeyde anlamlı bir korelasyon saptanırken; bir başka çalışmada (Dursun vd., 2020) bu bulguya ek olarak, siber zorbalık mağdurlarının büyük bir kısmının öfke, kaygı, yalnızlık, depresyon gibi psikolojik sorunlarla mücadele ettikleri ortaya konulmuştur. Yalnızca örneklenen bu çalışmaların değil, literatürdeki pek çok çalışmanın benzer bulguları, zorbalığın yalnızca saldırgan bir eylem olmadığını, aynı zamanda ciddi bir mağduriyet sürecini tetiklediğini göstermektedir.

Mağduriyetin yol açtığı psiko-sosyal sorunlar karşısında bireylerin dayanıklılığını artıran en önemli kaynaklardan biri sanal sosyal destek ağlarıdır. Bireyin çevrim içi topluluklar aracılığıyla edindiği duygusal, enstrümantal veya bilgisel yardımları kapsayan sanal sosyal destek sistemleri zorbalığın olduğu gibi mağduriyetin de şiddetini azaltabilecek bir güce

sahiptir. Nitekim araştırmalar, güçlü sosyal destek sistemlerinin hem zorbalık davranışlarının ortaya çıkmasını engellediğini hem de mağduriyetin birey üzerindeki etkilerini hafıflettiğini göstermektedir. Yürütölen bir çalışmada (Taştekin ve Bayhan, 2018) siber mağduriyet yaşayan bireylerin bu durumu en çok arkadaşlarıyla paylaştıkları ve bu sosyal paylaşımın başa çıkma stratejilerini doğrudan etkilediği ortaya konmuştur.

Sanal sosyal destek sadece mağdur bireyin ulaşabildiği destek kaynakları ile ilgili değildir. Bu türden bir desteğin varlığı, zorbanın davranışları üzerinde de etki sahibidir. Bir başka anlatımla, sosyal destek yalnızca mağdur birey açısından değil, zorba eğilimi gösteren bireyler açısından da önemlidir. Zira, zorbalık davranışlarının ortaya çıkmasında belirleyici olabilmektedir. Nitekim yürütölen bir çalışmada (Bilgiz ve Peker, 2020) sosyal destek kaynaklarına sahip olmayıp yalnızlık hissi yaşayan bireylerin siber zorbalığa daha yatkın olduğu ve sosyal bağların zayıf olmasının saldırganlık eğilimini artırdığı ortaya konmuştur. Literatürdeki pek çok çalışmanın benzer bulguları, zayıf- işlevsiz sosyal destek yapılarının mağduriyet riskini artırmanın yanı sıra zorbalık davranışlarını da teşvik edebileceğini ortaya koymaktadır. Öte yandan sosyal destek ağlarının güçlü olduğu durumlarda ise bireyler sadece mağduriyetle daha etkili baş edebilmekle kalmaz, aynı zamanda zorbalık eğilimlerine karşı da koruyucu bir bariyer geliştirebilir. Bu bağlamda, sosyal destek; siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki döngösel ilişkiyi dengeleyen bir işleve sahiptir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ: EKOLOJİK SİSTEM KURAMI

Çalışmanın birinci bölümünde tanımlayıcı ve betimleyici kavramlar sunulmuştur. Çalışmanın saha bulgularının sunulacağı bölüme geçmeden önce ikinci bölümde, söz konusu bulguların dayandığı anlamlı bir zemin oluşturması bakımından araştırmanın kuramsal çerçevesi anlatılmıştır. Kuramsal çerçeve; araştırmanın yönünü belirlemekte, araştırmanın temel kavramları olan olguların anlaşılmasını kolaylaştırmakta, verilerin analizine rehberlik etmektedir. Üniversite öğrencilerinin siber mağduriyet-siber zorbalık ve sanal sosyal destek düzeylerini anlamanın hedeflendiği bu çalışmada kuramsal çerçeve; bireysel gibi görünen bu davranışların çok boyutlu yapısının anlaşılmasını sağlayacaktır.

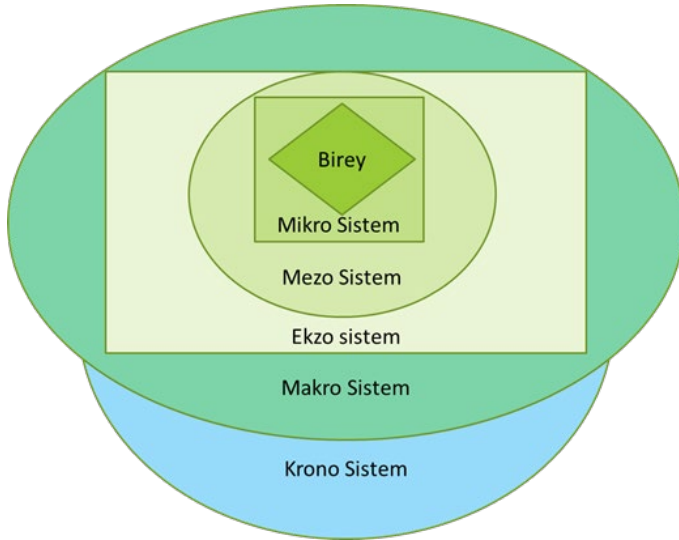
Siber zorbalık ve mağduriyet, bireyin kişisel özellikleriyle açıklanamayacak denli karmaşık sosyal etkileşim süreçlerini içermektedir. Benzer biçimde sanal sosyal destek ağları da bireyin kırılganlığına, yardım ya da dayanışma ihtiyacına cevap veren çok katmanlı bir yapı sunmaktadır. Bu ilişkisel yapının anlaşılabilmesi için bireyin çeşitli çevresel sistemler içinde ve onlarla olan karşılıklı etkileşimi bağlamında ele alınması gerekmektedir.

Bu bakımdan bu çalışmada kuramsal yaklaşım olarak Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı benimsenmiştir. Ekolojik Kuram, bireyin davranışlarını mikro (aile, arkadaş çevresi), mezo (okul, sosyal ortam), ekzo (medya, yerel yönetimler) makro (toplumsal normlar, kültürel değerler) ve krono (tarihsel süreç) düzeylerde çok katmanlı bir şekilde analiz etme olanağı tanımaktadır. Bu yaklaşım sayesinde, öğrencilerin siber zorbalık davranışları ya da mağduriyet yaşantıları bireysel niyet ve eğilimlerin yanı sıra, çevrim içi etkileşim ortamlarının yapısal özellikleri, sosyal destek kaynaklarının erişilebilirliği ve dijital kültür bağlamında bütüncül biçimde değerlendirilebilmektedir.

Bu bölümde öncelikle Ekolojik Sistem Kuramı genel hatlarıyla tanıtılmış, ardından bu kuramın araştırmanın temel kavramları olan siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek ağı ile olan ilişkisi tartışılmıştır.

2.1. Ekolojik Sistem Kuramı'nın Temel Varsayımları

Bronfenbrenner'in ekolojik kuramı, bireyin gelişimini çok katmanlı çevresel sistemler çerçevesinde ele alan kapsamlı bir yaklaşımdır. Kuram, bireyin gelişimini etkileyen çevresel etmenleri birbiriyle etkileşim hâlinde olan beş temel sistem üzerinden açıklamaktadır. Bunlar; mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistemdir (Demir Yıldız ve Dönmez, 2017; Duyan, 2018; Gençtanırım, 2015; Santrock, 2017).



Şekil 2.1 Bronfenbrenner'in Ekolojik Kuramı

Mikrosistem: Bireyin doğrudan içinde bulunduğu ve etkileşimde olduğu en yakın çevreyi kapsamaktadır. Aile, arkadaş çevresi, okul ve mahalle bu sistemin temel bileşenlerindendir. Birey, mikrosistem içerisindeki aktörlerle sürekli etkileşim hâlinindedir ve bu süreçte aktif bir rol üstlenmektedir. Bu sistem, yaşam evrelerine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmekte; çocuklukta aile ön plandayken, ergenlikte akran ilişkileri daha belirleyici hâle gelebilmektedir.

Mezosistem: Bireyin içinde yer aldığı farklı mikrosistemler arasındaki etkileşimleri ifade etmektedir. Örneğin, aile ortamındaki sağlıklı bağlanma ilişkileri, bireyin arkadaşlık ilişkilerinin niteliğini etkileyebilmektedir. Mezosistem, bireyin üstlendiği çeşitli rollerin (ebeveyn, öğretmen, arkadaş, evlat vb.) birbirleriyle olan etkileşimini de içermekte olup dinamik bir yapı arz etmektedir.

Ekzosistem: Bireyin doğrudan içinde bulunmadığı ancak dolaylı olarak yaşamını etkileyen çevresel sistemleri kapsamaktadır. Kitle iletişim araçları, yasal düzenlemeler, komşular ve aile dostları bu kapsama girmektedir. Örneğin, bir ebeveynin iş nedeniyle sık seyahat etmesi, çocuk üzerinde dolaylı etkiler yaratabilmekte ve bu durum ekzosistem bağlamında değerlendirilmektedir.

Makrosistem: Bireyin içinde bulunduğu kültürel yapıyı, toplumsal değerleri, normları ve ideolojik sistemleri kapsamaktadır. Toplumun sosyoekonomik yapısı, eğitim anlayışı, gelenekler, dini yapılar ve politikalar, bireyin gelişimini dolaylı biçimde etkilemektedir.

Kronosistem: Bireyin gelişimini belirli bir tarihsel süreç içinde ele alarak, zamanın etkisini vurgulamaktadır. Toplumsal düzeyde etkili olan savaşlar, ekonomik krizler gibi olaylar ile bireysel yaşamda meydana gelen boşanma, taşınma ya da okul değişikliği gibi yaşam geçişleri bu sistemin kapsamında değerlendirilmektedir.

Bronfenbrenner tarafından geliştirilmiş olan Ekolojik Kuram, bireyin gelişimini çok katmanlı çevresel bir bağlam içerisinde ele almaktadır. Kuramın temel varsayımı, bireyin etkileşimde bulunduğu bu beşli sistemin bireyin davranışlarını biçimlendirdiği ve bu nedenle bireyin yalnızca içinde bulunduğu çevresel bağlamla birlikte anlaşılabilirliği. Daha yalın bir ifadeyle, bu kurama göre, bireyin davranışları içsel özellikleriyle değil, içinde bulunduğu çevresel sistemler bütünü içinde anlaşılabilir olur (Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner, 1994).

Bu kuramsal çerçeveye dayanarak, günümüz dijital toplumlarında giderek yaygınlaşan bir nitelik kazanan siber zorbalık- mağduriyet ve sanal sosyal destek gibi olguların da kişisel tercihlere bağlı olarak ortaya çıkmadığı; bilakis bireyin içinde bulunduğu çevresel sistemlerin etkisiyle görünür olduğu ifade edilebilir (Hong ve Espelage, 2012). Zira her sistem düzeyinde çeşitli kişi, kurum, değer ve koşullarla etkileşim içinde olan birey, bu etkileşimler neticesinde zorbalığa maruz kalabilir. Söz konusu etkileşimler, mağduriyetin nasıl yaşandığı ya da sosyal desteğin ne şekilde sağlandığı üzerinde de etki sahibidir. Bu gerçekten hareketle, izleyen bölümde tanımlanan bu sistemlerin her biri ayrı ayrı ele alınarak siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destekle ilişkisi bağlamında incelenmiştir.

2.2. Ekolojik Sistemler ve Çevrim İçi Ortamdaki Zorbalık, Mağduriyet ve Sosyal Destek Dinamikleri

Ekolojik Yaklaşım'ın sunduğu çok katmanlı yapı, bireyin çevresiyle kurduğu ilişkileri anlamada güçlü bir analiz çerçevesi sunmaktadır. Siber zorbalık yapan ya da mağdur olan bireylerin, sosyal çevreleriyle kurdukları ilişkiler ve bu çevrelerden aldıkları destek, bu çerçevede önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, ekolojik sistemlerin her bir düzeyi; siber zorbalık, mağduriyet ve sanal sosyal destek kavramlarıyla nasıl kesiştiği açısından ayrı ayrı ele alınmıştır.

2.2.1. Mikrosistem- Bireyin Doğrudan Etkileşimde Olduğu Kişiler ve Ortamlar

Mikrosistem ekolojik sistemlerin en içte yer alan düzeyidir. Bu sistem bireyin doğrudan içinde bulunduğu ve sürekli etkileşimde olduğu en yakın çevresini kapsamaktadır. Bu çevre bireyin günlük yaşantısında aktif rol oynayan öğelerden oluşmaktadır. Aile üyeleri, arkadaş grubu, öğretmenler ve okul ortamı gibi unsurlar, bu çevrenin içindedir (Bronfenbrenner, 1979).

Birey mikrosistem içerisinde özellikle ailesi, akranları ve öğretmenleriyle birebir etkileşim içindedir. Bu etkileşimler bireyin sosyal-duygusal gelişiminde merkezi bir role sahip olduğu gibi, bireyin karar alma süreçlerine yön vermekte ve davranışlarını da büyük ölçüde şekillendirmektedir (Bronfenbrenner, 1994; Hong ve Espelage, 2012).

Mikrosistemde yer alan bireylerle kurulan ilişkilerin niteliği, örneğin bireylerin ev ve okul yaşantıları, arkadaş ortamları siber zorbalık veya siber mağduriyet davranışlarını doğrudan şekillendirebilmektedir. İhmal, orantısız otorite-güç kullanımı, iletişim problemleri ya da şiddet gibi aile krizlerini deneyimleyen bireylerde siber zorbalık eğilimi artarken (Baykal, 2016; Yıldırım, 2021); okul ortamındaki ihmal, öğretmen-idarecilerin duyarsız davranışları veya dışlayıcı arkadaş tutumları çevrim içi zorbalığın yayılmasına zemin hazırlayabilmektedir (Wang, Iannotti ve Nansel, 2009). Diğer yandan akran desteğinden yoksun olan ya da sosyal çevresinden dışlanan bireylerin ise siber mağduriyetle karşı karşıya kalma riski yüksek olmaktadır.

Mikrosistem düzeyinde yer alan kişiler, sadece bireyin davranışlarını şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda ilk sosyal destek kaynaklarını da oluşturur. Aile üyeleriyle kurulan sıcak-yakın ilişkiler, arkadaşlarla kurulan güvenli-duygusal bağların yanı sıra öğretmenlerin rehberlik rolü, bireyin mağduru olduğu dijital zorbalık sorununun üstesinden gelmesine olanak sağlamaktadır (Wachs, Junger ve Wright, 2016). Mikro sistem içinde kurulan güçlü ilişkiler, bireyin salt yüz yüze ilişkileri ile sınırlı değildir. Aksine bu ilişkiler, çevrim içi ortamda inşa edilen sanal sosyal destek ağlarının da temelini oluşturmaktadır. Öyle ki bireyler ihtiyaç duydukları desteğin türüne bağlı olarak, bu çevrim içi ya da dışı ağlarından birisini tercih edebilmektedir. Örneğin, duygusal ve araçsal destek ihtiyaçlarını çoğunlukla yüz yüze ilişkiler yoluyla karşılayan bireyler bilgilendirici destek arayışlarında ise daha çok çevrim içi sosyal medya platformlarını tercih edebilmektedir (Trepte vd., 2015). Çevrim içi veya dışı fark etmeksizin, güçlü sosyal destek ağları, bireyin dijital mecralardaki sorunlarla baş etme kapasitesini ve psikolojik dayanıklılığını artırabilmektedir. Diğer yandan bu desteğin olmaması dijital ortamlarda saldırgan davranışların ortaya çıkma eğilimini artırabildiği gibi mağduriyetin etkisini de artırabilmektedir (Cohen ve Wills, 1985). Nitekim yürütülen çalışmalar da mikrosistemin, hem siber zorbalık /mağduriyet hem de sanal sosyal desteğin şekillendiği bir katman olarak kritik önemini ortaya koymaktadır.

Yürütülen bir çalışmada (Baykal, 2016), anne-baba eğitim düzeyi, günlük internet kullanım süresi, ebeveyn denetimi, odasında internete bağlı bilgisayar bulunup bulunmaması, ebeveyn tutumu ve okul türü gibi çevresel değişkenlerin siber zorbalık-mağduriyet davranışlarının ortaya çıkışında belirleyici unsurlar olduğu anlaşılmıştır. Aynı çalışmada yüksek düzeyde aile desteğine sahip bireylerin siber mağduriyete uğrama olasılıklarının düşük olduğu; özellikle demokratik ebeveyn tutumuna sahip bireylerin siber mağduriyet düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bir başka çalışmada (Yıldırım, 2021) dijital teknolojilerin ve özellikle sosyal medyanın yoğun kullanımının bireylerde fiziksel, psikolojik ve iletişimsel

sorunlara yol açabileceği; bu durumun bireyleri siber zorbalık açısından hem mağdur hem fail konumuna taşıyabileceği anlaşılmıştır. Aynı çalışmada çevrim içi ortamlarda geçirdiği süre giderek artan bireyin aile içi iletişim bağlarının da zayıflamasıyla sosyal destek düzeyinin azaldığı, bunun da bireyi dijital ortamda karşılaştığı tehditler karşısında daha savunmasız hale getirdiği belirlenmiştir. Zorbalık davranışlarının en sık görüldüğü yaş aralığı olan 11-17 yaş aralığındaki okul çağındaki ergenlerle yürütülen daha geniş kapsamlı bir başka çalışmada (Wang, Iannotti ve Nansel, 2009) da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Söz konusu çalışmanın önemli bulgularından biri, bu yaş grubunda tüm zorbalık türlerinin (fiziksel, sözel, ilişkisel ve siber) yaygın olarak görüldüğüdür. Bununla birlikte, yaş cinsiyet gibi kişisel özelliklerin yanı sıra sosyal çevre, farklı türdeki zorbalıklara karışma oranları ve mağduriyet düzeyleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Öğretmenlerinden ve özellikle ailelerinden yüksek düzeyde duygusal ve sosyal destek alan öğrencilerin, siber zorbalığa maruz kalma ya da bu davranışı sergileme olasılıklarının anlamlı şekilde daha düşük olduğu saptanmıştır.

Aktarılan bulgular, bireylerin dijital ortamlardaki davranışlarının yalnızca bireysel tercihlere değil, aynı zamanda içinde bulundukları yakın sosyal çevrelerin niteliğine bağlı olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. Her ne kadar burada sınırlı sayıda araştırma sonucuna yer verilmiş olsa da alan yazında ailedeki sağlıklı bir iletişim ortamı, öğretmenlerle olumlu ilişkiler ve destekleyici akran çevresinin bireylerin dijital ortamda daha güvenli ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurmalarına olanak sağladığını; aksine bu çevreyle sınırlı/sorunlu etkileşimin ise siber zorbalık-mağduriyete zemin hazırladığını ortaya koyan çok sayıda çalışma mevcuttur. Mikrosistem düzeyinde yer alan etkileşimler, bireyin dijital dünyadaki davranış ve deneyimleri, daha da özelde güvenlikleri üzerinde önemli bir koruyucu faktör olup bu sistemdeki sağlıklı iletişim ve destek mekanizmaları siber zorbalığı-mağduriyeti önleme, en azından etkisini azaltma gücüne sahiptir.

2.2.2. Mezosistem- Mikrosistemler Arasındaki Etkileşimler

Mezosistem, Ekolojik Kuram bağlamında, mikrosistemlerin birbiriyle etkileşimlerine işaret etmektedir (Bronfenbrenner, 1979). Mezosistem aile, okul, akranlar, mahalle gibi bireyin yakın çevresini oluşturan aktörler arasındaki bağlantılar, mezosistem düzeyine örnek olarak verilebilir (Hong ve Espelage, 2012). Günümüz dijital toplumlarında çevrim içi platformların da bireyin yakın sosyal çevresi içindeki unsurlardan olduğu ifade edilmelidir. Bireyin kendisinin bu aktörlerin her biriyle etkileşim hâlinde olmasının yanı sıra, bu aktörlerin de birbiriyle dinamik bir ilişki kurması, mezosistemin işlevsel yapısını temsil etmektedir (Bronfenbrenner, 1994).

Mezosistemdeki etkileşimlerin niteliği, bireyin çevrim içi ortamda karşılaştığı zorbalık ya da yaşadığı mağduriyetin yönünü ve etkisini önemli ölçüde belirleyebilir. Örneğin, okulda bir öğrencisinin siber zorbalığa maruz kaldığını fark eden bir öğretmenin, öğrencisinin ailesi ile iş birliği içinde hareket etmesi, bu durumun erken fark edilerek önlenmesine katkı sağlayabilir. Ancak aile ile okul arasında etkili bir iletişim yoksa, bu gibi durumlar uzun süre fark edilmeden devam edebilir (Wang, Iannotti ve Nansel, 2009; Yıldırım, 2021).

Mezosistem, sosyal destek mekanizmalarının koordinasyonunu da etkilemektedir. Siber zorbalığa uğrayan öğrencisinin durumunu fark eden öğretmene dair yukarıdaki örnek üzerinden gidilecek olursa; aile ile okul arasındaki güçlü iletişimin bu sorunla mücadeleyi kolaylaştıracağı ifade edilebilir. Okul ve aile ya da öğretmen ile rehberlik birimi arasında sağlıklı iş birliği sağlandığı takdirde birey hızlı ve etkili sosyal destekten yararlanabilmektedir (Wachs, Junger ve Wright, 2016). Aile ile okul arasındaki güçlü iletişim, siber zorbalığa erken müdahale edilmesini sağlamakla da kalmamaktadır. Aynı zamanda bireyin içinde bulunduğu durumla ilgili olarak çevresindeki aktörlerin birlikte hareket ettiğine tanıklık etmesi, algılanan sosyal desteğe işaret eder. Sosyal desteğin varlığı bireyin kendisini güvende hissetmesini, içinde bulunduğu mikrosistemlere güven duymasını sağlayabilir, yalnızlık hissini azaltabilir (Cohen ve Wills, 1985). Aksi durumda iş birliğinin zayıf olduğu zamanlarda, bireyin destek alma süreci sekteye uğrayabildiği gibi, çevresine duyduğu güvensizlik mağduriyetin psikolojik etkilerini daha da derinleştirebilir.

Bu noktada çevrim içi platformlar, mezosistem düzeyindeki sosyal ilişkilerin yeni bir uzantısı olarak devreye girmektedir. Sosyal medya ve çevrim içi platformlar, özellikle duygusal ve bilgilendirici destek sağlayan akran topluluklarının oluşmasına olanak tanır (Chung, 2013; Tok ve Arslan Aldemir, 2023). Bu durum, mezosistem düzeyinde akran ilişkileriyle çevrim içi sosyal destek sistemleri arasındaki etkileşime işaret eder. Akran gruplarında dışlanan bireylerin sosyal medyada sanal destek arayışına yönelmesi, onların psikolojik iyilik hallerini koruyabilmeleri açısından önemli bir koruyucu faktör olabilir. Ancak bu etkileşim iki yönlüdür. Akran zorbalığı çevrim içi ortama taşındığında, bireyler hem fiziksel hem dijital ortamda aynı kişiler tarafından mağdur edilebilir ve sosyal destek sağlayacak ağlar da bu kişiler tarafından sabote edilebilir. Mezosistem düzeyindeki bu etkileşim, sosyal desteğin yalnızca varlığı değil, niteliği ve güvenliği açısından da önemlidir. Mağdurun çevrim içi sosyal ağlardan sağladığı destek, bir yandan iyileştirici olurken, diğer yandan yeni tehditlere de açık olabilir. Özellikle anonimlik, bu riski daha da artırmaktadır.

Mezosistem düzeyindeki etkileşimlerin siber zorbalık-mağduriyet ve sosyal destek yapılarıyla ilişkisine odaklanan çok sayıda çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar farklı

mikrosistemler arasındaki etkileşimin bireyin siber zorbalık ve mağduriyetle karşı karşıya kalma ve baş etme biçimleri ile sosyal destek mekanizmaları üzerindeki etkisini çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Nitekim yürütülen bir çalışmada (Serin, 2012), ailesi ve öğretmenleriyle güçlü ilişkileri olmayan öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını daha fazla sergilediği ortaya konulmuştur. Okul başarısı ve dijital ortam deneyimi arasındaki etkileşimin gücünü ortaya koyan bir başka çalışmada (Bingöl ve Tanrıkulu, 2014) akademik olarak başarılı öğrencilerin teknolojiye hâkimiyetlerinin yüksek olması nedeniyle hem siber zorba hem de mağdur olma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde bir başka çalışmada (Sorrentino vd., 2019) da okul ve akran sitemlerinin çevrim içi ortamdaki zorbalık ve mağduriyeti nasıl yarattığını ortaya koymaktadır. Çalışma okulda yaşanan sosyal etkileşimlerin, bireyin çevrim içi ortamdaki tutumlarını etkileyebildiğini ya da tersine, çevrim içi zorbalıkların okul ortamına yansıdığı ortaya koyarak sistemler arası ilişkinin çift yönlü yönüne dikkat çekmektedir.

Alan yazında okul- aile- akran grupları arasındaki etkileşime odaklanan çalışmalar olduğu gibi; özellikle artan dijitalleşme ile bireyin sahip olduğu sosyal destek ağları ve çevrim içi sosyal destek ağları arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmalar artış göstermektedir. Bu çalışmalardan bazıları (Balcı ve Kaya, 2021; Oh vd., 2014; Trepte vd., 2015) bireylerin destek ihtiyaçlarını hem çevrim dışı hem de çevrim içi sosyal destek ağlarından karşılama eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Yüz yüze ilişkilerde yeterince destek göremeyen bireyler çevrim içi platformlara yönelerek sosyal destek ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Özellikle sosyal dışlanma algısı yüksek olan bireyler için çevrim içi destek daha etkili olabilir (Yao vd., 2015). Ancak çevrim içi desteğin de bireyin ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için bireyin bu desteği anlamlı ve güvenilir bulması gerekmektedir. Diğer taraftan siber mağduriyet yaşayan bireyler, çevrim dışı destek sistemlerine yönelebilmektedir. Siber mağduriyet yaşayan bireylerin bu çevrim dışı destek sistemlerine ne ölçüde erişebildiği, dijital ortamda yaşadığı olumsuzluklarla başa çıkabilme kapasitesini doğrudan etkilemektedir.

Literatürde yer alan bu çalışmaların bulguları ışığında, bireyin yer aldığı çeşitli sistemler arasındaki etkileşimin siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerini çeşitlendirdiği, bunun yanı sıra ihtiyaç duyduğu sosyal desteğin tür, nitelik ve miktarını da etkilediği ifade edilebilir.

2.2.3. Ekzosistem- Bireyin Dolaylı Yoldan Etkilendiği Sosyal Ortamlar

Bronfenbrenner'in ekolojik sistem kuramı, bireyin gelişimini yalnızca doğrudan içinde bulunduğu mikro çevrelerle değil, aynı zamanda bireyin doğrudan temas etmediği ancak yaşamını dolaylı yoldan etkileyen sistemlerle de ilişkilendirerek açıklamaktadır

(Bronfenbrenner, 1979). Bu bağlamda ekzosistem, bireyin doğrudan etkileşimde bulunmadığı ancak yaşamını etkileyen sosyal yapıların ve ilişkilerin yer aldığı çevresel sistemleri kapsar. Birey bu çevresel sistemlerin doğrudan içinde yer alıp aktif bir katılım göstermese de buralardaki gelişmeler bireyin yaşam koşullarını, sosyal ilişkilerini ve psikolojik durumunu etkileyebilir (Bronfenbrenner, 1979; 1994). Örneğin, ebeveynlerin iş koşulları, okul yönetimi, medya içeriği ve dijital platformların yapısal özellikleri, yasal düzenlemeler ve yerel yönetimlerin kararları gibi bireyin birebir temasının olmadığı, aksine onun dışında gelişen yapılarda alınan kararlar bireyin yaşamını çeşitli şekillerde etkilemektedir (Hong ve Espelage, 2012).

Ekzosistem düzeyinde birey, bu çevresel faktörlerle doğrudan etkileşimde bulunmaz; ancak bu sistemlerin işleyiş biçimi, bireyin içinde bulunduğu mikrosistemlerin yapısını ve kalitesini belirleyebilir. Örneğin, bir öğrencinin ailesinde yaşanan ekonomik sorunlar, ebeveynin iş koşullarındaki istikrarsızlıkla ilişkili olabilir. Bu da ailenin çocuğa ayırdığı zaman ve duygusal desteği etkileyerek bireyin sosyal ve psikolojik gelişimini dolaylı olarak etkiler (Wang, Iannotti ve Nansel, 2009).

Ekzosistem düzeyindeki faktörler hem çevrim içi zorbalığın yaygınlaşmasına hem de bu zorbalığın algılanma biçimine etki edebilir. Örneğin şiddet içeriklerinin medyada sıkça yer alması veya sosyal medya içeriklerinin yetersiz denetimi, siber zorbalık davranışlarını teşvik edici bir ortam oluşturabilir (Wachs vd., 2019). Ya da erişilebilir-nitelikli rehberlik hizmetlerine ve dijital mahremiyet konusuna yeterince önem vermeyen okul yönetimi de farkında olmaksızın öğrencilerinin çevrim içi mağduriyet yaşamasına zemin hazırlayabilir. (Kowalski vd., 2014). Yasal düzenlemeler de bu düzeyde belirleyici rol oynamaktadır. Mevzuatın yetersizliği veya uygulamada yaşanan aksaklıklar, mağdurların şikâyet süreçlerinde yaşadıkları zorlukları artırabilmekte (Smith vd., 2008), bu durum bireylerin korunma ve hak arama olanaklarını sınırlayarak, siber mağduriyetin kronikleşmesine neden olabilmektedir.

Yürütülen çalışmalar, bireyin yaşamını dolaylı yoldan etkileyen bu sistemlerin zorbalık ve mağduriyet davranışları üzerindeki çarpıcı etkisini yansıtmaktadır. Sözgelimi yürütülen bir çalışmada (DePaolis ve Williford, 2015) ebeveynin dijital farkındalık düzeyinin düşük olmasının çocuğun siber zorbalık riskini yükselttiği anlaşılmıştır. Bir başka çalışmada (Chen vd., 2018) ebeveynlerin boşanmış olması, düşük gelir düzeyi ve babanın işsizlik durumu gibi faktörlerin siber zorbalık davranışlarını artırdığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, bir başka çalışmada (Arslan ve Yeşilyurt, 2019) ailelerin sosyoekonomik düzeyinin çocukların sahip oldukları dijital araçların türünü ve kullanım biçimlerini şekillendirdiği ve bunun da dolaylı olarak çocukların çevrim içi ortamdaki davranışlarına yansıdığı anlaşılmıştır.

Ekzosistem düzeyinde sosyal destek de dolaylı yollarla şekillenmektedir. Örneğin, bireyin kendisi doğrudan müracaat etmemiş olsa dahi bir belediyenin gençler için çevrim içi danışmanlık hizmeti oluşturması ya da bir okulun rehberlik sistemini güçlendirmesiyle birey destek kaynaklarına ulaşabilmektedir. Aynı şekilde, kamu kurumlarınca yürütülen dijital farkındalık kampanyaları veya sosyal medya şirketlerinin çevrim içi zorbalıkla mücadele için geliştirdiği araçlar, bireyin sosyal destek alma kapasitesini artıran önemli etkenlerdir (Livingstone ve Smith, 2014). Bu bağlamda, ekzosistem düzeyinde yer alan medya politikaları, kamu kampanyaları ve dijital platformların müdahale araçları, bireyin çevrim içi ortamlarda destek bulma kapasitesini doğrudan etkileyen yapısal unsurlar hâline gelmektedir. Bu sistemsel müdahaleler etkili olduğunda bireyin yalnızlık, çaresizlik gibi duyguları azalmakta ve sosyal destek alma ihtimali artmaktadır; ancak bu mekanizmaların zayıf kaldığı durumlarda birey yalnızlaşmakta ve siber mağduriyet riskleri derinleşebilmektedir.

Artan dijitalleşmeyle birlikte çevrim içi ortamların bireylerin sosyal yaşamının önemli bir parçası haline geldiği, sosyal destek arayışının fiziksel ortamlardan çevrim içi mecralara doğru kaydığı (Chung, 2013) göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin bu ortamlarda destek ihtiyaçlarına cevap bulabilmeleri oldukça kritiktir. Özellikle siber mağduriyet gibi uzun soluklu psiko-sosyal etkileri olan bir sorunla mücadele eden ya da sosyal dışlanma düzeyi yüksek bireyler için sanal sosyal desteğin ulaşılabilirliği oldukça önemlidir (Yao vd., 2015). Çevrim içi sosyal destek ağları, bireylerin yalnızlık duygularını azaltma, aidiyet hislerini güçlendirme ve psikolojik dayanıklılıklarını artırma potansiyeline sahiptir (Ellison, Steinfield ve Lampe, 2007; Tok ve Arslan Aldemir, 2023). Ne var ki bu mekanizmaların yeterince etkili olmaması, bireyi çevrim içi ortamda yalnızlaştırmaktadır. Bu durum bireyin psikolojik iyilik halini olumsuz yönde etkilerken; tehdit, hakaret, dışlama, ifşa etme türünde zorbalık davranışlarına da zemin hazırlamaktadır (Akgül, 2020; Wang, Iannotti ve Nansel, 2010). Ekzosistem düzeyinde bu tür olumsuzluklar, bireyin doğrudan kontrolünde olmayan platform algoritmaları, içerik denetim sistemleri, sosyal medya politikaları gibi yapısal unsurlar aracılığıyla ortaya çıkmaktadır.

Bu değerlendirmeler nihayetinde dijital medya yapıları, ailevi faktörler, toplumsal cinsiyet normları ve sosyal destek sistemleri gibi bireyin doğrudan kontrolü dışında işleyen mekanizmaların; siber zorbalık ve mağduriyet deneyimleri ile sosyal destekten yararlanma süreçlerini büyük oranda belirleyen çevresel etmeleri oluşturduğu ifade edilebilir.

2.2.4. Makrosistem- Toplumsal Normlar, Değerler ve Politikalar

Makrosistem, bireyin içinde yaşadığı toplumun genel değerlerini, kültürel normlarını, ideolojik yapılarını, sosyal politikalarını ve ekonomik koşullarını kapsayan sistem düzeyidir (Bronfenbrenner, 1979). Bu düzey, bireyin doğrudan etkileşimde bulunmadığı ancak sürekli olarak maruz kaldığı yapısal koşulları içerir. Bireyin yaşamını yönlendiren toplumsal kurallar, beklentiler ve roller bu sistem içerisinde şekillenir. Eğitim politikaları, medya dili, toplumsal cinsiyet rolleri, ekonomik eşitsizlikler ve kültürel inançlar gibi geniş ölçekli yapılar, bireyin sosyal ilişkilerini ve çevrim içi davranışlarını dolaylı fakat güçlü biçimde etkileyebilir (Hong ve Espelage, 2012; Livingstone ve Smith, 2014).

Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı'nın makrosistem düzeyinde yer alan sosyal normlar, dijital medya politikaları, toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel kabuller, bireyin siber zorbalık ve mağduriyet deneyimini doğrudan biçimlendiren çerçeveler sunar. Makrosistem, bireyin çevrim içi ortamdaki davranışlarını da önemli ölçüde şekillendirmektedir. Toplumda bazı davranışların tolere edilme biçimi, siber zorbalığın algılanmasını, yaygınlığını ve normalleştirilmesini etkileyebilir. Mahremiyet, bireysel haklar ve dijital vatandaşlık gibi kavramlara verilen toplumsal önem, bu bağlamda belirleyici olabilmektedir. Örneğin, medya içeriklerinde sıkça yer alan şiddet, cinsiyetçilik veya ırkçılık içeren ifadeler, bu tür dijital saldırıların meşru ya da "şaka" olarak algılanıp normalleşmesine neden olabilir (Kowalski vd., 2014). Benzer biçimde, mahremiyetin önemsizleştirildiği veya mağduriyet suçlandığı kültürel kalıplar, siber mağduriyetin görünmezleşmesine ve bireylerin yaşadıkları sorunları ifade etmekten çekinmelerine yol açabilir (Wachs vd., 2019). Nitekim yürütülen çalışmalarda (Altundağ, 2016; Bayram ve Sayılı, 2011; Erdur Baker ve Kavşut, 2007) siber zorbalık türlerinin cinsel içerikli mesajlar, tehditler, sosyal dışlama ve mahremiyet ihlalleri gibi formlar üzerinden tezahür ettiği ortaya konulmuştur. Bu bulgu, siber zorbalığın yalnızca bireysel ya da mikro sistem etkileşimlerinden değil, aynı zamanda toplumsal düzeydeki dijital mahremiyet algısına ilişkin kültürel normlardan beslendiğini göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet normları da makrosistem düzeyindeki etkili unsurlar arasında yer almakta olup, siber zorbalık-mağduriyet davranışları üzerinde etki sahibidir. Bazı toplumlarda erkek çocukların daha saldırgan olması "doğal" kabul edilirken, kadın çocuklardan uyumlu ve sessiz olmaları beklenmektedir. Toplumsal rol normlarının bireyler üzerinde oluşturduğu baskı ve beklentiler, özellikle genç bireylerin çevrim içi kimlik performanslarını etkileyerek siber zorbalık ya da mağduriyet deneyimlerini şekillendirmektedir (Li, 2006; Wang vd., 2009). Erkeklerin tehditkâr ve oyun temelli zorbalık davranışlarına daha fazla yönelmesi, kadın çocukların ise yaşadıkları mağduriyeti gizlemesi (Smith vd., 2008; Süslü, 2016) davranış

örüntüleri üzerindeki kültürel etkiyi göstermektedir. Nitekim yürütülen çalışmalarda (Arslan ve Yeşilyurt, 2019; Bingöl ve Tanrikulu, 2014; Li, 2006; Wang, Iannotti ve Nansel, 2009) erkek öğrencilerin siber zorbalığa daha sık başvurduğu; kadın öğrencilerin ise sosyal dışlanma, dedikodu gibi dolaylı zorbalık türlerine daha fazla maruz kaldığı anlaşılmıştır. Bu bulgular, toplumsal cinsiyet normlarının çevrim içi ortamlarda da sürdüğünü ve mağduriyetin biçimini etkilediğini göstermektedir. Bireyin doğrudan kontrol edemediği cinsiyet normları ve kültürel beklentiler gibi faktörler, siber zorbalık davranışlarının ortaya çıkıp deneyimlenme biçimlerini şekillendirmektedir.

Toplumsal cinsiyet normlarının yanı sıra, toplumdaki gelir dağılımı adaletsizliği, sosyal sınıf farkları, ekonomik kriz gibi durumlar da bireyin hayatını yapısal çerçevede etkilemektedir. Nitekim ekonomik eşitsizlikler, bireylerin dijital araçlara erişimini ve dijital okuryazarlık düzeyini etkileyerek, çevrim içi güvenlik farkındalığını azaltabilir. Bu durum hem siber mağduriyet riskini artırmakta hem de bireyin savunma mekanizmalarını zayıflatmaktadır (Kowalski vd., 2014).

Makrosistem aynı zamanda bireylerin sosyal desteğe ulaşım biçimlerini de etkiler. Toplumun dayanışma anlayışı, güven kültürü ve sosyal sorumluluk bilinci, bireylerin yardım isteme ve destek alma süreçlerini doğrudan biçimlendirir (Cohen ve Wills, 1985). Mağdura destek olmanın “ayıp” görüldüğü ya da özel hayatın teşhir edildiği toplumlarda, bireyler sosyal destek kanallarını kullanmaktan kaçınabilirler. Buna karşılık kapsayıcı sosyal politikalar, farklılıklara saygı ve toplumsal dayanışma kültürü, çevrim içi ve çevrim dışı sosyal destek düzeyini artırabilir (Livingstone ve Smith, 2014; Yıldırım, 2021). Çevrim içi destek, özellikle de sosyal medya platformları üzerinden alınan desteğin kısmen de olsa geleneksel destek yapılarının yerini aldığı (Oh vd., 2014; Reid ve Weigle, 2014; Tok ve Arslan Aldemir, 2023) bir bağlamda, bu desteğin bireyin kültürel değer sistemine uygun biçimde sunulması, en başta bu desteğe erişimi psikolojik faydayı artıran belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Ne var ki sosyal desteğe erişim cinsiyet, gelir düzeyi ve toplumsal normlar gibi değişkenlerle farklılaşabilmektedir. Bu da bireylerin çevrim içi ortamlarda yaşadıkları psikolojik deneyimleri çeşitlendirmektedir. Kadın öğrencilerin sosyal medyada algıladıkları destek düzeyinin erkeklere kıyasla daha yüksek olması (Tok ve Arslan Aldemir, 2023), toplumsal cinsiyet rollerinin sanal ortamda nasıl işlediğine örnek oluşturmaktadır.

21. yüzyılda yaşanan dijital dönüşümün kendisinin de bireyin zorbalık- mağduriyet ve sosyal desteğe erişim deneyimini çeşitlendiren yapısal bir çerçeve oluşturduğunu belirtmek gerekmektedir. Yaşanan dijital dönüşümle birlikte bireyler, sanal ortamlarda daha fazla etkileşim imkânı bulmakta, sanal destek ağları sayesinde istedikleri türden desteğe ulaşım

aidiyet hissi geliştirebilmektedir. Ancak çevrim içi ortamlar aynı zamanda siber zorbalık, dışlanma, psikolojik baskı gibi istenmeyen davranış modellerinin de yaygınlığında etki sahibidir. Yani aynı sistem içinde birey hem destek alabilir hem de mağduriyet yaşayabilir. Bu ikili yapı, makrosistem düzeyinde dijital ortamların toplumsal rolünün yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılar.

Toplumun dijital okuryazarlık düzeyi, medya politikaları, bireysel haklara verilen değer ve kültürel mahremiyet anlayışı gibi makrosistem öğeleri hem siber zorbalığın yaygınlığı hem de mağdurların bu durumla baş etme biçimleri üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu nedenle, bireyin dijital ortamda karşılaştığı risklerin yalnızca bireysel düzeyde değil, kültürel ve yapısal düzeyde de ele alınması gerektiği açıktır.

Bu noktada, bireyi yalnızca kültürel normlara uygun davranış modelleri geliştiren pasif bir alıcı olarak düşünmemek gerektiği belirtilmelidir. Bireyin davranışlarında yapısal koşullar ve kültürel normların belirleyici olduğu aşıkardır ancak, birey aynı zamanda davranışlarını esnetebilen bir aktördür. Daha yalın bir anlatımla, bireyler kendilerini çevreleyen toplumsal normlara farklı şekillerde cevap verebilirler. Bu normlara uyum sergileyebildikleri gibi, zaman zaman içinde bulundukları kültürel sistemi askıya alabilirler. Bireyin normatif çerçevenin dışına çıktığı bu durum “ahlaki kopukluk” olarak tanımlanmaktadır. Ahlaki kopukluk, bireylerin toplumun değerlerinden, normlarından koparak dijital ortamlarda empatik olmayan, saldırgan davranışlar sergilemesini açıklayan önemli bir değişken olarak öne çıkmaktadır (Bandura, 1977; Sorrentino vd., 2019). Bu bağlamda bireylerin siber zorbalık-mağduriyet deneyimlerinin, (sanal) sosyal destek ağlarıyla etkileşimlerinin anlaşılması için bireyin içinde bulunduğu kültürel yapı kadar, bu yapıya karşı geliştirdiği davranış stratejilerini de göz önünde bulundurmak önemlidir.

2.2.5. Kronosistem- Zamanla Meydana Gelen Gelişimsel ve Sosyal Değişiklikler

Bronfenbrenner’in Ekolojik Sistem Kuramı’nda yer alan kronosistem, bireyin yaşamı boyunca etkisinde kaldığı olayların zaman içindeki değişimini ve bu değişimlerin birey üzerindeki etkilerini kapsamaktadır (Bronfenbrenner, 1994). Kronosistem düzeyinde birey kendi yaşamındaki kritik geçişlerle, belli bir dönemin koşullarıyla ve toplumsal olaylarla karşı karşıyadır. Okul değişikliği, ailevi kayıplar gibi bireysel yaşam geçişlerinin yanı sıra pandemi, dijitalleşme süreçleri gibi toplumsal düzeydeki tarihsel dönüşümler kronosistemin içinde değerlendirilir.

Bireysel yaşam geçişleri, siber zorbalık-mağduriyetin ortaya çıkış biçimini de yaygınlığını da etkilemektedir. Bireyin yaşamındaki taşınma, aile içi çatışmalar gibi stresli

dönemler, siber mağduriyete karşı psikolojik kırılganlığı artırmakta; bireyi ya zorbalığa maruz kalmaya ya da zorbalık davranışları sergilemeye daha yatkın hâle getirebilmektedir (Tokunaga, 2010).

Bireysel yaşam geçişlerinin yanı sıra, toplumun giderek değişen yapısı da siber zorbalığın ortaya çıkış ve yaygınlığında etkilidir. COVID-19 pandemisi, söz konusu değişimde önemli bir role sahiptir. Pandemi sürecinde öğrencilerin uzun süreli çevrim içi ortamda bulunmaları ve yaygın sosyal medya kullanımı ve bu çevrim içi alanlardaki anonimlik, geniş kitlelere ulaşma ve sürekli erişilebilirlik gibi özellikler, çevrim içi zorbalık davranışlarının hem çeşitlenmesine hem de yaygınlaşmasına neden olmuştur (Sorrentino vd., 2019). Bu süreçte yalnızca klasik zorbalık biçimleri değil, aynı zamanda siber takip, deepfake içerikler ve anonim tehditler gibi yeni dijital zorbalık türleri de daha görünür hale gelmiştir (Kowalski vd., 2014; Wang vd., 2010).

Dijital teknolojinin zamanla gelişmesiyle birlikte bireylerin yardım alma pratikleri de dönüşmüş; çevrim içi sosyal destek hizmetleri, psikolojik yardım mekanizmalarının önemli bir parçası hâline gelmiştir (Ellison, Steinfield ve Lampe, 2007; Oh vd., 2014). Ancak bazı dönemlerde, özellikle toplumsal krizlerin yaşandığı zamanlarda, destek sistemlerinin zayıfladığı ya da erişimin güçleştiği de görülmektedir (Utz ve Breuer, 2017). Bu durum, bireyin yaşadığı geçiş dönemlerinde (örneğin üniversiteye başlamak, ailevi kayıplar) desteğe olan ihtiyacın artmasıyla, desteğe ulaşma güçlüğü arasındaki çelişkiyi derinleştirebilmektedir. Desteğin erişilebilir olmadığı durumlarda ise mağduriyet durumu daha da derinleşmektedir. Çoklu mağduriyet (fiziksel, sözel, sosyal dışlama, dedikodu yayma ve siber zorbalık) yaşayan öğrencilerin daha yüksek depresyon seviyeleri ve sağlık sorunları bildirmesi (Wang vd., 2010) sosyal destek eksikliğinin bu olumsuz sonuçlarda etkili olabileceğini düşündürmektedir. Sosyal destek ağlarının, özellikle çevrim içi platformlar aracılığıyla, bireylerin zorbalıkla başa çıkma mekanizmalarında önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Bu bağlamda, kronosistem düzeyinde, zamanla değişen sosyal destek yapılarının ve bireylerin bu destek sistemlerine erişimlerinin, zorbalık deneyimlerinin etkilerini nasıl şekillendirdiği önemli bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Zamansal düzeydeki bu değişkenlikler hem siber zorbalığın biçimlenmesinde hem de sosyal desteğin işlevselliğinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu bağlamda Bronfenbrenner'in ekolojik kuramı, bireyin yaşadığı zorbalık ya da mağduriyet deneyimlerinin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda zaman, toplum ve yapı düzleminde de anlaşılması gerektiğini ortaya koyar (Bronfenbrenner, 1979; 1994). Dolayısıyla, sosyal destek ağlarının yalnızca bireyler arası ilişkiler düzeyinde değil, zamana duyarlı ve dinamik bir sistem olarak da ele alınması, siber

zorbalıkla mücadelede ve mağdurların psikolojik direncini artırmada kritik önem taşımaktadır (Balcı ve Kaya, 2021).

2.3. Ekolojik Yaklaşımın Bu Çalışmaya Katkısı

Bu çalışmada üniversite öğrencisi gençlerin siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın kuramsal dayanağını Ekolojik Sistem Kuramı oluşturmaktadır.

Ekolojik Sistem Kuramı, olguları bireysel niteliklerle değil, bireylerin içinde bulunduğu çok katmanlı sosyal çevreleriyle etkileşimleri bağlamında ele almaktadır. Bireyi değil; çevresi içindeki bireyi merkezine alan bu kuramın bu çalışmada tercih edilmesinin gerekçesi şöyle açıklanabilir:

İnsanlık tarihi boyunca zorbalık, mağduriyet veya sosyal destek gibi olguların çeşitli biçimlerde ve yoğunlukta varlık gösterdiği bilinmektedir. İnsan ilişkilerinin olduğu her dönemde görünür olan bu olgular, içinde yaşadığımız dijital çağda biçimsel olduğu kadar işleyiş bakımından da dönüşüm geçirmiştir. Geleneksel yüz yüze zorbalık varlığını korurken dijital mecralarda da çevrim içi zorbalık görünür olmaya başlamış hatta zaman zaman ikisi bir arada çoklu mağduriyet yaratır hale gelmiştir. Dijital dönüşümle birlikte mağduriyet anlık özelliğini yitirmiş, her an her yerde yaşanılabilen ve bu bakımdan da daha derin izler bırakabilecek bir nitelik kazanmıştır. Bunlara ek olarak, söz konusu dönüşüm, sosyal desteğin de fiziksel çevreden dijital ağlara taşınıp farklı kaynak ve dinamikler üzerinden işleminde etkili olmuştur. Çevrim içi ağlar, dijitalleşen toplumda sadece iletişim kanalı olmaktan çıkarak psikososyal sorunlarla mücadele eden bireyler için çevresel bir koruyucu faktör haline gelmiştir. Bu gerçeklerden hareketle, köklü bir geçmişi olan zorbalık, mağduriyet ve sosyal destek gibi olguların dijital dönüşümle birlikte biçim ve işleyiş bakımından dönüşüm geçirdiği; geleneksel biçimlerini muhafaza etseler de çevrim içi ortamlarda özgün nitelikleriyle yaygınlaştığı ifade edilebilir.

Ekolojik Sistem Kuramı, dijital toplumun özgün koşulları altında şekillenen söz konusu olguları bireyin mikro düzeydeki yakın ilişkilerinden başlayarak, makrosistem düzeyindeki kültürel yapılara kadar uzanan bütüncül bir analizle ele almakta; söz konusu olguları bireysel unsurların ötesinde çevresel ve yapısal bağlamlarıyla açıklayabilmektedir.

Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistem Kuramı bağlamında, siber zorbalık, siber mağduriyet ve sosyal destek mekanizmalarını açıklamak için bireyin psikolojik ya da kişilik özelliklerine bakmak yeterli değildir. Zira bu davranışlar demografik faktörler, kişilik özellikleri ya da psikolojik durum gibi bireysel özelliklerin sonucu olarak ortaya

çıkılmamaktadır. Aksine ebeveynler, yakın arkadaşlar, okul, belediye, ulusal medya kuruluşları ve kültürel normlar gibi çeşitli çevresel sistemler ve bu sistemlerin karşılıklı etkileşimi, bireyin davranışlarını şekillendirmektedir. Örneğin mikro sistem düzeyinde bireyin yakın arkadaş çevresiyle olan ilişkileri, siber zorbalık davranışlarına kaynaklık edebilir ya da mağduriyetin etkilerini bastırabilir. Ya da kronositem düzeyinde eğitim politikalarında yapılan değişiklikler, çevrim içi ortamlardaki davranışları etkileyebilir. Örneğin müfredata dijital yetkinlik dersinin eklenmesi, öğrencilere dijital okuryazarlığın yanı sıra mahremiyet, etik konularında da bilgi kazandırabilir. Böylelikle öğrencilerin zorbalık ile baş etmelerine yardımcı olarak zorbalığın yaygınlığını azaltan dolaylı bir etki yaratabilir. Bu bağlamda, Ekolojik Sistem Kuramı söz konusu olguların bu çok katmanlı yapı içerisinde değerlendirilip bütüncül biçimde anlaşılmasını mümkün kılan güçlü bir kuramsal çerçeve sunar.

Ekolojik Sistem Kuramı doğrultusunda, bu çalışmanın sahasında edinilen bulgular, bireysel eğilimlerle sınırlanmaksızın katılımcı üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet davranışlarını, sanal sosyal destek arayışlarını biçimlendiren çevresel unsurlar bağlamında yorumlanmıştır. İzleyen bölümde, Ekolojik Kuram'ın varsayımları temel alınarak yürütülen çalışmanın nicel analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA TASARIMI VE VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

3.1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı

Zorbalık, tarihsel kökeni eskiye dayanan ve toplumların farklı dönemlerinde çeşitli biçimlerde gözlemlenen bir olgudur. Alan yazında ise özellikle okul çağındaki çocuklar arasında yaygın olarak görülen zorbalık davranışları geniş bir yer tutmaktadır. Her ne kadar zorbalık, hem uygulamada hem de kuramsal çalışmalarda geleneksel biçimiyle varlığını sürdürse de, dijitalleşmenin etkisiyle bu olgu giderek çevrim içi ortamlara taşınmıştır. Dahası, dijital mecralarda biçim, yöntem ve araçlar açısından önemli dönüşümler geçirmiştir; bu yeni bağlamda özgün bir yapıya bürünmüştür. Sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları ve diğer çevrim içi platformlar aracılığıyla bireylerin akranlarına yönelik gerçekleştirdiği zorbalık davranışları, “çevrim içi zorbalık” olarak tanımlanmakta ve beraberinde “siber mağduriyet” kavramını da gündeme getirmektedir.

Bireylerin dijital platformlar üzerinden zorbalığa maruz kalması biçiminde tanımlanan siber mağduriyet (Wright ve Li, 2013), tıpkı siber zorbalık gibi, geleneksel mağduriyet anlayışından farklı nitelikler taşımaktadır. Bu mağduriyet türü, özgün yapısı nedeniyle çok daha derin, yıkıcı ve çoğu zaman kalıcı etkiler yaratabilmektedir. Zaman ve mekân sınırlarını aşarak sürekli devam edebilmesi, anonimlik imkânı sunması ve içeriklerin hızla yayılabilmesi gibi özellikler, çevrim içi ortamlarda yaşanan mağduriyetleri daha yoğun ve denetlenmesi güç bir hale getirmiştir.

Dijitalleşen toplumlarda mağduriyetin kazandığı bu yeni nitelik, sosyal destek mekanizmalarının önemini daha da görünür kılmıştır. Başka bir ifadeyle, çevrim içi ortamlarda yaşanan mağduriyet durumları, bireylerin sosyal destek kaynaklarına duyduğu ihtiyacı artırmıştır. Bu destek, yalnızca yakın çevreyle sınırlı kalmayıp, bireyler kimi zaman hiç tanımadıkları kişilerden çevrim içi yollarla da destek alabilmektedir (Haythornthwaite, 2005; Liu vd., 2018; Lu ve Hampton, 2016; Luo ve Hancock, 2020). Nitekim çevrim içi ortamlarda güçlü sosyal destek sistemlerine sahip bireyler, siber zorbalık karşısında daha dirençli tepkiler verebilmekte ve olumsuz duygusal sonuçlara karşı kendilerini koruyabilmektedir (Cole vd., 2017). Ancak yeterli sosyal desteğe erişemeyen bireylerde iki olumsuz sonuç ortaya çıkabilmektedir: mağduriyetin daha da derinleşmesi ya da bireyin zorbalık davranışlarına yönelmesi. Çevrim içi sosyal ağlarda destek arayışına karşılık bulamayan ya da aldığı desteği işlevsiz bulan bireylerin saldırgan ve düşmanca tutumlar geliştirebildiği; hatta kimi bireylerin sosyal ağ oluşturmak amacıyla siber zorbalık davranışlarına yöneldiği gözlenebilmektedir. Bu

bağlamda, çevrim içi destek sistemlerinin niteliğinin bireyin iyi oluş hali üzerinde etkili olduğu kadar, bireyin siber zorba ya da siber mağdur kimliğinin şekillenmesinde de rol oynadığı ifade edilebilir. Bu tespitler ışığında, bu araştırmanın problemi şu temel soruyla özetlenebilir: Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet deneyimleri ile sanal sosyal destek ağları arasında nasıl bir ilişki vardır?

Söz konusu ilişkinin anlaşılması, yalnızca zorbalık ve mağduriyetin ortaya çıkışında etkili olan bireysel ve psikososyal risk etmenlerini değil; aynı zamanda bireyin çevresel sistemlerle kurduğu etkileşimleri anlamamıza da katkı sağlayacaktır. Böylelikle zorbalık ya da mağduriyet, yalnızca bireysel bir problem olarak değil; çok katmanlı ve sistem düzeyinde ele alınması gereken bir olgu olarak değerlendirilerek, daha kapsamlı ve etkili sosyal hizmet müdahalelerinin geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet eğilimleri ile sanal sosyal destek ağları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bununla birlikte, öğrencilerin siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi de araştırmanın hedefleri arasındadır. Ayrıca, öğrencilerin cinsiyetlerine göre bu değişkenlerde anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak ve yaş, günlük internet kullanımı, akademik internet kullanımı ve sosyal medya kullanımı gibi bireysel değişkenlerle bu düzeyler arasındaki ilişkileri analiz etmek de çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda araştırma şu sorulara yanıt aramaktadır:

1. Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek (genel ve alt boyutlar) düzeyleri nasıldır?
2. Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ile sanal sosyal destek düzeyleri (genel ve alt boyutlar) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek (genel ve alt boyutlar) puanlarında farklılık yaratmakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerini çeşitli değişkenler (demografik özellikleri ve internet kullanım alışkanlıkları) ile siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek (genel ve alt boyutlar) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
 - a. Yaşları?
 - b. Günlük internet kullanım süreleri?
 - c. Akademik internet kullanım süreleri?
 - d. Sosyal medya kullanım süreleri?

Bu araştırmanın özgün yönü, siber zorbalık ve siber mağduriyet olgularını sanal sosyal destek ağları bağlamında birlikte ele almasıdır. Literatürde sosyal destek ile zorbalık arasında

ilişki kuran çalışmalar bulunsa da, çevrim içi sosyal destek yapılarının bu ilişkiye nasıl dâhil olduğu konusu yeterince derinlemesine incelenmemiştir. Özellikle çevrim içi ortamların sunduğu anonimlik, süreklilik ve erişim kolaylığı gibi faktörlerin sosyal destek mekanizmaları üzerindeki etkisi hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde araştırılmaya muhtaçtır. Uluslararası literatürde siber zorbalık/mağduriyet ile sanal sosyal destek ilişkisini konu alan çalışmaların görünürlüğü giderek artsa da (Li, 2006), Türkiye’deki literatürde bu alanda yapılmış çalışma sayısı oldukça sınırlıdır (Ayas, 2012; Erdur Baker ve Kavşut, 2007).

Ayrıca, Türkiye bağlamında sanal sosyal destek kavramı görece yenidir (Özdemir ve Kocaayan, 2019). Bu alandaki kuramsal boşluk, aynı zamanda ölçme araçlarının yetersizliğiyle de derinleşmektedir. Mevcut araştırmalar, genellikle yüz yüze sosyal destek ölçeklerinin çevrim içi bağlama uyarlanmasıyla yürütülmekte, bu da dijital ortamların kendine özgü dinamiklerini yeterince yansıtamamaktadır. Bu çalışmada kullanılan Sanal Sosyal Destek Ölçeği (Nick vd., 2018), çevrim içi sosyal destek ilişkilerini ölçmek üzere özel olarak geliştirilmiş; Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması ise Özdemir-Bişkin ve Kocaayan (2020) tarafından yapılmıştır. Bu ölçek, çevrim içi sosyal destek ağlarının yapı, kaynak ve algılanan destek düzeyleri gibi çok boyutlu bileşenlerini dikkate alması bakımından kapsamlı bir ölçme aracı sunmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu ölçeğin kullanımı sadece ilişkisel bulguların sağlıklı biçimde elde edilmesine katkı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda Türkiye bağlamında çevrim içi sosyal destek üzerine yapılacak yeni araştırmalar için sağlam bir ölçüm zemini oluşturacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma özellikle dijital ortamlarda aktif olan genç bireylerin çevrim içi güvenliği, psikososyal dayanıklılığı ve dijital ortamlarda iyileşme/güçlenme süreçlerinin anlaşılması bakımından önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Elde edilecek bulguların sosyal hizmet uzmanları, eğitimciler ve politika yapıcılar için yol gösterici olması beklenmektedir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

3.2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel araştırma modeli tercih edilmiştir. İlişkisel araştırma desenleri, araştırmacıların iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri ortaya koymayı ve bu ilişkilerin yönünü veya derecesini analiz etmeyi amaçladığı yöntemlerdir. Bu doğrultuda, araştırmada herhangi bir değişkene müdahale edilmeden, değişkenler arasındaki doğal ilişkiler incelenmiştir. Kullanılan desen,

değişkenler arasındaki muhtemel ilişkileri kontrol etmeksizin keşfetmeye odaklanan ilişkisel araştırma deseni olarak tanımlanmıştır (Creswell, 2012).

3.2.2. Araştırma Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye genelinde çeşitli üniversitelerde öğrenim gören lisans düzeyindeki üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Dijital teknolojilerin genç bireyler üzerindeki etkisinin giderek artmasıyla birlikte, üniversite öğrencileri çevrimiçi sosyal etkileşimlerin en yoğun yaşandığı yaş grubunu temsil etmektedir. Aynı zamanda bu bireyler, dijital sosyal destek ağlarını etkin biçimde kullanan bir nüfusu oluşturmaktadır. Alan yazın, bu yaş grubunun siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerine daha sık maruz kaldığını ortaya koymakta; bu da üniversite öğrencilerini araştırma amacına uygun, anlamlı ve temsil gücü yüksek bir hedef kitle hâline getirmektedir.

Araştırma kapsamında, Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde farklı lisans programlarında öğrenim görmekte olan toplam 571 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Katılımcıların %67,8'ini Akdeniz Üniversitesi, %26,1'ini Amasya Üniversitesi ve %2,5'ini Iğdır Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Geriye kalan %3,6'lık katılımcı grubu ise 11 farklı üniversiteden bireysel olarak araştırmaya katılan öğrencilerden meydana gelmektedir. Bu üniversiteler arasında 29 Mayıs Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, AUZEF, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, On Yedi Eylül Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, İstanbul Kent Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi yer almaktadır. Söz konusu dağılım, örneklemin büyük oranda iki üniversite öğrencilerinin görüşlerini yansıttığını göstermektedir. Bölümler bazında incelendiğinde, katılımcıların 39 farklı lisans programında öğrenim görmekte olduğu görülmektedir. En yüksek katılım %32,9 ile Sosyal Hizmetler bölümünden gelmiş; bunu %17,3 ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, %13,8 ile Yönetim Bilişim Sistemleri ve %7,4 ile Türkçe Öğretmenliği bölümleri izlemiştir. Diğer bölümlerden gelen katılımcı oranı daha düşük olmakla birlikte, örneklem yapısı disiplinler arası çeşitliliğe olanak tanımaktadır. Bu durum, farklı akademik geçmişe sahip öğrencilerin görüşlerinin analiz edilmesini mümkün kılmaktadır. Bu dağılım aynı zamanda, araştırma verilerinin büyük ölçüde belirli üniversiteler ve bölümler aracılığıyla elde edildiğini ve bu nedenle bazı bulguların genellenebilirliğinin sınırlı olabileceğini de ortaya koymaktadır.

Araştırmanın örnekleme, olasılıksız örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme (convenience sampling) tekniği ile oluşturulmuştur. Bu yöntem, farklı üniversite ve bölümlerden öğrenci katılımını mümkün kılarak örneklem grubunun demografik ve akademik

çeşitliliğini artırmıştır. Bu sayede, çalışmada incelenen sosyal medya bağımlılığı, siber zorbalık, siber mağduriyet ve dijital sosyal destek düzeylerinin daha geniş bir yelpazede değerlendirilmesi sağlanmış ve elde edilen bulguların genel eğilimleri yansıtmaya kapasitesi güçlenmiştir. Ancak, kolayda örnekleme yöntemi, rastgele ya da tabakalı örnekleme yöntemleri gibi popülasyon hakkında kapsamlı genellemelere olanak tanımamaktadır (Creswell, 2012).

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, Google Forms platformu üzerinden oluşturulmuş ve çevrimiçi ortamda katılımcılara ulaştırılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemiyle çevrimiçi olarak erişilebilen öğrencilere ulaşılmış ve toplamda 571 üniversite öğrencisinden veri elde edilmiştir. Bu yöntem, Türkiye genelinde farklı üniversite, fakülte ve bölümlerden gelen öğrencilerin katılımını sağlayarak örneklem grubunun demografik ve akademik çeşitlenmesini sağlamış; böylece elde edilen bulguların genel eğilimleri yansıtmaya kapasitesi artırılmıştır.

3.2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama süreci, çevrimiçi anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi anketler, internet tabanlı platformlar aracılığıyla katılımcıların bilgi ve görüşlerini sistematik bir şekilde toplamayı sağlayan veri toplama araçlarıdır (Creswell ve Creswell, 2018). Bu yöntem, geniş bir katılımcı kitlesine ulaşma, veri toplama sürecini hızlandırma ve maliyet etkinliği sağlama gibi avantajları nedeniyle sosyal bilimler araştırmalarında yaygın olarak tercih edilmektedir (Wright, 2005). Çevrimiçi anketler, katılımcıların demografik özelliklerini, tutumlarını ve deneyimlerini standart bir formatta değerlendirmek için yapılandırılmış sorular içerir ve genellikle Likert tipi ölçekler, açık uçlu sorular veya çoktan seçmeli sorular gibi çeşitli soru türlerini barındırır (Dillman vd., 2014). Bu çalışmada, çevrimiçi anket yöntemi, katılımcıların demografik bilgilerini ve siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır.

Katılımcıların demografik bilgileri, 12 sorudan oluşan çevrimiçi bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Bu anket, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi temel demografik özellikleri değerlendirmek için tasarlanmıştır. Ayrıca, çalışmada üç temel veri toplama aracı kullanılmıştır: (1) Demografik Bilgiler, (2) Siber Zorbalık (SZ)/Siber Mağduriyet (SM) Ölçeği ve (3) Sanal Sosyal Destek Ölçeği (SSDÖ). Bu araçlara ilişkin detaylı bilgilere Tablo 3.1’de yer verilmiştir.

Tablo 3.1 Veri Toplama Araçları

Araçlar	Değişkenler	Kaynak
Demografik Bilgiler Bölümü (12-soru)	▪ Cinsiyet, Yaş, Sınıf düzeyi, Üniversite, Bölüm- (5) ▪ İnternet Kullanım Bilgileri- (7): Günlük internet kullanım süresi(saat), Günlük akademik amaçlı internet kullanım süresi (saat), Günlük sosyal medya kullanım süresi (saat), İnternet erişiminde kullanılan cihazlar, İnternet kullanım amaçları, Sosyal medya kullanım amaçları, Kullanılan sosyal medya platformları	Araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.
Siber Zorbalık / Siber Mağduriyet Ölçeği (11-madde)	▪ Siber Zorbalık ▪ Siber Mağduriyet	Tanrıkulu ve Erdur-Baker (2020)
Sanal Sosyal Destek Ölçeği (40-madde)	▪ Duygusal Destek ▪ Sosyal Arkadaşlık ▪ Bilgi Desteği ▪ Araçsal Destek	Geliştiren: Nick vd. (2018) Türkçeye çeviren: Özdemir-Bişkin ve Kocaayan (2020)

Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçların tümüne Ek 1’de yer verilmiştir.

3.2.3.1. Demografik Bilgiler Bölümü

Bu bölümde, katılımcıların demografik özellikleri ile internet kullanım alışkanlıklarına ilişkin bilgileri toplamak amacıyla toplam 12 soru yer almıştır. Demografik sorular; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, üniversite ve bölüm bilgilerini içermektedir. İnternet kullanımına ilişkin sorular ise; günlük internet kullanım süresi (saat), günlük akademik amaçlı internet kullanımı süresi (saat) ve günlük sosyal medya kullanımı süresi (saat) değişkenlerini kapsamaktadır. Ayrıca, katılımcıların internet erişiminde kullandıkları cihaz türleri, internet kullanım amaçları, sosyal medya kullanım amaçları ve tercih ettikleri sosyal medya platformlarına ilişkin sorular da bu bölümde yer almıştır.

3.2.3.2. Üniversite Öğrencileri İçin Sanal Zorbalık/Mağduriyet Ölçeği

Üniversite öğrencilerinin çevrim içi ortamlarda ne ölçüde siber zorbalık yaptıklarını ya da bu tür davranışlara ne düzeyde maruz kaldıklarını belirlemek amacıyla, Tanrıkulu ve Erdur Baker (2020) tarafından geliştirilen Üniversite Öğrencileri için Siber Zorbalık ve Mağduriyet

Ölçeği (Cyberbullying Inventory for University Students) kullanılmıştır. Ölçek, siber zorbalık ve siber mağduriyet olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır ve her iki alt boyutta da aynı 11 madde yer almaktadır. Katılımcılar, son altı ay içerisinde bu davranışları ne sıklıkta yaşadıklarını ya da uyguladıklarını 4'lü Likert tipi bir derecelendirme ile yanıtlamaktadır: 1 = hiç, 2 = bir kez, 3 = iki-üç kez, 4 = üç kereden fazla.

Siber zorbalık alt boyutundaki ifadeler “Ben yaptım” şeklinde kurgulanırken, siber mağduriyet alt boyutundaki ifadeler “Bana yapıldı” biçimindedir. Her iki alt ölçek için teorik puan aralığı 11 ile 44 arasında değişmektedir. Ölçekte “bir kez” yanıt seçeneğinin özellikle korunması, davranışın siber zorbalık mı yoksa siber saldırganlık mı olduğunun ayırt edilmesini sağlamaktadır. Çünkü literatürde, siber zorbalığın tekrar eden davranışlar içermesi gerektiği, ancak siber saldırganlık için tek bir olayın yeterli olduğu belirtilmektedir (Vale vd., 2018).

Örnek maddeler arasında “İnternet ortamında başkasının kimliğiyle izinsiz paylaşımında bulunmak” ve “Sanal ortamda birilerine küfür etmek” yer almaktadır. Her iki alt boyutta da daha yüksek puanlar, sırasıyla siber zorbalık yapma veya siber mağduriyet yaşama düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ölçek sonuçları doğrultusunda katılımcılar siber zorba, siber mağdur, hem zorba hem mağdur (zorba-mağdur) ya da hiçbirine dâhil olmayan bireyler olarak kategorize edilebilmektedir.

Ölçeğin iç tutarlılığı yüksek düzeydedir. Tanrikulu ve Erdur Baker (2020) tarafından raporlanan iç güvenirlik katsayıları, siber zorbalık alt boyutu için 0.82, siber mağduriyet alt boyutu için ise 0.75 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise, siber zorbalık alt boyutu için Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0.79; siber mağduriyet alt boyutu için ise 0.82 olarak hesaplanmıştır. Her iki alt boyutta da Cronbach alfa değerlerinin 0.70'in üzerinde olması, ölçeğin güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Field, 2009).

3.2.3.3. Sanal Sosyal Destek Ölçeği

Bu çalışmada kullanılan üçüncü veri toplama aracı, Sanal Sosyal Destek Ölçeği'dir. Üniversite öğrencilerinin çevrim içi ortamlarda algıladıkları sosyal destek düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen bu ölçek, Nick ve arkadaşları (2018) tarafından oluşturulmuş; Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ise Özdemir-Bişkin ve Kocaayan (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, ölçeğin Türkçeye uyarlanmış hali doğrudan kullanılmış; ancak orijinal formundaki 0 – 4 puanlama sistemi, katılımcıların yanıt verme kolaylığını artırmak amacıyla 1-5 arasında derecelenecek şekilde yeniden düzenlenmiştir: 1 = hiçbir zaman, 2 = nadiren, 3 = ara sıra, 4 = oldukça sık, 5 = her zaman. Yapılan bu uyarlama yalnızca yanıt seçeneklerini kapsamaktadır; ölçeğin yapısal içeriğinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Ölçek, katılımcıların çevrim içi ortamlarda son iki ay içerisinde ne düzeyde sosyal destek aldıklarını değerlendirmektedir. Katılımcılardan, verilen ifadelerin kendileri için ne sıklıkta geçerli olduğunu 5’li Likert tipi ölçekle belirtmeleri istenmiştir. Ölçek, toplam 40 maddeden oluşmakta olup “duygusal destek”, “sosyal arkadaşlık”, “bilgi desteği” ve “araçsal destek” olmak üzere dört alt boyuttan meydana gelmektedir. Örnek maddelere Tablo 3.2. de yer verilmiştir. Her bir örnek madde, ilgili alt boyutu temsil etmektedir. Her alt boyutta 10 madde yer almakta ve ölçek içinde ters maddelere yer verilmemektedir. Ölçeğin yapı geçerliği, orjinal çalışma kapsamında ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. Analiz sonuçları, ölçeğin orijinal yapısındaki dört faktörlü yapıyı doğrulamakta ve üst düzeyde bir genel faktör ile açıklanabileceğini göstermektedir. Bu bulgu hem toplam puan hem de alt boyut puanlarının anlamlı birer ölçüm aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3.2 SSD Ölçeğinin Örnek Maddeleri

Alt boyut	Örnek madde
Duygusal Destek	Sanal ortamda insanlar beni önemsediklerini gösterirler.
Sosyal Arkadaşlık	Sanal ortamda benzer ilgi alanlarına sahip gruplara üyeyim.
Bilgi Desteği	İnsanlar bana sanal ortamda önerilerde bulunurlar.
Araçsal Destek	Bir şeye ihtiyacım olduğunda, bana ödünç verebilecek birini bulmak için sanal ortama

Sanal Sosyal Destek Ölçeği’nden elde edilen verilerin güvenilirliği, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları üzerinden değerlendirilmiştir. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0.96 olarak bulunmuştur. Alt boyutlarda Cronbach alfa değerleri duygusal destek için 0.95, sosyal arkadaşlık için .94, bilgilendirme Desteği için 0.95, ve araçsal destek için 0.95 bulunmuştur. Bu çalışmada da Cronbach alpha değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam güvenilirlik değeri 0.97’dir. Duygusal destek alt boyutunda güvenilirlik değeri 0.94’tür, sosyal arkadaşlık alt boyutu için .93’tür, bilgi desteği alt boyutu için 0.94’tür ve araçsal destek alt boyutu için .94 olarak saptanmıştır. Tüm güvenilirlik katsayılarının 0.70’in üzerinde olması, ölçeğin yeterli düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir (Field, 2009).

3.2.4. Veri Toplama Süreci

Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan 02.01.2025 tarihinde (Onay numarası: 1101195) alınan onay doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Etik kurul onayı, araştırma sürecine başlanmadan önce temin edilmiş olup, veri toplama aşamaları ilgili kurulun onayı kapsamında yürütülmüştür.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Anket formunun başlangıcında katılımcılara çalışmanın amacı, kapsamı ve içeriğine ilişkin ayrıntılı bilgilendirme sunulmuş; elde edilecek verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı, kimlik bilgilerinin toplanmayacağı ve tüm yanıtların anonim olarak değerlendirileceği açıkça belirtilmiştir. Katılımcılar, bu bilgilendirme metnini okuyup onay verdikten sonra ankete erişim sağlamışlardır.

Katılımcıların istedikleri aşamada ankete katılımı sonlandırma hakları olduğu vurgulanmış; herhangi bir zorlama ya da yönlendirici uygulamaya başvurulmamıştır. Katılımcıların gizliliği ve veri güvenliği yüksek düzeyde korunmuş; toplanan tüm veriler yalnızca araştırma kapsamında analiz edilmiş ve üçüncü şahıslarla hiçbir şekilde paylaşılmamıştır.

3.2.5. Veri Analizi

Veri analizi IBM SPSS 22 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, katılımcıların demografik özelliklerine ve Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Sanal Sosyal Destek ölçeklerinin maddelerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler raporlanmıştır. Çıkarımsal istatistiksel analizlere geçmeden önce, uygun analiz türünü belirlemek amacıyla verilerin normal dağılım gösterip göstermediği ve örneklem büyüklüğünün yeterliliği değerlendirilmiştir.

Normal dağılım varsayımı; çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olması (George ve Mallery, 2010), Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerinin p değerlerinin .05'ten büyük olması (Field, 2009) ve histogram grafiklerinde gözlemlenen çan eğrisi formundaki dağılım ile değerlendirilmiştir. Bu kriterlere göre, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ölçekleri normal dağılım göstermemektedir. Sanal Sosyal Destek ölçeği ise çarpıklık ve basıklık değerleri ile histogram grafikleri incelendiğinde normal dağılım varsayımını karşılamaktadır.

Siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek değişkenleri arasındaki ilişkilerde, normal dağılım varsayımını karşılamayan değişkenlerin bulunması nedeniyle Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı analizi tercih edilmiştir. Pallant (2017)'a göre, bu yöntemle elde edilen korelasyon katsayısının .40'ın altında olması, ilişki düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet değişkenlerinin normal dağılım göstermemesi nedeniyle, bu değişkenlerin yaş ve internet kullanım paterni ile olan ilişkileri Spearman korelasyon analizi ile; cinsiyet ile olan ilişkileri ise Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir.

Sanal Sosyal Destek ölçeği ve alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasında ise normal dağılım varsayımının sağlanması ve her bir gruptaki örneklem büyüklüğünün yeterli olması ($N > 20$) (Tabachnick ve Fidell, 2013) nedeniyle bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Bu çalışmada örneklem büyüklüğünü belirlemek için G*Power (v.3.1.9.4) kullanılmıştır. Pearson/Spearman korelasyon analizleri için orta düzey etki büyüklüğü ($r = .30$), $\alpha = .05$ ve güç = .80 koşulları altında yapılan hesaplamada gerekli örneklem büyüklüğünün en az 84 katılımcı olması gerektiği bulunmuştur. Ayrıca, bağımsız örneklem t-testi için yine orta düzey etki büyüklüğü (Cohen's $d = 0.50$), $\alpha = .05$ ve güç = .80 düzeyinde yapılan analizlerde toplam örneklem en az 128 olması gerektiği belirlenmiştir. Araştırmada toplam 571 katılımcının yer alması, örneklem hem korelasyon hem de grup karşılaştırma analizleri için önerilen sayının üzerinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, yapılan istatistiksel analizlerin yeterli güce sahip olduğu ve elde edilen sonuçların güvenilir şekilde yorumlanabileceği anlamına gelmektedir. Tüm istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

3.2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Bu araştırma bazı metodolojik ve bağlamsal sınırlılıklar ve varsayımlar içermektedir. Öncelikle, veri toplama sürecinde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmış ve anketler çevrim içi ortamda uygulanmıştır. Bu durum, araştırmaya yalnızca internet erişimi bulunan ve gönüllü olarak katılım göstermeyi tercih eden bireylerin dâhil olmasına neden olmuştur. Bu bakımdan elde edilen verilerin Türkiye genelindeki tüm üniversite öğrencilerini temsil ettiği ileri sürülememektedir. Örneklem, dijital erişim olanaklarına sahip ve çevrim içi araştırmalara katılma konusunda istekli bireylerle sınırlı kalmıştır.

İkinci olarak, araştırma kesitsel (cross-sectional) bir tasarım çerçevesinde yürütülmüştür. Bu nedenle, elde edilen veriler belirli bir zaman dilimindeki durumu yansıtmakta; değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerden ziyade, yalnızca aralarındaki ilişkilerin düzeyi hakkında bilgi sunmaktadır. Zaman içerisinde değişebilecek tutumlar veya davranış örüntüleri bu tasarımla takip edilememektedir.

Son olarak, çalışmada ele alınan siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek gibi kavramlar kültürel bağlama duyarlıdır ve toplumsal normlara göre anlam farklılıkları gösterebilir. Bu nedenle, araştırmadan elde edilen sonuçların Türkiye dışındaki genç nüfusa genellenebilirliği sınırlıdır. Tüm bu sınırlılıklara karşın, araştırma üniversite öğrencilerinin dijital ortamda yaşadıkları deneyimlere ilişkin anlamlı içgörüler sunmakta ve alan yazına katkı sağlamaktadır.

Araştırmamızda kullanılan veriler, tamamen katılımcıların öz-beyanlarına dayanmaktadır. Öz-bildirim yöntemi, özellikle bireylerin psikolojik eğilimleri, davranışsal eğilimleri ve öznel algılarını ölçmeye yönelik çalışmalarda sıklıkla tercih edilen bir tekniktir. Ancak bu yöntemin bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Katılımcılar, yanıtlarını verirken kendi algıları, bellek hataları veya toplumsal beklentilere duyarlılık gibi çeşitli etmenlerden etkilenebilirler. Sosyal beğenilme arzusu, suçluluk hissi, kendini daha olumlu yansıtmaya eğilimi ya da inkâr gibi psikolojik süreçler, yanıtların doğruluğunu ve güvenilirliğini etkileyebilecek yanıt çarpıtmalarına yol açabilir (Ross vd., 2003). Katılımcıların şeffaf olarak kendilerini hakkında beyan verdikleri varsayılmıştır

3.3. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Bu bölümde yürütülen araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. İlk olarak, katılımcıların demografik özellikleri ile internet kullanım alışkanlıklarına ilişkin bulgular sunulmuştur. Ardından, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek düzeylerine dair veriler ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Devamında, katılımcıların cinsiyetlerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı değerlendirilmiştir. Son olarak, demografik özellikler ile internet kullanım alışkanlıklarının, öğrencilerin siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek düzeyleriyle olan ilişkileri incelenmiştir. Bulgular, araştırma sorularına sistematik bir biçimde yanıt verecek şekilde yapılandırılmıştır.

3.3.1. Demografik Özellikler ve İnternet Kullanım Alışkanlıklarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu başlığında, katılımcı üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerine ilişkin bulguların yanı sıra internet kullanım alışkanlıklarına ilişkin bulgular sunulmaktadır. Öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, internete bağlanmak için kullandıkları araçlar, günlük internet kullanım süreleri, akademik ve sosyal amaçlı internet kullanım süreleri, kullandıkları sosyal medya platformları gibi değişkenlere ait dağılımlar tablolar ve grafikler hâlinde sunulmuştur.

Tablo 3.3.'de görüldüğü gibi çalışmaya katılan 571 üniversite öğrencisinin %75.7'si kadın ($n = 432$) ve %24.3'ü erkektir ($n = 139$). Katılımcıların sınıf düzeylerine göre dağılımına bakıldığında, %24.5'inin ($n = 140$) birinci sınıf, %34.0'ının ($n = 194$) ikinci sınıf, %17.3'ünün ($n = 99$) üçüncü sınıf ve %24.2'sinin ($n = 138$) dördüncü sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 21.60 olup, yaşlar 17 ile 53 arasında değişmektedir ($SS = 4.11$). Günlük toplam internet kullanım süresi ortalama 9.94 saat ($SS = 2.77$) olarak tespit edilmiştir. Bu sürenin ortalama 2.11 saati ($SS = 1.76$) akademik amaçlarla, 3.79 saati ($SS = 3.79$) ise sosyal

medya kullanımıyla geçmektedir. Katılımcıların günlük internet kullanım süresi 0 ile 24 saat arasında değişmektedir. Benzer şekilde, akademik internet kullanım süresi de 0 ile 24 saat aralığında ölçülmüştür. Sosyal medya kullanım süresi ise katılımcılar arasında 0 ile 16 saat arasında değişiklik göstermektedir.

Tablo 3.3 Üniversite Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı ($N = 571$)

Değişken	f	%		
Cinsiyet				
Kadın	139		24.3	
Erkek	432		75.7	
Sınıf Düzeyi				
1. Sınıf	140		24.5	
2. Sınıf	194		34.0	
3. Sınıf	99		17.3	
4. Sınıf	138		24.2	
	$\bar{X}$	SS	Min	$Maks$
Yaş	21.60	4.11	17.0	53.0
Günlük İnternet Kullanım Süresi	9.94	2.77	0.0	24.0
Akademik İnternet Kullanım Süresi	2.11	1.76	0.0	24.0
Sosyal Medya Kullanım Süresi	3.79	2.09	0.0	16.0

f : Frekans; $\bar{X}$: aritmetik ortalama; SS : Standart Sapma; Min : Minimum; $Maks$: Maksimum

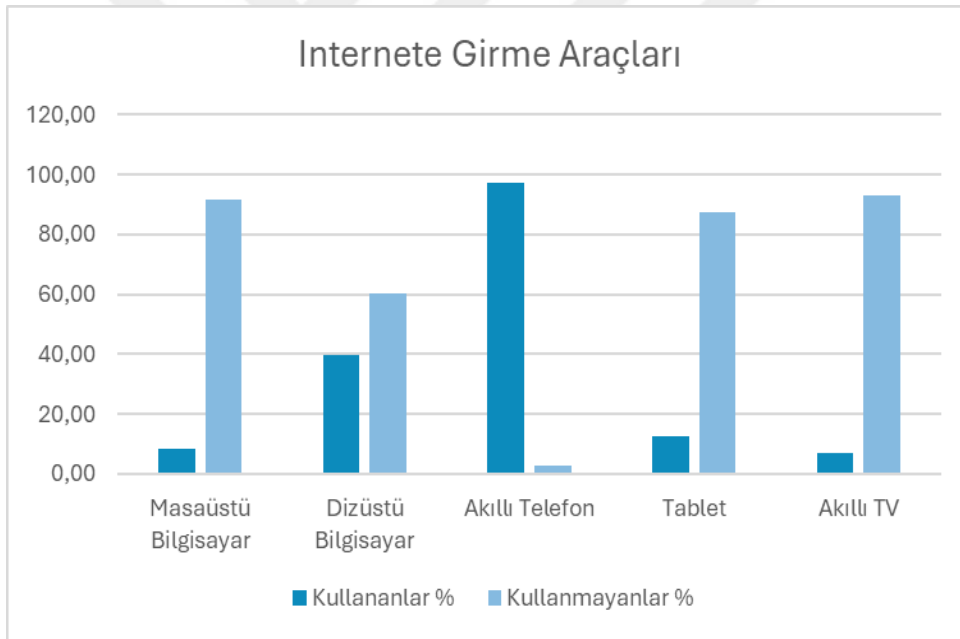
Üniversite öğrencilerinin internet erişiminde kullandıkları cihazlara ilişkin dağılım, Tablo 3.4'te gösterilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%97.2, $n = 555$) akıllı telefon kullanmakta, yalnızca %2.8'i ($n = 16$) bu aracı kullanmamaktadır. Dizüstü bilgisayar kullanım oranı %39.9 ($n = 228$) iken, katılımcıların %60.1'i ($n = 343$) internet erişimi için dizüstü bilgisayar kullanmadığını belirtmiştir. Tablet kullanım oranı %12.8 ($n = 73$) ile oldukça düşük seviyededir. Akıllı TV (%6.8, $n = 39$) ve masaüstü bilgisayar (%8.6, $n = 49$) kullanımını da sınırlı düzeydedir. Bu bulgular, öğrencilerin büyük ölçüde taşınabilir ve çok amaçlı cihazlar üzerinden internete erişim sağladıklarını göstermektedir.

Tablo 3.4 Üniversite Öğrencilerinin İnternet Erişiminde Kullandıkları Cihazlara Göre Dağılımı (N = 571)

İnternet Araçları	Kullananlar		Kullanmayanlar	
	<i>f</i>	%	<i>F</i>	%
Masaüstü Bilgisayar	49	8.6	522	91.4
Dizüstü Bilgisayar	228	39.9	343	60.1
Akıllı Telefon	555	97.2	16	2.8
Tablet	73	12.8	498	87.2
Akıllı TV	39	6.8	532	93.2

f: Frekans

Üniversite öğrencilerinin internet erişiminde kullandıkları cihazlara ilişkin veriler, Şekil 3.1’de görsel olarak sunulmuştur.



Şekil 3.1 Üniversite Öğrencilerinin İnternet Erişiminde Kullandıkları Cihazlara Göre Dağılımı

Üniversite öğrencilerinin kullandıkları sosyal medya platformlarına ilişkin bulgular Tablo 3.5’te sunulmuştur. En yaygın kullanılan platform %83.4 ile Instagram’dır ($n = 476$). Bunu %80.2 ile WhatsApp ($n = 458$) ve %61.1 ile YouTube ($n = 349$) takip etmektedir. Twitter %27.7 ($n = 158$), TikTok %20.7 ($n = 118$) ve Snapchat %15.6 ($n = 89$) oranında kullanılmaktadır. Telegram, Facebook ve “Diğer” kategorisine giren platformların kullanım oranları ise sırasıyla %3.9 ($n = 22$), %2.5 ($n = 14$) ve %1.4 ($n = 8$) olarak belirlenmiştir. “Diğer” başlığı altında belirtilen sosyal medya ve dijital platformlar arasında Sahibinden, ChatGPT, Pinterest, Discord, Spotify, Reddit, TeamSpeak ve Netflix yer almaktadır. Bu veriler,

öğrencilerin ağırlıklı olarak görsel içerik ve anlık iletişim temelli platformları tercih ettiğini, klasik sosyal ağların (örneğin Facebook) ise kullanım sıklığının oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.5 Üniversite Öğrencilerinin Kullandıkları Sosyal Medya Platformları ($N = 571$)

Sosyal Medya Platformları	Kullananlar		Kullanmayanlar	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Instagram	476	83.4	95	16.6
WhatsApp	458	80.2	113	19.8
You Tube	349	61.1	222	38.9
Twitter	158	27.7	413	72.3
TikTok	118	20.7	453	79.3
Snapchat	89	15.6	482	84.4
Telegram	22	3.9	549	96.1
Facebook	14	2.5	557	97.5
Diğer	8	1.4	563	98.6

f: Frekans

Üniversite öğrencilerinin internet kullanım amaçlarına ilişkin veriler Tablo 3.6’da sunulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu interneti eğlence amaçlı kullanmaktadır. Müzik dinleme, video/film izleme gibi aktiviteleri içeren eğlence kullanımı %83.2 ($n = 475$) oranıyla ilk sırada yer almaktadır. Bunu %74.4 ($n = 425$) ile Instagram, Facebook gibi sosyal medya platformlarında görsel içeriklerle etkileşim izlemektedir. Öğrenme ve eğitimle ilgili içeriklere erişim %54.8 ($n = 313$), çevrimiçi alışveriş ve satış yapma %51.7 ($n = 295$) ve haber, sağlık, moda gibi bilgilere erişim %46.9 ($n = 268$) oranında kullanılmaktadır. E-hizmetlerden (internet bankacılığı, sağlık işlemleri vb.) yararlanma oranı %37.7 ($n = 215$) iken, çevrimiçi oyun oynama %31.9 ($n = 182$) düzeyindedir. İlgi alanlarına yönelik web sitelerinden içerik okuma oranı %18.6 ($n = 106$), dijital kitap okuma (Kindle vb.) ise yalnızca %8.8 ($n = 50$) olarak belirlenmiştir. “Diğer” kullanım amaçları arasında yapay zekâ destekli araçlar (örneğin ChatGPT), vakit geçirme, akademik kaynaklara erişim (Google Scholar, PDF kitap indirme), Spotify üzerinden müzik dinleme, e-ticaret faaliyetleri ve yayıncılıkla ilgili çalışmalar yer almaktadır. Bu bulgular, öğrencilerin interneti yoğun biçimde eğlence ve sosyal etkileşim amaçlı kullandığını, bilgi ve öğrenme temelli kullanımların ise daha sınırlı kaldığını göstermektedir.

Tablo 3.6 Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı (N = 571)

İnternet Kullanım Amaçları	Kullananlar		Kullanmayanlar	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
A5. Eğlence (Müzik dinleme, Video/film izleme, (Youtube, Netflix, Fizy, Spotify, PuhuTV, Çevrimiçi dizi/film siteleri vb.)	475	83.2	96	16.8
A6. Instagram, Facebook gibi sosyal platformlarda fotoğraflara bakma / video izleme / paylaşım yapma	425	74.4	146	25.6
A7. Öğrenme amaçlı, eğitimle ilgili bir şeyler paylaşma/ erişme	313	54.8	258	45.2
A3. Çevrimiçi alışveriş / satış yapmak (eBay, Gittigidiyor, Hepsiburada, Trendyol vb.)	295	51.7	276	48.3
A2. İnternet’te haberler, gazeteler, sağlık, moda vb. ile ilgili bilgi arama/okuma	268	46.9	303	53.1
A1. E hizmetler (internet bankacılığı, hastane işleri...)	215	37.7	356	62.3
A4. Oyun oynama (Candycrush vb.)	182	31.9	389	68.1
A9. İlgi alanlarınıza yönelik web sitelerinden bilgi okuma (Onedio, Listelist, Bilimfili, Düşünbil vb.)	106	18.6	465	81.4
A8. Kindle vb. üzerinden kitap okumak.	50	8.8	521	91.2
Diğer	9	1.58	562	98.42

f: Frekans

Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçlarına ilişkin bulgular Tablo 3.7’de sunulmuştur. Katılımcıların en yaygın sosyal medya kullanım amacı, %83.2 ($n = 475$) oranıyla WhatsApp aracılığıyla sosyalleşme ve muhabbet etme olarak belirlenmiştir. Bunu %74.4 ($n = 425$) oranıyla sosyal medya platformlarında doğrudan mesaj (DM) aracılığıyla kurulan iletişim izlemektedir. Katılımcıların %54.8’i ($n = 313$) sosyal medya paylaşımlarına yorum yaparak etkileşime geçtiğini belirtmiştir. Forum ortamlarında (ör. Donanım Haber, Kadınlar Kulübü) mesaj paylaşımı yoluyla iletişim kurma oranı %46.9 ($n = 268$), ilgi alanlarına yönelik web sitelerinde içeriklere yorum yapma oranı ise %37.7 ($n = 215$) olarak raporlanmıştır. Flört uygulamaları aracılığıyla iletişim kurduğunu belirten katılımcıların oranı %31.9 ($n = 182$) ile en düşük temel kategorilerden biridir. “Diğer” kullanım amaçları arasında, sosyal medya yayıncılığı, video içeriklerle (YouTube, Reels) etkileşim, Instagram kullanımı ve Google üzerinden araştırma yapma gibi çeşitli kişisel amaçlar yer almaktadır. Bu sonuçlar, öğrencilerin

sosyal medyayı en çok gündelik iletişim ve mesajlaşma temelli etkileşimler için kullandıklarını göstermektedir.

Tablo 3.7 Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı ($N = 571$)

İnternet Kullanım Amaçları	Kullananlar		Kullanmayanlar	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
SA2. WhatsApp aracılığıyla sosyalleşme/ muhabbet etme amaçlı iletişim kurmak	475	83.2	96	16.8
SA1. Sosyal medya platformlarında doğrudan mesaj (DM) aracılığıyla etkileşime geçmek (Facebook, Twitter, Instagram vb. üzerinden)	425	74.4	146	25.6
SA3. Sosyal medya üzerinden, yapılan paylaşımlara diğer insanlarla etkileşim kurmak için yorum yapmak. (Facebook, Twitter, Instagram vb.)	313	54.8	258	45.2
SA4. İlgi alanınıza yönelik İnternet forumlarında diğer insanlarla iletişim kurmak için mesaj (post) paylaşmak (Donanım haber forum, Kadınlar kulübü, Ekşisözlük vb.)	268	46.9	303	53.1
SA5. Diğer insanlarla iletişim kurabilmek için ilgi alanlarınıza yönelik web sitelerinde yapılan paylaşımlara yorum yapmak (Onedio, Listelisi vb.)	215	37.7	356	62.3
SA6. Flört uygulamaları aracılığıyla iletişim kurmak (Tinder, Match vb.)	182	31.9	389	68.1
Diğer	6	1.05	565	98.95

f: Frekans

3.3.2. Araştırma Sorusu 1: Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık / Mağduriyet ve Sanal Sosyal Destek Düzeyleri

Bu bölümde, araştırmanın temel amacı doğrultusunda üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek (genel ve alt boyutları) düzeyleri incelenmiştir. Araştırmada öncelikle öğrencilerin dijital ortamda karşılaştıkları siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları değerlendirilmiş; ardından sanal ortamlardan algıladıkları sosyal desteğin genel düzeyi ile birlikte duygusal, bilgi verici, arkadaşça ve olumlayıcı destek gibi alt boyutları analiz edilmiştir. Bu kapsamda, önce üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber

mağduriyet düzeyleri (3.3.2.1), ardından sanal sosyal destek düzeyleri (3.3.2.2) detaylı şekilde ele alınmış ve elde edilen bulgular doğrultusunda genel bir değerlendirme sunulmuştur.

3.3.2.1. Araştırma Sorusu 1a: Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeyleri

Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilgili deneyimlerini incelemek amacıyla, her bir madde için aritmetik ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (SS) değerleri hesaplanmıştır. Ölçekte yer alan maddeler, katılımcılara son altı ay içinde bu davranışları ne sıklıkla yaşadıkları ya da uyguladıkları sorularak, 4'lü Likert tipi bir derecelendirme ile değerlendirilmiştir: 1 = Hiç, 2 = Bir kez, 3 = İki-üç kez, 4 = Üç kereden fazla. Ölçekteki maddelerden siber zorbalık alt boyutu "Ben yaptım", siber mağduriyet alt boyutu ise "Bana yapıldı" şeklinde yapılandırılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin siber zorbalık uygulama düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir ($\bar{X} = 1.16$, $SS = .31$). Buna karşın, siber mağduriyet düzeylerinin biraz daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir ($\bar{X} = 1.29$, $SS = .42$). Bu bulgular, öğrencilerin çevrim içi ortamlarda siber zorbalığa maruz kalma olasılığının, bu tür davranışları uygulamaya göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (bkz. Tablo 3.8).

Siber zorbalıkla ilgili en yüksek ortalamaya sahip madde, "Sanal ortamda birilerine küfür etmek"tir ($\bar{X} = 1.52$, $SS = 1.00$). Bunu "Sanal ortamda dedikodu veya söylenti yaymak" ($\bar{X} = 1.25$, $SS = .71$) ve "İnternet ortamında yapılan paylaşımlara utandırıcı, kırıncı yorumlar yapmak" ($\bar{X} = 1.22$, $SS = .66$) takip etmektedir. Siber mağduriyet açısından da en yüksek ortalama, yine "Sanal ortamda birilerine küfür edilmesi" maddesine aittir ($\bar{X} = 1.62$, $SS = 1.08$). Bu maddeyi, "İnternette tehdit içeren, utandırıcı mesajlar almak" ($\bar{X} = 1.40$, $SS = .84$) ve "Sanal ortamda dedikodu veya söylentiye maruz kalmak" ($\bar{X} = 1.39$, $SS = .87$) izlemektedir.

Her iki durumda da en düşük ortalama değerler, "İnternet ortamında başkasının kimliğiyle izinsiz paylaşımda bulunmak" (Zorbalık: $\bar{X} = 1.07$; Mağduriyet: $\bar{X} = 1.17$) ve "Küçük düşürücü mesaj, fotoğraf veya videonun izinsiz paylaşılması" (Zorbalık: $\bar{X} = 1.07$; Mağduriyet: $\bar{X} = 1.11$) maddelerinde görülmüştür.

Tablo 3.8 Siber Zorbalık Ölçeği Maddelerinin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

Maddeler	Sanal Zorbalık (Ben yaptım)		Sanal Mağduriyet (Bana yapıldı)	
	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
1. İzin almadan, kişisel bilgisayar veya akıllı telefondaki bilgileri (dosya, fotoğraf, yazılı mesaj kayıtları vb.) almak	1,10	0,38	1,30	0,69
2. İnternet ortamında başkasının kimliğiyle izinsiz paylaşımında bulunmak	1,07	0,33	1,17	0,48
3. Görüntülü yapılan özel bir görüşmeyi, karşı tarafın haberi olmadan başkasına izlettirmek	1,09	0,36	1,17	0,52
4. İnternet ortamında yapılan paylaşımlara (yorum, fotoğraf, video, bilgi) utandırıcı, kırıcı yorumlar yapmak	1,22	0,66	1,25	0,69
5. İnternette tehdit içeren, utandırıcı, kırıcı mesajlar göndermek	1,12	0,47	1,40	0,84
6. İnternet şifrelerini ele geçirerek erişimi engellemek	1,08	0,38	1,26	0,58
7. SMS aracılığıyla tehdit edici, utandırıcı, kırıcı mesajlar göndermek	1,08	0,37	1,31	0,74
8. İnternette, cinsiyetini farklı göstererek karşı tarafı kandırmak	1,11	0,43	1,18	0,54
9. Sanal ortamda dedikodu veya söylenti yaymak	1,25	0,71	1,39	0,87
10. Sanal ortamda birilerine küfür etmek	1,52	1,00	1,62	1,08
11. Küçük düşürücü bir mesajı, fotoğrafı veya video görüntüsünü sanal ortamda izinsiz paylaşmak	1,07	0,37	1,11	0,43
Total	1.16	0.31	1.29	.42

X: Aritmetik ortalama; *SS*: Standart sapma

Bu bulgular, öğrenciler arasında doğrudan saldırgan davranışların (örneğin küfür, hakaret, tehdit) daha sık yaşandığını; ancak kimlik sahtekarlığı ve özel içeriklerin paylaşımı gibi daha ciddi dijital ihlallerin hem daha az uygulandığını hem de daha az deneyimlendiğini göstermektedir.

3.3.2.2. Araştırma Sorusu 1b: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Sosyal Destek (Genel ve Alt Boyutları) Düzeyleri

Katılımcıların çevrim içi ortamlarda son iki ay içerisinde ne düzeyde sosyal destek aldıklarını değerlendirmek amacıyla aritmetik ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (*SS*) değerleri hesaplanmıştır. Ölçek, “duygusal destek”, “sosyal arkadaşlık”, “bilgi desteği” ve “araçsal destek” olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır ve toplamda 40 madde içermektedir. Katılımcılardan, her bir ifadeye 5’li Likert tipi ölçekle yanıt vermeleri istenmiştir: 1 = hiçbir zaman, 2 = nadiren, 3 = ara sıra, 4 = oldukça sık, 5 = her zaman.

Genel olarak, öğrencilerin çevrim içi sosyal destek düzeyleri orta düzeyde bulunmuştur (Toplam $\bar{X} = 2.87$, $SS = .90$). Alt boyutlar arasında en yüksek ortalama duygusal destek boyutunda elde edilmiştir ($\bar{X} = 3.28$, $SS = 1.10$). Bu boyutta, “Sanal ortamda olumlu yorumlar alırım” ($\bar{X} = 3.47$, $SS = 1.37$) ve “Sanal ortamda insanlar söylediğim veya yaptığım şeyleri beğendiklerini söylerler” ($\bar{X} = 3.46$, $SS = 1.37$) en yüksek ortalamaya sahip maddeler olmuştur. Buna karşılık, duygusal destek alt boyutunda en düşük ortalama ise “Sanal ortamda insanlar beni cesaretlendirirler” maddesine aittir ($\bar{X} = 2.83$, $SS = 1.29$). Sosyal arkadaşlık boyutunun ortalaması ($\bar{X} = 2.84$, $SS = 1.07$) olup, özellikle “İnsanlar benimle sanal ortamda zaman geçirirler” ($\bar{X} = 3.38$, $SS = 1.38$) maddesi öne çıkmaktadır. Ancak, “Sanal ortamda insanlar benimle şakalaşıp eğlenirler” ($\bar{X} = 2.42$, $SS = 1.31$) maddesi bu boyut içinde en düşük ortalamaya sahiptir. Bilgi desteği alt boyutunda elde edilen ortalama ($\bar{X} = 2.91$, $SS = 1.03$) ile orta düzeyde destek algısı olduğu söylenebilir. “Bir sorunum olursa insanlar, eğer kendileri aynı durumda olsalardı nasıl bir yol izleyeceklerini benimle sanal ortamda paylaşarak bana yardım ederler” ($\bar{X} = 3.11$, $SS = 1.25$) ve “İnsanlar bana sanal ortamda önerilerde bulunurlar” ($\bar{X} = 3.10$, $SS = 1.26$) en yüksek değerlere sahip maddelerdir. Buna karşılık, bilgi desteği boyutunda en düşük ortalama “Sanal ortamda insanlar bana faydalı tavsiyeler verirler” maddesinde gözlemlenmiştir ($\bar{X} = 2.57$, $SS = 1.33$). Araçsal destek alt boyutu ise tüm boyutlar arasında en düşük ortalamaya sahiptir ($\bar{X} = 2.44$, $SS = 1.02$). Bu boyutta, “İhtiyacım olduğunda, insanlar sanal ortamda maddi manevi yardımcı olurlar” ($\bar{X} = 2.83$, $SS = 1.24$) maddesi öne çıkarken, “Okul ya da işle ilgili bir yardıma ihtiyacım olduğunda, sanal ortama girerek başkalarından yardım alırım” ($\bar{X} = 2.07$, $SS = 1.22$) en düşük ortalamaya sahiptir.

Tablo 3.9 Sanal Sosyal Destek Ölçeği Maddelerinin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

Maddeler	$\bar{X}$	SS
Duygusal destek	3,28	1,10
Sanal ortamda insanlar beni önemsediklerini gösterirler.	3,20	1,31
Sanal ortamda insanlar bana benimle ilgili kendimi iyi hissettiren şeyler söyler veya yaparlar.	3,28	1,33
Sanal ortamda insanlar beni cesaretlendirirler.	2,83	1,29
Sanal ortamda insanlar beni önemserler.	3,13	1,34
Sanal ortamda paylaşımlarım beğeni, favori, destek oyu, görüntülenme vb. alır.	3,43	1,40
Sanal ortamda olumlu yorumlar alırım.	3,47	1,37
Sanal ortamda insanlar söylediğim veya yaptığım şeyleri beğendiklerini söylerler.	3,46	1,37
Sanal ortamda insanlar benimle bir birey olarak ilgilenirler.	3,41	1,41

Sanal ortamda insanlar beni desteklerler.	3,37	1,37
Sanal ortamda insanlar kendim hakkında iyi hissetmemi sağlarlar.	3,26	1,32
Sosyal arkadaşlık	2,84	1,07
Sanal ortamda diğer insanlarla konuşurum veya bir şeyler yaparım.	3,26	1,32
İnsanlar benimle sanal ortamda zaman geçirirler.	3,38	1,38
İnsanlar sanal ortamda benimle takılır ve eğlenceli şeyler yaparlar.	3,11	1,33
Sanal ortamda benzer ilgi alanlarına sahip gruplara üyeyim.	2,93	1,39
İnsanlarla sanal ortamda ortak noktalarımız hakkında konuşuruz.	2,58	1,44
Sanal ortamda, benimle aynı şeyleri seven insanlarla bağlantı kurarım.	2,91	1,41
Sanal ortamdaki grupların bir parçasıyım.	2,93	1,44
Sanal ortamda insanlar benimle şakalaşıp eğlenirler.	2,42	1,31
İnsanlar sanal ortamda söylediğim veya yaptığım şeyler aracılığıyla benimle ilişki kurarlar.	2,86	1,43
Sanal ortamda insanlar bana ait olduğumu hissettirirler.	2,67	1,32
Bilgi desteği	2,91	1,03
Sanal ortamda insanlar bana faydalı tavsiyeler verirler.	2,57	1,33
Sanal ortamda, insanlar bana yararlı bilgiler sağlarlar.	2,98	1,27
Bir sorunum olursa insanlar eğer kendileri aynı durumda olsalardı nasıl bir yol izleyeceklerini benimle sanal ortamda paylaşarak bana yardım ederler.	3,11	1,25
İnsanlar ihtiyaç duyarsam nereden yardım bulacağımı sanal ortamda bana söylerler.	2,81	1,30
Sanal ortamda olduğum zaman, insanlar yeni şeyler öğrenmeme yardımcı olurlar.	2,87	1,29
İnsanlar bana sanal ortamda önerilerde bulunurlar.	3,10	1,26
Sanal ortamda insanlar bana bilmek istediğim şeyleri anlatırlar.	3,01	1,26
Sanal ortamda insanlar içinde bulunduğum durumu daha iyi anlamamı sağlarlar.	2,89	1,30
Bir problem yaşarsam, insanlar bakış açılarını benimle sanal ortamda paylaşırlar.	2,78	1,24
Sanal ortamda insanlar bana olaylara yeni bakış açılarıyla bakmam konusunda yardımcı olurlar.	2,72	1,29
Araşsal Destek	2,44	1,02
İhtiyacım olduğunda, insanlar sanal ortamda maddi manevi yardımcı olurlar.	2,83	1,24
Sanal ortamda insanlar bana okul veya işle ilgili yardımcı olurlar.	2,56	1,29

Sanal ortamda insanlar işlerin yapılması konusunda bana yardımcı olurlar.	2,76	1,26
Bir şey yaparken yardıma ihtiyaç duyarsam bana yardım edecek insanları bulmak için sanal ortama girerim.	2,65	1,26
Sanal ortamda insanlar benim için bir şeyler yapmayı teklif ederler.	2,57	1,33
Sanal ortamda insanlar önemli olduğunu düşündüğüm sorunlarda veya olaylarda bana yardım ederler.	2,28	1,22
Sanal ortamda insanlar bana ihtiyaç duyduğum şeyleri teklif etmişlerdir.	2,61	1,31
Bir şeye ihtiyacım olduğunda, bana ödünç verebilecek birini bulmak için sanal ortama girerim.	2,33	1,25
Okul ya da işle ilgili bir yardıma ihtiyacım olduğunda, sanal ortama girerek başkalarından yardım alırım.	2,07	1,22
Önemli olduğunu düşündüğüm şeyler için yardım almak veya para toplamak için insanlarla sanal ortamda iletişime geçerim.	2,57	1,31
Total SSD	2.87	.90

$\bar{X}$: Aritmetik ortalama; SS: Standart sapma

Bu bulgular, öğrencilerin sanal ortamlarda özellikle duygusal destek ve bilgi paylaşımı konusunda daha fazla destek algıladıklarını; buna karşılık, somut (araçsal) destek türlerine erişimlerinin görece sınırlı olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Araştırma Sorusu 2: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Sosyal Destek, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile Arasındaki İlişki

Bu bölümde, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ile sanal sosyal destek düzeyleri (genel ve alt boyutlar) arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Normallik varsayımı karşılanmadığı için analizlerde Spearman korelasyon tekniği tercih edilmiştir.

İlk olarak, siber zorbalık ile siber mağduriyet arasında anlamlı ve yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r = .64, p < .01$). Pallant (2017)'a göre, .40'ın üzerindeki korelasyon katsayıları güçlü ilişki düzeyine işaret etmektedir. Bu bağlamda, söz konusu bulgu, çevrim içi ortamlarda siber zorbalık davranışında bulunan bireylerin aynı zamanda mağduriyet yaşama olasılıklarının da yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, bireyler çevrim içi etkileşimlerde hem zorba hem de mağdur rollerini deneyimleyebilmektedir. Elde edilen bulgular Tablo 3.10'da sunulmuştur.

Siber zorbalık ile sanal sosyal destek toplam puanı arasındaki ilişkiye bakıldığında, bu ilişkinin pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = .19, p < .01$). Benzer şekilde, siber mağduriyet ile sanal sosyal destek arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki elde edilmiştir ($r =$

.17, $p < .01$). Her iki ilişki katsayısı da Pallant (2017)'nin belirttiği .40 eşik değerinin altında kaldığından, bu ilişkilerin düşük düzeyde olduğu değerlendirilmektedir. Alt boyut düzeyinde incelendiğinde, duygusal destek ile siber zorbalık arasında zayıf düzeyde ancak anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir ($r = .09, p < .05$); siber mağduriyetle olan ilişkisi ise biraz daha güçlüdür ($r = .12, p < .01$). Sosyal arkadaşlık alt boyutu, hem siber zorbalık ($r = .24, p < .01$) hem de siber mağduriyet ($r = .20, p < .01$) ile en güçlü pozitif ilişkileri göstermiştir. Diğer yandan, bilgi desteği ($r = .15$ ve $r = .14$) ve araçsal destek ($r = .19$ ve $r = .16$) değişkenleri de her iki değişkenle anlamlı ve pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Tablo 3.10 Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet ile Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasında İlişki

Ölçek	Siber Zorbalık		Siber Mağduriyet	
	r	p	r	p
Siber Zorbalık	-	-	.64**	.000
Sanal Sosyal Destek	.19**	.000	.17**	.000
Duygusal Destek	.09*	.030	.12**	.005
SosyalArkadaşlık	.24**	.000	.20**	.000
BilgiDesteği	.15**	.000	.14**	.001
AraçsalDestek	.19**	.000	.16**	.000

* $p < .05$, ** $p < .01$, r :Spearman korelasyon katsayısı

Bu bulgular, çevrim içi sosyal etkileşimlerde daha fazla sosyal destek algılayan bireylerin, aynı zamanda siber zorbalık davranışlarına katılma veya bu tür davranışlara maruz kalma olasılıklarının da arttığını göstermektedir. Sanal sosyal ağların bireyler arasında destekleyici ilişkiler kurulmasına imkân tanıdığı kadar, çatışma, dışlanma veya zorbalık gibi olumsuz etkileşimlere de zemin hazırlayabileceği söylenebilir.

3.3.4. Araştırma Sorusu 3: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Zorbalık / Mağduriyet ve Sanal Sosyal Destek Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

3.3.4.1. Araştırma Sorusu 3a: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Zorbalık ve Sanal Mağduriyet Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Katılımcıların cinsiyetlerine göre sanal zorbalık ve sanal mağduriyet puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı normallik varsayımı karşılanmadığı için Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.11’de sunulmuştur. Katılımcıların sanal zorbalık puanları cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılık göstermektedir ($U = 23163.50, p = .000, p < .05$). Erkek katılımcıların sıralama ortalaması ($\bar{X}_{sıra} = 335.36$), kadın katılımcıların sıralama ortalamasından ($\bar{X}_{sıra} = 270.12$) yüksektir. Bu bulgu, erkek öğrencilerin sanal zorbalık düzeylerinin kadın öğrencilere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Buna karşılık, sanal mağduriyet puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($U = 27854.50, p = .182, p > .05$).

Tablo 3.11 Üniversite Öğrencilerinin Sanal Zorbalık ve Sanal Mağduriyet Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{X}_{sıra}$	$\Sigma_{sıra}$	U	Z	p
SZ	Kadın	432	270.12	116691.50	23163.50	-4.632	.000
	Erkek	139	335.36	46614.50			
SM	Kadın	432	280.98	121382.50	27854.50	-1.335	.182
	Erkek	139	301.61	41923.50			

* $p < .05$; ** $p < .01$; $\bar{x}_{sıra}$: sıra ortalaması; $\Sigma_{sıra}$: sıra toplamı; U: Mann-Whitney test değeri Z: Standartlaştırılmış U değeri

Bu sonuca göre, kadın ve erkek öğrenciler arasında sanal mağduriyet yaşantıları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

3.3.4.2. Araştırma Sorusu 3b: Üniversite Öğrencilerinin Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Üniversite öğrencilerinin sanal sosyal destek genel puanı ve alt boyut puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar *t*-testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3.12’de sunulmuştur. Öncelikle, sanal sosyal destek toplam puanı açısından kadın ($\bar{X} = 2.86, ss = .88$) ve erkek ($\bar{X} = 2.90, ss = .97$) öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t(568) = -.552, p = .581, p > .05$). Alt boyutlar düzeyinde ise bazı anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Duygusal destek puanları açısından kadın öğrenciler ($\bar{X} = 3.36, ss = 1.08$) erkek öğrencilere ($\bar{X} = 3.06, ss = 1.13$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan almıştır ($t(568) = 2.815, p = .005, p < .01$). Sosyal arkadaşlık boyutunda ise erkek öğrenciler ($\bar{X} = 3.07, ss = 1.08$), kadın öğrencilere ($\bar{X} = 2.76, ss = 1.06$) kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek puan almıştır ($t(568) = -2.988, p = .003, p < .01$). Araçsal destek alt boyutunda da erkek öğrencilerin puanları ($\bar{X} = 2.60, ss = 1.06$), kadın öğrencilerinkine ($\bar{X} = 2.39, ss = 1.00$) kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir ($t(568) = -2.188, p = .029, p < .05$). Öte yandan, bilgi desteği alt boyutu açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t(568) = .315, p = .753, p > .05$).

Tablo 3.12 Üniversite Öğrencilerinin Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Ölçekler	Grup	N	$\bar{X}$	SS	$t_{(568)}$	p
Sanal Sosyal Destek	Kadın	432	2.86	.88	-.552	.581
	Erkek	139	2.90	.97		
Duygusal Destek	Kadın	432	3.36	1.08	2. 815	.005**
	Erkek	139	3.06	1.13		
Sosyal Arkadaşlık	Kadın	432	2.76	1.06	-2.988	.003**
	Erkek	139	3.07	1.08		
Bilgi Desteği	Kadın	432	2.92	1.02	.315	.753
	Erkek	139	2.89	1.08		
Araçsal Destek	Kadın	432	2.39	1.00	-2.188	.029*
	Erkek	139	2.60	1.06		

* $p < .05$; ** $p < .01$; $\bar{X}$: aritmetik ortalama; ss: standart sapma; t: bağımsız gruplar t testi istatistik değeri

Bu sonuçlar, sanal sosyal desteğin bazı boyutlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Kadın öğrenciler daha yüksek düzeyde duygusal destek algılamak; erkek öğrenciler sosyal arkadaşlık ve araçsal destek açısından daha yüksek ortalamalara sahiptir.

3.3.5. Araştırma Sorusu 4: Üniversite Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenler (Demografik Özellikler ve İnternet Kullanım Alışkanlıkları) ile Sanal Zorbalık / Mağduriyet ve Sanal Sosyal Destek Puanları Arasındaki İlişki

“Üniversite öğrencilerinin çeşitli değişkenler (demografik özellikleri ve internet kullanım alışkanlıkları) ile siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek (genel ve alt boyutlar) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusu kapsamında, üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerinden biri olan yaş ve internet kullanım alışkanlıkları kapsamında günlük toplam internet kullanımı, akademik internet kullanımı ve sosyal medya kullanımı değişkenleri ile sanal zorbalık, sanal mağduriyet ve sanal sosyal destek puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan normallik analizleri sonucunda, sanal zorbalık ve sanal mağduriyet ölçek puanlarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu nedenle bu iki değişkenle yapılan ilişki analizlerinde non-parametrik bir teknik olan Spearman korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Öte yandan, sanal sosyal destek ölçeği puanlarının normal dağılım

gösterdiği görülmüş ve bu değişkenle yapılan analizlerde parametrik bir teknik olan Pearson korelasyon katsayısı tercih edilmiştir.

3.3.5.1. Araştırma Sorusu 4a: Üniversite Öğrencilerinin Yaşları ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki

Üniversite öğrencilerinin yaşları ile sanal zorbalık, sanal mağduriyet ve sanal sosyal destek genel ve alt boyut puanları arasındaki ilişkilere yönelik analiz sonuçları Tablo 3.13’de sunulmuştur. Yapılan Spearman korelasyon analizine göre, öğrencilerin yaşı ile sanal zorbalık ($r = .009, p = .827$) ve sanal mağduriyet ($r = .039, p = .355$) puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$).

Pearson korelasyon katsayısına göre, öğrencilerin yaşı ile sanal sosyal destek toplam puanı arasında düşük düzeyde ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir ($r = -.11, p = .009$). Bu bulgu, yaş arttıkça öğrencilerin algıladıkları genel sanal sosyal desteğin hafif şekilde azaldığını göstermektedir. Alt boyutlar incelendiğinde: Sosyal arkadaşlık boyutunda yaş ile negatif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.09, p = .042$); bilgi desteği boyutunda da yaş ile anlamlı, negatif yönlü ve düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r = -.13, p = .001$); araçsal destek ile yaş arasında da benzer şekilde negatif ve düşük düzeyde bir ilişki elde edilmiştir ($r = -.09, p = .036$). Öte yandan, duygusal destek boyutu ile yaş arasında anlamlı negatif ve düşük düzeyde ilişki tespit edilmemiştir ($r = -.07, p = .095$).

Tablo 3.13 Üniversite Öğrencilerinin Yaşları ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasında İlişki

Ölçek	Yaş	
	<i>r</i>	<i>p</i>
Siber Zorbalık	.009	.827
Siber Mağduriyet	.039	.355
Sanal Sosyal Destek	-.11**	.009
Duygusal Destek	-.07	.095
SosyalArkadaşlık	-.09*	.042
BilgiDesteği	-.13**	.001
AraçsalDestek	-.09*	.036

* $p < .05$; ** $p < .01$; *r*: Spearman ve Pearson korelasyon katsayısı

Pallant (2017)'e göre .40'ın altındaki korelasyon katsayıları düşük ilişki düzeyine işaret etmektedir. Bu doğrultuda elde edilen tüm anlamlı ilişkiler, yönü negatif olmakla birlikte düşük düzeyde olup yaş arttıkça öğrencilerin sosyal etkileşim temelli destek algılarında kısmi bir azalma olduğunu göstermektedir.

3.3.5.2. Araştırma Sorusu 4b: Üniversite Öğrencilerinin Günlük İnternet Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki

Üniversite öğrencilerinin günlük internet kullanım süreleri ile sanal zorbalık, sanal mağduriyet, sanal sosyal destek genel ve alt boyut puanları arasındaki ilişkiler Tablo 3.14'de gösterilmiştir. Spearman korelasyon analizine göre, öğrencilerin günlük internet kullanım süreleri ile hem sanal zorbalık ($r = .120, p = .004$) hem de sanal mağduriyet ($r = .134, p = .001$) puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgular, internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin de artabileceğine işaret etmektedir.

Öğrencilerin internet kullanım süresi ile sanal sosyal destek toplam puanı arasında da anlamlı, pozitif yönlü ve düşük düzeyde bir ilişki gözlemlenmiştir ($r = .146, p = .000$). Alt boyutlara bakıldığında: Duygusal destek ($r = .108, p = .010$); sosyal arkadaşlık ($r = .122, p = .004$); bilgi desteği ($r = .119, p = .005$) ve araçsal destek ($r = .153, p = .000$) puanlarının tamamı internet kullanım süresiyle pozitif yönlü ve düşük düzeyde anlamlı ilişkiler göstermektedir.

Tablo 3.14 Üniversite Öğrencilerinin Günlük İnternet Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki

Ölçek	Günlük İnternet Kullanım Süresi	
	r	P
Siber Zorbalık	.120**	.004
Siber Mağduriyet	.134**	.001
Sanal Sosyal Destek	.146**	.000
Duygusal Destek	.108**	.010
Sosyal Arkadaşlık	.122**	.004
Bilgi Desteği	.119**	.005
Araçsal Destek	.153**	.000

* $p < .05$; ** $p < .01$; r : Spearman ve Pearson korelasyon katsayısı

Pallant (2017)'a göre .40'ın altında kalan korelasyon katsayıları düşük ilişki düzeyine işaret etmektedir. Buna göre, günlük internet kullanım süresi arttıkça hem sanal zorbalık ve mağduriyet düzeylerinde hem de algılanan sanal sosyal destek düzeylerinde anlamlı fakat düşük düzeyli artışlar gözlenmiştir.

3.3.5.3. Araştırma Sorusu 4c: Üniversite Öğrencilerinin Akademik İnternet Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki

Üniversite öğrencilerinin akademik amaçlı internet kullanım süreleri ile sanal zorbalık, sanal mağduriyet, sanal sosyal destek genel ve alt boyut puanları arasındaki ilişkilere dair sonuçlar Tablo 3.15'te sunulmuştur. Yapılan Spearman ve Pearson korelasyon analizleri sonucunda, akademik internet kullanım süresi ile ne sanal zorbalık ($r = -.057, p = .171$) ne de sanal mağduriyet ($r = .016, p = .697$) arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Benzer şekilde, öğrencilerin akademik internet kullanım süresi ile: Sanal sosyal destek toplam puanı ($r = -.053, p = .206$); duygusal destek ($r = -.058, p = .166$); sosyal arkadaşlık ($r = -.053, p = .209$); bilgi desteği ($r = -.051, p = .228$); araçsal destek ($r = -.019, p = .658$) alt boyutları arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 3.15 Üniversite Öğrencilerinin Akademik İnternet Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki

Ölçek	Akademik İnternet Kullanım Süresi	
	<i>r</i>	<i>p</i>
Siber Zorbalık	-.057	.171
Siber Mağduriyet	.016	.697
Sanal Sosyal Destek	-.053	.206
Duygusal Destek	-.058	.166
Sosyal Arkadaşlık	-.053	.209
Bilgi Desteği	-.051	.228
Araçsal Destek	-.019	.658

* $p < .05$; ** $p < .01$; *r*: Spearman ve Pearson korelasyon katsayısı

Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin akademik amaçla internette geçirdikleri sürenin sanal zorbalık, mağduriyet ya da sanal sosyal destek algıları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmektedir.

3.3.5.4. Araştırma Sorusu 4d: Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki

Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım süreleri ile sanal zorbalık, sanal mağduriyet ve sanal sosyal destek (genel ve alt boyutlar) puanları arasındaki ilişkilere dair bulgular Tablo 3.16’te sunulmuştur. Yapılan Spearman ve Pearson korelasyon analizleri sonucunda: Sanal zorbalık puanları ile sosyal medya kullanım süresi arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .109, p = .009$); sanal mağduriyet puanları ile sosyal medya kullanım süresi arasında da pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = .092, p = .029$).

Sanal sosyal destek ölçeği açısından incelendiğinde: Sanal sosyal destek toplam puanı ile sosyal medya kullanım süresi arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki görülmüştür ($r = .143, p = .001$). Alt boyutlardan duygusal destek ($r = .091, p = .029$), bilgi desteği ($r = .099, p = .018$) ve araçsal destek ($r = .123, p = .003$) puanlarıyla sosyal medya kullanım süresi arasında da pozitif ve düşük düzeyde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Öte yandan, sosyal arkadaşlık alt boyutu ile sosyal medya kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r = .080, p = .056$).

Tablo 3.16 Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Süreleri ile Sanal Zorbalık, Sanal Mağduriyet, Sanal Sosyal Destek Genel ve Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki

Ölçek	Sosyal Medya Kullanım Süresi	
	r	p
Siber Zorbalık	.109**	.009
Siber Mağduriyet	.092*	.029
Sanal Sosyal Destek	.143**	.001
Duygusal Destek	.091*	.029
Sosyal Arkadaşlık	.080	.056
Bilgi Desteği	.099*	.018
Araçsal Destek	.123**	.003

* $p < .05$; ** $p < .01$; r : Spearman ve Pearson korelasyon katsayısı

Pallant’ın (2017) belirttiği gibi, .40 altında kalan korelasyon katsayıları zayıf ilişkilere işaret etmektedir. Dolayısıyla, elde edilen sonuçlar sosyal medya kullanım süresinin hem sanal zorbalık ve mağduriyet hem de bazı sosyal destek türleri ile zayıf fakat anlamlı pozitif ilişkiler

taşıdığını göstermektedir. Bu durum, sosyal medyada geçirilen sürenin sanal ortamdaki sosyal etkileşimler üzerinde etkili olabileceğini düşündürmektedir.

3.4. Tartışma

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinde siber zorbalık, siber mağduriyet ve sanal sosyal destek algısı arasındaki ilişkileri inceleyerek, çevrimiçi ortamların bireylerin davranış ve deneyimlerini nasıl şekillendirdiğine dair önemli bulgular sunmaktadır. Bulgular, Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Teorisi (1979) çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin çevrimiçi davranışlarının yalnızca bireysel özelliklerden değil, aynı zamanda mikrosistemden makrosisteme kadar uzanan çok katmanlı çevresel etkileşimlerden etkilendiğini göstermektedir. Çalışma, siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin genel olarak düşük olduğunu, cinsiyetin bu olgularda önemli bir rol oynadığını, internet kullanım süresi ve sosyal medya kullanımının sosyal destek algısını artırdığını ve sosyal destek algısının artmasıyla siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin de yükseldiğini ortaya koymuştur. Aşağıda, bu bulgular detaylı bir şekilde tartışılmakta, uluslararası literatürle karşılaştırılmakta, benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmekte, olası nedenler analiz edilmekte ve bulguların toplumsal ile teorik anlamları ele alınmaktadır.

Çalışmanın önemli bulgularından biri, siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki yüksek düzeydeki pozitif ilişkidir. Bu bulgu, öğrencilerin dijital ortamlarda farklı roller üstlendiklerini; aynı öğrencinin zorba ve mağdur rolleri arasında geçişkenlik yaşadığını yansıtmaktadır. Örneğin, bir öğrenci çevrimiçi oyun gruplarında zorbalık davranışları sergilerken, sosyal medya platformlarında veya forumlarda mağdur olabilir. Aynı şekilde, bir öğrenci aynı platformda hem zorbalık davranışlarına maruz kalabilir hem de bu davranışlara saldırgan tepkiler vererek zorba rolüne bürünebilir (Dicle, 2018). Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistem Kuramı'na göre, bu rol değişimleri, bireylerin mikrosistemdeki (ör. çevrimiçi topluluklar) ve mezosistemdeki (ör. farklı platformlar arasındaki etkileşimler) ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Mikrosistemde, bir öğrencinin aidiyet kurma çabası veya grup normlarına uyum sağlama arzusu, zorbalık davranışlarını tetikleyebilir (Özet, 2018; Özkan, 2023). Örneğin, çevrimiçi bir grupta alaycı veya dışlayıcı söylemler, grup kimliğine uyum sağlama veya statü kazanma çabasıyla meşrulaştırılabilir (Aslan ve Doğan, 2017). Aynı şekilde, bir öğrencinin mağduriyetten zorbaya dönüşmesi, kendisini koruma içgüdüğü veya grup normlarının zorbalığı normalleştirilmesiyle açıklanabilir. Zorbalık davranışını onaylayan ya da bu davranışlara tepki göstermeyip normalleştirilen bir çevre, öğrencinin zorba olma durumuna zemin hazırlayabilir. Aynı öğrenci belki yine benzer gerekçelerle (onay kazanma, uyumluluk

gösterme) görünür olan zorbalık davranışları karşısında tamamen mağdur durumda da konumlanabilir. Örneğin o an içinde bulunduğu çevrim içi ortamda “mağduriyetin saklanması” bir norm olarak değer görüyor hatta mağdur “abartmakla” suçlanıyorsa mağduriyet deneyimi çoğunlukla kaçınılmaz olabilmektedir. Makrosistem düzeyinde, Türkiye’deki kültürel normlar, özellikle mağduriyetin “zayıflık” olarak algılanması, öğrencilerin mağduriyetlerini ifade etmesini zorlaştırabilir (Topaloğlu, 2024; Yılmaz, 2020). Bu durum, öğrencilerin hem zorba hem de mağdur rollerini deneyimlemesini, çevresel etkileşimlerin çok katmanlı doğasıyla ilişkilendirmektedir (Balaban Salı vd., 2015; Kokkinos vd., 2014).

Çalışmaya katılan üniversite öğrencileri zorba ve mağdur deneyimine sahip olsalar da bu öğrencilerin hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet düzeylerinin genel olarak düşük olduğu anlaşılmıştır. Bu durum birkaç farklı nedenden kaynaklanabilir. İlk olarak, öğrencilerin etkileşimde bulunduğu çevrimiçi platformların görece güvenli olması, bu sonucu etkilemiş olabilir. Sosyal medya platformlarında uygulanan sıkı topluluk kuralları, moderasyon politikaları veya zorbalık karşıtı normların yaygınlığı, bu tür davranışların ortaya çıkmasını sınırlayabilir (Güler, 2024). Ayrıca, öğrencilerin medyadan veya eğitim kurumlarından siber zorbalık konusunda edindikleri farkındalık, bu tür davranışları tanımalarını ve kendilerini korumalarını sağlamış olabilir (Arıca, Kınay ve Tanrıku, 2012). Öğrenciler arasında zorbalık-mağduriyet düzeyinin düşüklüğünün bir diğer olası açıklaması, öğrencilerin zorbalık veya mağduriyet deneyimlerini fark etmemesi, önemsememesi veya ifade etmekten kaçınmasıdır. Türkiye’nin sosyokültürel bağlamında, alaycı söylemlerin “şaka” veya “espri” olarak normalleştirilmesi, mağduriyet algısını azaltabilir (Uğur ve Kaya Kılıç, 2021; Yücel, 2019). Örneğin, bir öğrencinin arkadaşından gelen alaycı yorumları “şaka” olarak değerlendirmesi, mağduriyetin görünmez hale gelmesine neden olabilir (Pehlivan, 2018). Ayrıca, grup aidiyetini koruma arzusu, “mızımız” veya “zayıf” olarak damgalanma korkusu, özellikle erkek öğrencilerde mağduriyetin bastırılmasına yol açabilir (Çağrı, 2010). Özellikle erkek öğrenciler için mağduriyet, çoğu durumda bireysel bir yetersizlikle ilişkilendirilebilir. Mağduriyetlerini dile getiren erkek öğrenciler yeterince güçlü olup karşı koyamamakla, sorun çözen olamamakla veya sorun karşısında ağlayan olmakla, duygusallıkla yaftalanabilir (Öztürk, 2023). Mağdur öğrencinin ses çıkarmama yönündeki tutum, hiçbir şeyin değişmeyeceğine inanma eğiliminden de kaynaklanıyor olabilir. Örneğin toplumdaki hak arama yollarının ve adaletin işlevsiz olduğunu düşünen ya da başarısız bir siber zorbalık müdahalesine tanıklık etmiş olan öğrenciler, şikâyet etseler dahi bir şeyin değişmeyeceğine inanabilmekte ve sessiz kalabilmektedir (Aksan ve Tekeli, 2025). Her durumda fiilen var olsa da mağduriyetin görünmezliği söz konusudur ki bu düşük oranlar bundan kaynaklanıyor olabilir. Öğrenciler

arasında mağduriyet ve zorbalık oranlarının neden düşük olabileceğine ilişkin bu değerlendirmeler, tekrar göstermektedir ki zorbalık ve mağduriyet deneyimleri bireysel özelliklerden kaynaklanmamaktadır. Bilakis öğrencilerin çok katmanlı çevresel etkileşimleri, zorba ve mağduriyet deneyimlerini biçimlendirir (Nartgün ve Cicioğlu, 2015).

Araştırmanın önemli bulgularından biri; günlük internet kullanım süresi ve amacının siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkisidir. Çalışma, katılımcı üniversite öğrencilerinin sosyal amaçlarla internet kullanma süreleri arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin de arttığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, sosyal amaçlı yoğun internet kullanımının öğrencilerin dinamik ilişkiler içinde yer aldığı ortam yaratarak zorbalık ve mağduriyet olasılığını artırdığını ortaya koyan çalışmaları (Kokkinos vd., 2014; Topaloğlu, 2024) desteklemektedir. Öğrencilerin çevrim içi ortamlarda geçirdikleri süre arttığında bu ortamlardaki etkileşimler de yoğunlaşmaktadır. Dijital alanlarda geçirdiği zaman boyunca öğrenciler onay beklentisi, görünürlük baskısı, aidiyet beklentisi, grubun iç dinamikleri ya da toplumsal-grup içi normlar gibi çevresel etkilerle etkileşim halindedirler. Bu etkileşimlerle çevrili öğrenciler, zorbalık davranışlarına yönelebildiği gibi, mağdur olarak da konumlanabilmektedir. Yani öğrencilerin çevresel etkileşimleri, onların mağdur ya da zorba konumlarını biçimlendirmektedir. Bronfenbrenner'in mezosistem kavramı, farklı platformlar arasındaki geçişlerin (ör. sosyal medyadan oyun platformlarına) bu ilişkileri güçlendirdiğini gösterir. Örneğin, sosyal medya platformlarında sürekli görünür olan öğrenciler hem zorbalık davranışlarına yönelme hem de mağdur olma riskiyle karşı karşıya kalabilir (Balakrishnan, 2015). Buna karşılık, interneti kısa süreli ve akademik amaçlarla kullanan öğrenciler, sınırlı sosyal etkileşim nedeniyle zorbalık veya mağduriyet riskinden daha az etkilenir. Bu tür kullanımlarda, "hedef kişi" veya "izleyici kitlesi" gibi zorbalığın ortaya çıkması için gerekli unsurlar bulunmayabilir (Güngör, Tingiş ve Sarol, 2020).

Cinsiyet hem siber zorbalık hem siber mağduriyet ile anlamlı biçimde ilişkilidir; ancak bu ilişkiler tek yönlü değildir. Erkek öğrenciler bazı durumlarda daha yüksek zorbalık eğilimi gösterirken, kadın öğrenciler cinsiyet temelli taciz veya dışlanma gibi mağduriyet türlerine daha sık maruz kalabilir. Erkeklerin zorbalık davranışları, güç ve statü kazanma arzusu veya alaycı davranışların "mizah" olarak kabul edildiği kültürel normlarla ilişkilendirilebilir (Uzgun, 2023). Örneğin, çevrimiçi oyun platformlarında erkek öğrenciler, grup içinde statü elde etmek için alaycı söylemler kullanabilir. Kadın öğrenciler ise sosyal medya platformlarında cinsiyet temelli aşağılama veya dışlanmaya maruz kalabilir, ancak toplumsal cinsiyet normları nedeniyle mağduriyetlerini ifade etmekten kaçınabilir (Öztürk, 2023; Rodop vd., 2022). Bu normlar, kadınların "hassas" veya "abartılı" olarak damgalanma korkusuyla sessiz kalmasına

neden olabilir. Erkek öğrencilerde ise “güçlü erkek” imajını koruma kaygısı, mağduriyetin bastırılmasına yol açabilir.

Bu çalışmanın bulguları da cinsiyetin hem siber zorbalık hem de mağduriyet deneyimleriyle anlamlı biçimde ilişkili olduğunu ortaya koymakta; özellikle erkek öğrencilerin daha yüksek zorbalık eğilimi sergilediği ve kadın öğrencilerin cinsiyet temelli mağduriyetlere daha fazla maruz kaldığı yönündeki literatürle örtüşmektedir (Erdur Baker ve Kavşut, 2007; Fırat ve Ayran, 2016). Bununla birlikte, cinsiyetin bu tür deneyimlerle ilişkili olmadığı ya da etkisinin sınırlı olduğuna işaret eden bazı araştırmalar da mevcuttur (Dilmaç, 2009; Marcum vd., 2012). Bu tür çelişkili bulguların, araştırmalarda kullanılan ölçme araçlarının kapsamı, örneklemelerin demografik yapısı ve kültürel bağlamlar gibi değişkenlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada yaş ile zorbalık-mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yaşın artması ya da azalması, zorbalık, mağduriyet ya da sosyal destek düzeylerinde dikkate değer bir değişiklik yaratmamıştır. Bunun sebebi örneklem grubunun hemen hepsinin üniversite öğrenci olması ve bununla bağlantılı olarak yaşlarının da ya aynı ya da birbirine çok yakın olmasıyla açıklanabilir. Örneklem grubunda en küçük yaş 17’dir ve yaş ortalaması 21,6’dır. Çocukluk ve ergenlik gibi gelişimsel dönemlerde ay ya da birkaç yıl, önemli bir fark yaratmaktadır. Ancak örneklem grubunun neredeyse tamamı genç yetişkinlik dönemlerindedir ki bu dönemde yaş grupları arasında gelişimsel farklar çok daha sınırlıdır (Yılmaz, 2022). Bu nedenle katılımcı grup içindeki birkaç yaş farkın etkili bir fark yaratmayacağı kestirilebilir bir sonuçtur.

Çalışmanın önemli bulgularından bir diğeri, öğrencilerin sosyal destek algılarına ilişkindir. Araştırmada katılımcı üniversite öğrencilerinin çevrim içi ortamlarda orta düzeyde destek algıladıkları ortaya konulmuştur. Bu bulgu, öğrencilerin dahil oldukları çevrim içi ortamlarda yalnız olmadıklarını hissettiklerini, ancak bu ortamlarda tam anlamıyla bağlılığın gelişmediğini yansıtmaktadır. Öğrencilerin orta düzey destek algıladıklarına ilişkin bu bulgu, desteğin her zaman yeterli, işlevsel ve tatmin edici düzeyde hissedilmediği şeklinde yorumlanabilir. Bu durum birkaç unsurdan kaynaklanıyor olabilir. Öncelikle öğrenciler bu çevrim içi ortamlarda sınırlı düzeyde ilişki kuruyor olabilirler ya da bu ortamlarda bazen destek görürken bazen de görmüyor olabilirler. Yani dijital ortamlardaki sınırlı etkileşimler, istikrarlı destek kaynakları sunmuyor olabilir. Öğrenciler dahil oldukları tüm çevrim içi ortamlarda destek almıyor olabilirler ya da aldıklarını hissetmiyor olabilirler. Öğrencilerin algıladıkları destek onların ihtiyaçlarına cevap vermiyor olabilir ve bu bakımdan işlevsiz kalabilir ya da öğrenciler var olan bu destek kaynaklarına gerçek bir ihtiyaç anında güvenip

güvenemeyeceklerini tam olarak kestiremiyor olabilirler (Özdemir-Bişkin ve Kocaayan, 2020; Kocaayan ve Özdemir, 2020). Bunlara ek olarak, dijital ortamlar hala çok yenidir ve temelde “destek” kaynakları olarak ortaya çıkmamışlardır. Yani dijital ortamların destek sağlamak gibi bir açık işlevleri bulunmamaktadır. Bu bakımdan da dijital ortamda destek sağlamak-aramak kültürel olarak çok yerleşmiş bir değer olmadığı için de öğrencinin kendisi böyle bir destek beklemiyor olabileceği gibi, bu ortamlarda da beklenir yoğunlukta ve etkili destek sağlanmıyor olabilir (Yıldızacı ve Demir, 2021). Bu durum göstermektedir ki öğrencilerin çevrim içi ortamlarda algıladıkları sosyal desteğin düzeyinde onların çevreleriyle kurdukları çok katmanlı etkileşim belirleyici olmaktadır.

Cinsiyet sosyal destek algılarıyla da ilişkili bir değişkendir. Literatürde erkek öğrenciler ve kız öğrencilerin hem çevrim içi alanlarda farklı düzeyde destek algıladıklarına hem de farklı türden destek algıladıklarına dair sonuçlar mevcuttur (Bingöl ve Tanrıku, 2014; Kırçallıoğlu ve Orhon, 2022). Bu çalışmanın bulguları ise mevcut literatürle çelişmektedir. Bu çalışmada bir cinsiyetin diğer cinsiyetten daha yüksek destek algısına sahip olmadığı hem kız ve hem de erkek öğrencilerin dijital ortamlarda destek algıladıkları anlaşılmıştır. Üstelik literatürdeki çalışmaların bulgularının yansıttığı gibi bu destek, kız öğrenciler için farklı (duygusal destek), erkek öğrenciler için farklı (araçsal destek) türde yoğunlaşmamaktadır. Araştırmanın literatürle paralellik göstermeyen bu bulgusu, her iki cinsiyetin de farklı platformlardaki artan görünürlüğüyle ilişkilendirilebilir. Öğrenciler yer aldıkları çeşitli çevrim içi ortamlarda farklı biçimlerde sosyalleşmektedir. Her ne kadar toplumsal cinsiyet normları kız ve erkek öğrencilerin destek tür ve taleplerini hala güçlü biçimde şekillendiriyor olsa da özellikle genç kuşakta ve dijital ortamlarda bu normların daha esnek biçimde deneyimlendiği ifade edilebilir. Dijital ortamların sağlamakta olduğu anonimlik ve kimlik gizliliği, öğrencilerin farklı çevrim içi platformlarda daha görünür hale gelmesini ve böylelikle farklı mecralarda destek arayabilmesini mümkün kılmaktadır. Söz gelimi geleneksel olarak erkek egemenliğiyle ilişkilendirilmiş olan mekanik veya teknik beceri alanları çevrim içi ortamlarda kız öğrenciler için aynı derece sınırlayıcı olmamaktadır. “Bu alan erkek alanıdır” veya “bu oyun kadınlara uygun değildir” gibi kalıpların dijital alanlarda etkisini yitirmesiyle kız öğrenciler bu alanlarda “duygusal destek” dışında da destek aramakta/elde etmektedir. Ya da erkek öğrenciler, geleneksel olarak erkekler için zayıflık olarak görülüp kadınlarla ilişkilendirilen duygusal destek taleplerini çevrim içi ortamlarda açıkça ifade edebilmektedirler (Yıldızacı ve Demir, 2021). Bu bakımdan, çalışma grubundaki hem kız hem erkek öğrencilerin farklı türlerdeki desteklere ulaşım açısından benzer imkanlara sahip olduğu, bunun da destek algılarının yakın düzeyde seyretnesine etki ettiği ifade edilebilir.

Burada bir diğer nokta olarak da şu belirtilmelidir ki sosyal destek algısı ve zorbalık-mağduriyet deneyimlerine ilişkin araştırmalar, yoğunluklu olarak daha küçük yaş grupları ile yürütülmüştür. Bu çalışmanın örneklemini ise üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet normlarına dair daha yüksek bir farkındalığa sahip olduğu bilinmektedir (Özdoğru vd., 2020). Çevrim içi alanların özgün koşullarının yanı sıra, bu farkındalığın da hem kız hem erkek öğrencilerin farklı platformlardaki görünürlük ve destek taleplerini biçimlendirdiği düşünülebilir.

Çalışmada ortaya çıkan sonuçlardan bir diğeri, üniversite öğrencilerinin günlük internet kullanım süreleri ve amaçları ile sanal sosyal destek algıları arasındaki anlamlı ilişkidir. Öğrenciler interneti sosyal amaçlarla ne kadar çok kullanırlarsa, algıladıkları sosyal destek de o ölçüde artmaktadır. Ayrıca çalışmanın bulguları arasında, internet kullanım amacı ve daha da özelde sosyal medya platformlarının kullanım amacı ile sosyal destek arasındaki ilişki de dikkat çekmektedir. Yalın bir anlatımla, öğrencilerin ne kadar ve ne amaçla internet kullandıkları genel destek hislerini etkilerken; sosyal medyayı ne amaçla kullandıkları ise bazı destek türlerine ilişkin algılarını beslemektedir.

İnterneti sosyal medya platformlarında görsel içeriklere bakmak, içerik paylaşmak ya da video izlemek gibi amaçlarla kullanan öğrencilerin duygusal, bilgi verici, arkadaşça destek algıladıkları ancak yardımcı/işlevsel destek algılamadıkları anlaşılmıştır. Diğer yandan sosyal medyada yorum yapan, başkalarıyla dinamik bir ilişkiye giren öğrencilerin ise çevrim içi ortamlarda daha fazla duygusal destek aldıkları anlaşılmıştır. Beğeni, yorum, tepki verme, yazışma türünden içerik bazlı etkileşimler öğrencilerin başkaları tarafından fark edildiklerini, önemsendiklerini hissetmelerine olanak tanıyarak sınırlı da olsa duygusal destek hissi sağlayabilmektedir.

Çalışmanın bu bulguları, katılımcı üniversite öğrencilerinin dijital platformlarda özellikle de sosyal medya platformlarında kurdukları dinamik ilişkileri duygusal olarak görülme, bilgilendirilme, birlikte vakit geçirme ya da ihtiyaç duyduğunda yardım alma gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek kaynaklar olarak gördüklerini yansıtmaktadır. Bu noktada algılanan desteğin somut olarak var olmadığını, ancak öğrencilerin gerekirse yardım alabilecekleri bir çevreye sahip oldukları inancını yansıttığını belirtmek gerekmektedir. Öte yandan artan internet-sosyal medya kullanımı ile algılanan sosyal destek arasındaki küçük düzeydeki ilişki, hem uzun süreli internet kullanıcısı olan öğrencilerin tamamında güçlü bir sosyal destek algısının olmadığını hem de sanal ortamda algılanan bu desteğin gerçek davranışa dönüşecek kadar etkili olmadığını yansıtmaktadır. Katılımcı üniversite öğrencilerinin sosyal medya platformları aracılığıyla ilişkiler geliştirmesi ve ihtiyaç duydukları anda bu platformlar

aracılığıyla destek bulabileceklerine inanmalarına ilişkin bulgu, Ekolojik Sistem Kuramı bağlamında ele alındığında, sosyal medya platformlarının bu öğrenciler için mikrosistem oluşturduğu ifade edilebilir. Çevrimiçi oyunlar da bu mikrosistemin bir parçasıdır; çok oyunculu oyunlarda sohbet, taktik paylaşımı veya strateji geliştirme gibi etkileşimler, bağ kurmayı ve destek algısını güçlendirebilir (Özdoğru vd., 2020). Ancak, tek kişilik oyunlar bu tür bir bağ kurma veya destek algısı yaratmaz.

Çalışmanın bulguları, çevrim içi alışveriş platformlarının da sosyal medya platformları kadar olmasa da bireyin aktif etkileşim içinde olduğu mikrosistem düzeyinde yer aldığını yansıtmaktadır. Bu ortamlar tüketim alanları olmalarının yanı sıra, üniversite öğrencilerinin başka bireylerle dolaylı sosyal bağlar kurabilmelerine aracılık etmektedir. Çevrim içi alışveriş platformlarını kullanan üniversite öğrencilerinin çevrim içi ortamlarda nispeten daha fazla duygusal ve bilgilendirici destek algıladıklarına ilişkin bulgu; bu alışveriş platformlarının üniversite öğrencileri için dinamik bir iletişim yaratan sosyal ortamlar haline geldiğini ortaya koymaktadır. Çevrim içi platformlarda alışveriş yapan öğrenciler özellikle yorum, puanlama, ürün tavsiyeleri gibi sosyal özellikleri olan platformlarda bu özellikler sayesinde görülmüş ve bilgilendirilmiş hissedebilirler, bu da sosyal desteğin varlığına ilişkin algılarını besleyebilir.

Bulgular, çevrim içi bilgi paylaşım alanları olan forumların da öğrencilerin mikrosistem düzeyinde etkileşim içinde oldukları kaynaklar olduğunu yansıtmaktadır. Çalışmada ilgi alanlarına yönelik çevrim içi forumlarda mesaj paylaşan üniversite öğrencilerinin bilgi ve arkadaşça destek algılarının nispeten yüksek olduğu anlaşılmıştır. Çevrim içi forumlar, bilgi ve paylaşım odaklıdır; bilgi alışverişine ve ilgi alanları üzerinden bireylerle bağ kurmaya olanak sağlayan bu alanlardaki ilişkiler çoğu zaman anonimdir ve konu odaklı olduğu için geçicidir. Bu bakımdan bu forumlarda etkileşim içinde olan üniversite öğrencilerinin bilgi desteği ve arkadaşça destek algılarına; duygusal destek algılamamaları kestirilebilir bir sonuçtur.

Araştırmanın en çarpıcı bulgularından biri, sanal sosyal destek ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki pozitif ilişkidir. Üniversite öğrencilerinin sanal sosyal destek algıları yükseldikçe, siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerinin de arttığı anlaşılmıştır. Bu bulgu, ilkin çelişkili gibi dursa da bireyin çevrim içi alanlardaki konumu, etkileşim ve bağ kurma şekillerinin çok katmanlı sistemler içinde şekillendiği göz önünde bulundurulduğunda bu çelişki açıklanabilir olur.

Siber zorbalık bağlamında ele alındığında; üniversite öğrencilerinin doğrudan içinde bulundukları çevrim içi ortamlarda -yani sosyal medya platformları, çevrim içi oyunlar ve çevrim içi forumlar gibi mikrosistemlerde- ilgi görmek, destek ve onay almak ya da öne çıkmak gibi motivasyonları, öğrencileri saldırgan davranışlar sergileyemeye yönlendiriyor olabilir. Bu

ortamlarda beğeniler ve onaylayıcı yorumlar almak, hatta sergilediği zorbalık davranışlarına göz yumulması, öğrencilerin desteklendiğini hissetmesini ve grupla aidiyet kurmasını sağlarken, zorbalık davranışlarını da sürdürme riskini doğurmaktadır (Özdoğru vd., 2020).

Öğrencilerin sosyal destek algılarının zorbalık davranışları sergilemeleri ile ilişkili olması, öğrenci davranışlarında kültürel değerlerin etkisini yansıtır görünmektedir. Mağduriyetin zayıflıkla saldırganlığın ise güçle ilişkilendirildiği (Young vd., 2018), beğeni almanın statü kazanmanın aracı olduğu (Kim, 2018) ya da başkasını aşağılayarak espri üretmenin zekilik ya da komiklik olarak yüceltildiği bir kültürel bağlamda (Buglass vd., 2021), zorbalık davranışlarının sosyal kabul gördüğü, bu bakımdan da zorbalık davranışında bulunan öğrencilerin destek gördüklerini hissettikleri düşünülebilir. Bu desteği kaybetme kaygısı, bu türden davranışların devamlılığını sağlıyor olabilir.

Siber mağduriyet bağlamında ele alındığında ise, aynı destek sistemleri başka biçimlerde işler. Öğrenci aynı mikrosistem içinde bu defa zorbalık davranışına maruz kalan konumda olabilir. Bu konumdayken sanal sosyal çevreden gelen destekleyici mesaj, yorumlar ve savunucu paylaşımlar destek algısını canlı tutabilir. Ne var ki bu grup içinde koruyan-kollayan tutumlar gelişmeyebilir. Veya öğrencinin içinde yaşadığı kültürel kodlar, mağduriyeti sessizce geçiştirmeyi öğreten, hatta mağduru suçlayan nitelikte olabilir (Yılmaz, 2020). Yani öğrenci destek sistemleri içindeyken dahi mağduriyet karşısında yalnızlaşabilir. Öğrencilerin algıladıkları destek artarken mağduriyetin de artıyor olması, desteğin bu şekilde çelişkili hale gelmesiyle açıklanabilir.

Sonuç olarak öğrenciler, etkileşim içinde oldukları bu dijital kanallar üzerinden zorbalık da mağduriyet de deneyimlenebilir. Algılanan sosyal destek, siber zorbalığın da mağduriyetin de nedeni değildir; ancak zorbalığa da mağduriyete de farklı yönlerden etki ediyor görünmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma, dijitalleşen toplumsal yapılar içinde üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerini sanal sosyal destek algıları bağlamında ele alarak, çevrim içi etkileşimlerin genç bireylerin dijital güvenlik ve iyi oluş düzeyleri üzerindeki etkilerini çok katmanlı bir biçimde ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, çevrim içi ortamlarda geçirilen zaman, sosyal medya kullanım biçimleri ve sosyal destek algıları ile siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri arasında anlamlı ilişkilerin varlığını göstermiştir.

Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri, siber zorbalık ile siber mağduriyet arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişkinin bulunmasıdır. Bu durum, öğrencilerin çevrim içi ortamlarda farklı roller üstlenebildiğini; aynı bireyin hem zorba hem de mağdur konumlarında yer alabileceğini göstermektedir. Bu geçişken yapı, öğrencilerin dijital ortamlarda çok boyutlu sosyal etkileşimler içinde olduklarını ve bu etkileşimlerin bireysel davranışlar üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, sosyal medya ve benzeri dijital platformlarda geçirilen sürenin artmasıyla birlikte hem zorbalık hem mağduriyet düzeylerinin de yükselmesidir. Bu bulgu, çevrim içi ortamların sadece etkileşim değil, aynı zamanda çatışma ve kırılganlık alanları olduğunu göstermektedir. Özellikle sosyal amaçlı kullanım sıklığının artması, bireylerin daha fazla göz önünde olmasıyla birlikte zorbalık ve mağduriyet deneyimlerini artırmaktadır.

Sanal sosyal destek ile siber zorbalık/mağduriyet düzeyleri arasındaki pozitif ilişki ise ilk bakışta çelişkili görünmekle birlikte, çevrim içi sosyal ilişkilerin karmaşık yapısı göz önünde bulundurulduğunda anlamlıdır. Öğrencilerin bazı çevrim içi ortamlarda destek aldıkları gruplar, aynı zamanda zorbalığın kaynağı olabilmekte; bireyler bu gruplarda hem aidiyet hem de dışlanma deneyimleri yaşayabilmektedir.

Öte yandan, araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin çevrim içi ortamlarda algıladıkları sosyal desteğin genellikle orta düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, dijital ortamlarda kurulan ilişkilerin her zaman güvenli, istikrarlı ya da işlevsel olmadığına işaret etmektedir. Sosyal desteğin niteliği öğrencilerin çevrim içi bağlamlardaki kimlikleri, toplumsal cinsiyet normları ve aidiyet ihtiyaçları ile şekillenmektedir.

Sonuç olarak bu araştırma siber zorbalık ve mağduriyet olgularının yalnızca bireysel eğilimlerle açıklanamayacağını; bu olguların bireyin çevresiyle kurduğu çok katmanlı etkileşimler çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırma, Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı doğrultusunda, öğrencilerin mikrosistem

düzeyinde etkileşimde bulunduğu çevrim içi platformların, onların dijital güvenlik, sosyal bağlılık ve psikososyal iyi oluş halleri üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin dijital ortamlardaki deneyimlerine yönelik sosyal hizmet uygulamaları, sadece bireyi değil, aynı zamanda öğrencinin yer aldığı dijital sistemleri ve bu sistemlerdeki sosyal normları da hedeflemelidir. Elde edilen bulgular, eğitimciler, sosyal hizmet uzmanları ve politika yapıcılar için dijital ortamda güvenliği ve sosyal dayanışmayı artırmaya yönelik çok düzeyli müdahalelerin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda, özellikle üniversite öğrencilerinin çevrim içi deneyimleri bağlamında çeşitli müdahale ve politika önerileri geliştirilmiştir. Aşağıda sıralanan öneriler hem akademik çalışmalara katkı sunmayı hem de uygulama alanına yönelik rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.

- Siber mağduriyetin toplumsal cinsiyet temelli görünürlüğü ve görünmezliği üzerine odaklanan nitel araştırmaların yapılması, özellikle erkek öğrencilerin mağduriyet deneyimlerinin kültürel normlarla nasıl bastırıldığını anlamaya katkı sağlayacaktır.
- Sosyal destek mekanizmalarının çevrim içi ve çevrim dışı biçimleri arasındaki farkların, farklı sosyoekonomik gruplar açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi önerilmektedir.
- Kolektivist kültürlerde sanal sosyal desteğin işlevi ve grup dinamikleriyle ilişkisi üzerine kültürlerarası çalışmalar gerçekleştirilmelidir.
- Üniversitelerde çevrim içi güvenlik, dijital mahremiyet ve siber zorbalık konularında toplumsal cinsiyet duyarlılığı içeren eğitim programlarının yanı sıra, atölye çalışmaları ve oryantasyon seminerleri düzenlenmesi; öğrencilerin haklarını, sınırlarını ve dijital sorumluluklarını içselleştirmelerine katkı sağlayacaktır.
- Psikolojik danışma ve rehberlik birimleri, öğrencilerin çevrim içi mağduriyet deneyimlerini güvenle paylaşabilecekleri anonim ve erişilebilir destek yapıları sunmalı, bu sayede mağdurların yalnızlaşması önlenerek psikososyal iyilik halleri desteklenmelidir.
- Üniversite rehberlik servisleri, öğrencilerle doğrudan yürütülecek farkındalık atölyeleri ve küçük grup çalışmaları ile toplumsal cinsiyet temelli dijital şiddet konusunda duyarlılığı artırabilir.

- Sosyal medya platformları, kullanıcıların siber zorbalığa maruz kalma riskini azaltmaya yönelik algoritmalar geliştirmeli, ayrıca toplumsal cinsiyet temelli taciz içeriklerinin bildirilmesini kolaylaştıran, şeffaf mekanizmalar sunmalıdır.
- Çevrim içi sosyal destek gruplarının güvenliğinin artırılması için kullanıcıların katılım koşullarını yöneten moderasyon mekanizmaları geliştirilerek özellikle genç ve kadın kullanıcıların görünürlük ve güvenlik dengesini kurmaları kolaylaştırılmalıdır.
- Yükseköğretim Kurulu ve Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle, dijital vatandaşlık ve toplumsal cinsiyet eşitliğini birleştiren özgün içeriklerin geliştirilmesi; çevrim içi şiddetle mücadelede eğitim politikalarının etkisini artıracaktır.
- Ailelerin dijital şiddet biçimleri ve siber zorbalıkla ilgili farkındalıklarının artırılması için üniversiteler ve rehberlik servisleri aracılığıyla dijital ebeveynlik eğitimleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet deneyimlerini anonim olarak paylaşabilecekleri, aynı zamanda profesyonel destek alabilecekleri mobil uygulama çözümleri geliştirilmelidir.
- Üniversitelerde siber zorbalık ve çevrim içi mağduriyet vakalarının kayıt altına alınabileceği, yıl bazında izlenebileceği veri temelli bir bildirim ve izleme sistemi kurulmalıdır.
- Sosyal hizmet uzmanları, çevrim içi ortamlarda zorbalığa maruz kalan genç bireylerin desteklenmesinde bireysel müdahalelerin yanı sıra, grup çalışmaları ve çevrim içi dayanışma grupları oluşturarak sosyal destek mekanizmalarını güçlendirmelidir.

KAYNAKÇA

- Abay Alyüz, S. B. (2020). “Sosyal Desteğin Birey Yaşamında Önemi ve Sosyal Hizmet”. *Talim*, 4(1): 115134.
- Abul, A. (2015). *Sosyal Zekâ Düzeyi ve Algılanan İş Yaşam Kalitesi Etkileşimine Yönelik Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Agustina, J. R. (2015). “Cyberbullying and Criminal Law: Jurisdiction, Regulation and Responsibility”. *International Journal of Cyber Criminology*, 9(1): 25-41.
- Akgül, G. (2020). “Siber Zorbalığın Nedenleri Üzerine Kuramsal Açıklamalar”. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2): 149-167.
- Aksan, G. ve Tekeli, F. (2025). “Sosyal Medya Davranışlarının Aile Tutumları İle İlişkisi: Gençlik Üzerine Bir Çalışma”. *SDE Akademi*, 5(2): 169-208.
- Al Garadi, M. A., Varathan, K. D., Ravana, S. D., Ahmed, E. ve Chang, V. (2019). “Identifying Cyberbullying Content in Social Media Using Machine Learning Approaches: A Systematic Review”. *Computers in Human Behavior*, 104: 106197.
- Álvarez-García, D., Núñez, J. C., González-Castro, P., Rodríguez, C. ve Cerezo, R. (2019). “The Effect Of Parental Control On Cyber-Victimization In Adolescence: ‘The Mediating Role of Impulsivity And High-Risk Behaviors’”. *Frontiers In Psychology*, 10:1159.
- Altundağ, M. (2016). “Siber Zorbalık ve Mağduriyet: Nitel Bir Araştırma”. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31: 1-20.
- Ang, S., Lim, E. ve Malhotra, R. (2021). “Health-Related Difficulty in Internet Use Among Older Adults: Correlates and Mediation of Its Association with Quality of Life Through Social Support Networks”. *The Gerontologist*, 61(5): 693-702.
- Ardahan, M. (2006). “Sosyal Destek ve Hemşirelik”. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2): 68-75.
- Arıcak, O. T., Kınay, H. ve Tanrikulu, T. (2012). “Siber Zorbalık Ölçeğinin İlk Psikometrik Bulguları”. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1): 101-114.
- Arslan, A. ve Yeşilyurt, F. (2019). “Ergenlerde Siber Zorbalık Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *İlköğretim Online*, 18(1): 332–345.
- Aslan, A. ve Doğan, B. Ö. (2017). “Çevrimiçi Şiddet: Bir Siber Zorbalık Alanı Olarak ‘Potinss’ Örneği”. *Marmara İletişim Dergisi*, (27): 95-119.

- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2012). "İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Durumu". *İlköğretim Online*, 11(2): 2-13.
- Aytaç, Ö., Uçan, G. ve Baydur, H. (2022). "Aile İletişim Kalıpları ve Akran İlişkilerinin Siber Mağduriyet ve Zorbalık Üzerindeki Etkisi: İnternet Bağımlılığının Aracı Etkisi". *Bağımlılık Dergisi*, 23(4): 440-451.
- Balaban Salı, J., Ergün Başak, B. ve Baştürk Akca, E. (2015). "Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Deneyimleri". *Sosyoloji Dergisi*, 35(2): 45-67.
- Balakrishnan, V. (2015). "Cyberbullying Among Young Adults: The Role Of Digital Exposure". *Computers In Human Behavior*, 46:123-132.
- Balcı, Ş. ve Kaya, E. (2021). "Sosyal Medyada Algılanan Sosyal Desteğin, Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkinliği: Üniversite Gençliği Araştırması". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (AKİL)*, (36): 47-71.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice Hall, New Jersey.
- Bansel, P., Davies, B., Laws, C. ve Linnell, S. (2009). "Bullies, Bullying and Power in the Contexts of Schooling". *British Journal of Sociology of Education*, 30(1): 59-69.
- Barlett, C. P. ve Chamberlin, K. (2022). "The Role of Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy in Cyberbullying Perpetration". *Aggression and Violent Behavior*, 64: 101747.
- Barlett, C. P. ve Coyne, S. M. (2014). "A Meta-Analysis of Sex Differences in Cyber-Bullying Behavior: The Moderating Role of Age". *Aggressive Behavior*, 40(5): 474-488.
- Barlett, C. P., Gentile, D. A. ve Chew, C. (2018). "Predicting Cyberbullying from Anonymity". *Psychology of Popular Media Culture*, 7(1): 56-70.
- Baştürk Akca, E. ve Sayımer, İ. (2017). "Siber Zorbalık Kavramı, Türleri ve İlişkili Olduğu Faktörler: Mevcut Araştırmalar Üzerinden Bir Değerlendirme". *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 8(30): 7-19.
- Bauman, S., Cross, D. ve Walker, J. (2013). *Principles of Cyberbullying Research. Definition, Methods, and Measures*. 2013.
- Bauman, S., Cross, D., Walker, J. ve Powers, J. (2021). *Principles of Cyberbullying Intervention. In Principles of Cyberbullying Research*. Routledge, New York.
- Baykal, F. (2016). *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyet Düzeylerinin, Ailedeki Koruyucu Etkiler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Belsey, B. (2005). Cyberbullying: An Emerging Threat to the "Always on" Generation. http://www.cyberbullying.ca/pdf/feature_dec2005.pdf (

- Belvis, F., Bolívar, M., Benach, J. ve Julià, M. (2022). "Precarious Employment and Chronic Stress: Do Social Support Networks Matter?". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3): 1909.
- Beran, T. ve Li, Q. (2005). "Cyber-Harassment: A Study of A New Method for An Old Behavior". *Journal of Educational Computing Research*, 32(3): 265–277.
- Beran, T. ve Li, Q. (2007). "The Relationship Between Cyberbullying and School Bullying". *Journal of Student Wellbeing*, 1(2): 15–33.
- Berkman, L. F. ve Glass, T. (2000). *Social Integration, Social Networks, Social Support, and Health. Social Epidemiology*. Oxford University Press.
- Bernstein, J. Y. ve Watson, M. W. (1997). "Children Who are Targets of Bullying: A Victim Pattern". *Journal of Interpersonal Violence*, 12(4): 483–498.
- Bilgiz, S. ve Peker, A. (2020). "Ergenlerde Kişisel ve Çevresel Faktörlerin Siber Zorbalık Davranışını Yordaması". *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9(2): 430-447.
- Bingöl, T. ve Tanrıku, T. (2014). "Siber Zorba ve Mağdur Olma ile Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (43).
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press, Cambridge.
- Bronfenbrenner, U. (1994). "Ecological Models of Human Development". T. N. Postlethwaite ve T. Husen (Ed.), *The International Encyclopedia of Education*. Pergamon Press, 1643–1647.
- Brown, C. F., Demaray, M. K., Tennant, J. E., ve Jenkins, L. N. (2014). "Cyber victimization in middle school and relations to social emotional outcomes". *Computers in Human Behavior*, 35: 12–21.
- Buglass, S., Abell, L., Betts, L. R., Hill, R. ve Saunders, J. (2021). "Banter versus Bullying: A University Student Perspective". *Int Journal of Bullying Prevention*, 3: 287-299.
- Cano, A., Gillis, M., Heinz, W. ve ark. (2004). "Marital Functioning, Chronic Pain, and Psychological Distress". *Pain*, 107: 99–106.
- Chen, Q., Yan, R., Tang, Y., Yang, S. ve Xie, X. (2018). "Cyberbullying and Related Factors Among Chinese Adolescents". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(7): 1489.
- Chen, W. ve Choi, A. S. K. (2011). "Internet and Social Support Among Chinese Migrants in Singapore". *New Media ve Society*, 13(7): 1067-1084.

- Cheung, S. Y. ve Phillimore, J. (2013). "Social Networks, Social Capital and Refugee Integration". *Sociology*, 48(3): 518-536.
- Chung, J. E. (2013). "Social Interaction in Online Support Groups: Preference for Online Social Interaction Over Offline Social Interaction". *Computers in Human Behavior*, 29(4): 1408– 1414.
- Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985). "Stress, Social Support, and the Buffering Hypothesis". *Psychological Bulletin*, 98(2): 310–357.
- Cole, D. A., Nick, E. A., Zelkowitz, R. L., Roeder, K. M. ve Spinelli, T. (2017). "Online Social Support for Young People: Does It Help?". *Journal of Youth and Adolescence*, 46(9): 1864–1877.
- Cole, H. ve Griffiths, M. D. (2007). "Social Interactions in Massively Multiplayer Online Role-Playing Gamers". *CyberPsychology ve Behavior*, 10(4): 575–583.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research* (4. bs.). Pearson. Google Scholar, Upper Saddle River, NJ.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Çağrı, R. (2010). *Zorbalık Yapan ve Zorbalığa Maruz Kalan Çocukların Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Çetin, B., Yaman, E. ve Peker, A. (2010). "Ergenlerde Siber Zorbalık: Siber Zorbalık Eğiliminin Yordanmasında Benlik Saygısı, Empati ve Sanal Ortamda Zaman Geçirmenin Rolü". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3): 731–758.
- Day, L., Zannettou, S., Blackburn, J. ve De Cristofaro, E. (2022). "Understanding the Impact of Misogynistic Online Communities". *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 16(1): 145–156.
- De Choudhury, M. ve De, S. (2014). "Mental Health Discourse on Reddit: Self-Disclosure, Social Support and Anonymity". *Proceedings of the Eighth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, 71- 80.
- Demirci, E. (2024). "Göç ve İletişim: Dijital Bağımlılığın Sosyal Bağlar Üzerindeki Etkisi". *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2): 89-102.
- Den Oudsten, B. L., van Heck, G. L., van der Steeg, A. F. W., Roukema, J. A. ve de Vries, J. (2010). "Personality Predicts Perceived Availability of Social Support and Satisfaction with Social Support in Women with Earlystage Breast Cancer". *Supportive Care in Cancer*, 18(4): 499-508.

- DePaolis, K. J. ve Williford, A. (2015). "Cyberbullying in Elementary School: Exploring the Roles of Gender, Frequency, and Power Imbalance". *Journal of School Violence*, 14(1): 58–79.
- Dicle, A. N. (2018). "Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İncelenmesi: Sinop Üniversitesi Örneği". *Education ve Literature Journal*, (16): 67-85.
- Dilek, H. ve Aksoy, A. (2013). "Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3): 95-109.
- Ding, Q., Li, D., Zhou, Y., Dong, H. ve Luo, J. (2020). "Gender Differences in Cyberbullying Perpetration: The Role of Family and School". *Children and Youth Services Review*, 119: 105606.
- Dursun, O., Kalkan, M. ve Ardıç, K. (2020). "Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Ergenlerin Yalnızlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi". *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2): 652–667.
- Ellison, N. B., Steinfield, C. ve Lampe, C. (2007). "The Benefits of Facebook "Friends:" Social Capital and College Students' Use of Online Social Network Site". *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4): 1143–1168.
- Erdur Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). "Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1): 535–560.
- Extremiera, N., Quintana-Orts, C., Mérida-López, S. ve Rey, L. (2018). "Cyberbullying Victimization, Self-Esteem and Suicidal Ideation in Adolescence: Does Emotional Intelligence Play A Buffering Role?". *Front. Psychology*, 9: 367.
- Eysenbach, G., Powell, J., Englesakis, M., Rizo, C. ve Stern, A. (2004). "Health Related Virtual Communities and Electronic Support Groups: Systematic Review of the Effects of Online Peer to Peer Interactions". *British Medical Journal (BMJ)*, 328(7449): 1166–1170.
- Faucher, C., Jackson, M. ve Cassidy, W. (2014). "Cyberbullying Among University Students: Gendered Experiences, Impacts, and Perspectives". *Education Research International*, 1-10.
- Fekih-Romdhane, F., Cheour, M. ve Hallit, S. (2023). "Cyberbullying and Emotional Problems in Adolescents: A Cross-Sectional Study". *BMC Psychiatry*, 23(1): 80.

- Feldman, R., Weller, A., Zagoory-Sharon, O. ve Levine, A. (1999). "Evidence for a Neuroendocrinological Foundation of Human Affiliation". *Biological Psychiatry*, 46(4): 349–357.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using by SPSS*. (3. bs.). Sage Publication, London. UK.
- Fung, A. L. (2012). "Intervention for Aggressive Children and Adolescents: A Comparison of the Effectiveness of Social-Cognitive and Empathy Training Programs". *Child and Adolescent Social Work Journal*, 29: 1–22.
- Gençtanırım, D. (2015). "Ergen İntiharlarının Önlenmesi": Ekolojik Bakış Açısı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1): 151-164.
- Geoffroy, M. C., Boivin, M., Arseneault, L., Turecki, G. ve Vitaro, F. (2022). "Childhood Bullying and Mental Health Outcomes". *Nature Reviews Psychology*, 1(1): 16–29.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. (10. bs.). Pearson, Boston.
- Gerni, M. (2013). *Sosyal Sermaye ve Örgütsel Boyutu*. Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Gini, G., Card, N. A. ve Pozzoli, T. (2018). "A Meta-Analysis of the Differential Relations of Traditional and Cyber-Victimization with Internalizing Problems". *Aggressive Behavior*, 44(2): 185–198.
- Giumetti, G. W. ve Kowalski, R. M. (2019). "Cyberbullying Matters: Examining the Relationships Among Cyberbullying, Perceived Social Support, and Mental Health". *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(4): 228–234.
- Gohal, G., Alqassim, A., Eltyeb, E., Rayyani, A., Hakami, B., Al Faqih, A. ve Mahfouz, M. (2023). "Prevalence And Related Risks Of Cyberbullying And Its Effects On Adolescent". *BMC Psychiatry*, 23 (1) :39.
- Goldsmid, S. ve Howie, P. (2014). "Bullying By Definition: An Examination Of Definitional Components Of Bullying". *Emotional And Behavioural Difficulties*, 19(2) :210-225.
- Goswami, S., Köbler, F., Leimeister, M. J. ve Krcmar, H. (2010). "Using Online Social Networking to Enhance Social Connectedness and Social Support for the Elderly". *International Conference on Information Systems (ICIS)*, Saint Louis, MO, USA.
- Greenbaum, P. E., Wang, W., Henderson, W. M. ve Cross, D. R. (2015). "Cyberbullying: A Review and Implications for School-Based Prevention". *Journal of School Psychology*, 53(4): 273-284.
- Güler, E. (2024). *Ayırıcı Birliktelikler, Sosyal Öğrenme, Habitus ve Alan Teorileri Bağlamında Çevrimiçi Topluluklarda Siber Zorbalık*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Güngör, B., Tingiş, E. ve Sarol, B. (2020). “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık Düzeylerinin İncelenmesi”. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 3(2): 147-160.
- Haythornthwaite, C. (2005). “Social Networks And Internet Connectivity Effects”. *Information, Community & Society*, 8(2):125-147.
- Heiman, T. ve Olenik-Shemesh, D. (2022). “Cyberbullying Involvement Among Students with Learning Disabilities in Higher Education: Relation to Loneliness, Self-Efficacy and Well- Being”. *European Journal of Special Needs Education*, 37(2): 275–289.
- Hellström, L., Persson, L. ve Hagquist, C. (2015). “Understanding And Defining Bullying– Adolescents’ Own Views”. *Archives Of Public Health*, 73(1) :4.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2008). “Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization”. *Deviant Behavior*, 29(2): 129–156.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2010). “Bullying, Cyberbullying, and Suicide”. *Archives of Suicide Research*, 14(3): 206–221.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2015). *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying*. Corwin Press, California.
- Hoff, D. L. ve Mitchell, S. N. (2009). “Cyberbullying: Causes, Effects, And Remedies”. *Journal Of Educational Administration*, 47(5) :652-665.
- Hofstede, G. (2011). “Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context”. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1): 1-26.
- Holtzman, S., Newth, S. ve DeLongis, A. (2004). “The Role of Social Support in Coping with Daily Pain Among Patients with Rheumatoid Arthritis”. *J Health Psychology*, 9: 677–695.
- Hong, J. S. ve Espelage, D. L. (2012). “A Review of Research on Bullying and Peer Victimization in School: An Ecological Systems Analysis”. *Aggression and Violent Behavior*, 17(4): 311–322.
- Hong, J. S., Kim, D. H., Thornberg, R., Kang, J. H. ve Morgan, J. T. (2021). “Correlates of Direct and Indirect Forms of Cyberbullying Victimization Among South Korean Adolescents”. *Child Indicators Research*, 14: 531–555.
- House, J. S. (1981). *Work Stress and Social Support*. Addison-Wesley, Massachusetts.
- Huan, V. S., Ang, R. P. ve Chong, W. H. (2014). “Coping with Peer Victimization: The Role of Perceived Social Support”. *Journal of Adolescence*, 27(3): 341–355.
- Huang, C. (2016). “Social Network Site Use and Academic Achievement: A Meta-Analysis”. *Computers ve Education*, 92–93: 102–114.

- Işıkkhan, V. (2007). “Kanser ve Sosyal Destek”. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18(1): 17-32.
- İnce, T. (2024). “Dijital Medyanın Çocukların Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri”. *Çocuk ve Medya*. 1. Baskı. Türkiye Klinikleri, Ankara, : 24-28.
- İğdeli, F. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık Duyarlılıklarının Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Jackson, C. L. ve Cohen, R. (2012).” Childhood Victimization: Modeling The Relation Between Classroom Victimization, Cyber Victimization, And Psychosocial Functioning”. *Psychology Of Popular Media Culture*, 1(4) : 254.
- John, A., Glendenning, A. C., Marchant, A., Montgomery, P., Stewart, A., Wood, S. ve Hawton, K. (2018). “Self-Harm, Suicidal Behaviours, and Cyberbullying in Children and Young People: Systematic Review”. *Journal of Medical Internet Research*, 20(4).
- June, A., Whisman, M. A. ve Beach, S. R. (2007). “Social Support and Depression in Adolescent Girls”. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35(4): 709–720.
- Kaçar, T. (2022). *Öğretmenlerin Psikolojik Sağlamlıkları, Yaşam Becerileri ve Öz-Kontrolleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Kamruzzaman, S. M., Ali, M. A. ve Haque, M. A. (2016). ‘Mining Social Network Data for Detection and Prevention of Cyberbullying’. *2016 International Conference on Computer and Information Technology*. New York. 533–538.
- Karasar, S. (2004). “Eğitimde Yeni İletişim Teknolojileri İnternet ve Sanal Yüksek Eğitim”. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3(4).
- Kılıç, A. (2020). *Genç Yetişkinlerin Sosyal Medya Bağımlılıkları, Sosyal Medya Kullanım Amaçları ve Romantik İlişki Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Biruni Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kırcallıoğlu, M. ve Orhon, F. Ş. (2022). “Relations of Cyber Bullying Sensitivity to Perceived Social Support and to Parent and Peer Attachments in High School Students”. *Current Research and Reviews in Psychology and Psychiatry*, 2(1): 11-29.
- Kim, J. W. (2018). “They Liked and Shared: Effects of Social Media Virality Metrics on Perceptions of Message Influence and Behavioral Intentions”. *Computers in Human Behavior*, 84: 153-161.

- Kim, J., LaRose, R. ve Peng, W. (2012). "Loneliness as the Cause and the Effect of Problematic Internet Use: The Relationship Between Internet Use and Psychological Well-Being". *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 12(4): 451–455.
- Kimter, N. (2008). *Benlik Saygısı ve Dindarlık İlişkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kocademir, V. (2022). "Dijital Çağda Gençlik ve Sosyal Medya Bağımlılığı". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(3): 541–558.
- Kokkinos, C. M., Antoniadou, N. ve Markos, A. (2014). "Cyber-Bullying: An Investigation Of The Psychological Profile Of University Student Participants". *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 35(3): 204-214.
- Koşar, G. ve Çakıcı, A. (2022). "Ergenlerde Siber Zorbalık Davranışlarının Yordayıcıları: Duygusal Zekâ ve Empati". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2): 642–661.
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N. ve Lattanner, M. R. (2014). "Bullying in the Digital Age: A Critical Review and Meta-Analysis of Cyberbullying Research Among Youth". *Psychological Bulletin*, 140(4): 1073–1137.
- Königs, H. P. (2017). *IT-Risikomanagement mit System Praxisorientiertes Management von Informationssicherheits, IT- und Cyber-Risiken*. Springer Vieweg, Wiesbaden.
- Kuş, H. N. (2025). *Sosyal Medyanın Manevi Destek ve Rehberlikteki Önemi*. Yayımlanmamış Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi. Pamukkale Üniversitesi, Denizli. https://gcris.pau.edu.tr/bitstream/11499/58806/1/Hanım_Nur_KUŞ.pdf
- Kwan, G. C. E., Lee, C. Y. S. ve Cheung, C. K. (2020). "Linking Cyberbullying Perpetration to Positive and Negative Outcomes: The Role of Interpersonal and Intrapersonal Capacities". *Computers in Human Behavior*, 108: 106305.
- LaCoursiere, S. P. (2001). "A Theory of Online Social Support". *Advances in Nursing Science*, 24(1): 60–77.
- Laireiter, A. R. (2011). "Theoretical Concepts of Social Support". W. Renner (Ed.), *Sponsorships for Refugees and Asylum Seekers. A Research Report on Social Support as a Moderator of Acculturative Stress: Theoretical Assumptions, Results, and Recommendations*. 32-55.
- Landoll, R. R., La Greca, A. M., Lai, B. S., Chan, S. F. ve Herge, W. M. (2015). "Cyber Victimization By Peers: Prospective Associations with Adolescent Social Anxiety and Depressive Symptoms". *Journal of Adolescence*, 42: 77–86.

- Lee, S. J. ve Shin, N. (2017). "Prevalence of Cyberbullying and Predictors of Cyberbullying Perpetration Among Korean Adolescents". *Computers in Human Behavior*, 68: 352–358.
- Li, Q. (2006). "Cyberbullying in Schools: A Research of Gender Differences". *School Psychology International*, 27(2): 157–170.
- Lin, C. A., Atkin, D. J. ve Lau, T. Y. (2020). "Social Media and Cyberbullying in Adolescence: Predictors of Offending and Victimization". *Telematics and Informatics*, 51: 101401.
- Liu, D., Baumeister, R. F., Yang, C. C. ve Hu, B. (2018). "Digital Communication Media Use and Psychological Well-Being: A Meta-Analysis". *Journal of Computer-Mediated Communication*, 23(2): 73–89.
- Liu, D., Wright, K. B. ve Hu, B. (2018). "A Meta-Analysis of Social Network Site Use and Social Support". *Computers ve Education*, 127: 201-213.
- Livingstone, S. ve Smith, P. K. (2014). "Annual Research Review: Harms Experienced By Child Users of Online and Mobile Technologies". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(6): 635-654.
- Lopez Martinez, A. E., Esteve-Zarazaga, R. ve Ramírez-Maestre, C. (2008). "Perceived Social Support and Coping Responses Are Independent Variables Explaining Pain Adjustment Among Chronic Pain Patients". *Pain*, 9: 373-379.
- Lorenz, K. (1991). *Hayvan ve İnsan Davranışı Üzerine*. (Çev. G. Günay). Cem Yayınevi, İstanbul.
- Lu, W. ve Hampton, N. K. (2016). "Beyond the Power of Networks: Differentiating Network Structure from Social Media Affordances for Perceived Social Support", *New Media ve Society*, 19(6): 861- 879.
- Luo, M., ve Hancock, J. T. (2020). "Self-Disclosure and Social Media: Motivations, Mechanisms and Psychological Well-Being". *Current Opinion in Psychology*, 31: 110–115.
- Malesky, L. A. (2007). "Predatory Online Behavior: Modus Operandi of Convicted Sex Offenders in Identifying Potential Victims and Contacting Minors Over the Internet". *Journal of Child Sexual Abuse*, 16(2): 23–32.
- Marco, S., Tzani-Pepelasi, C. ve Ioannou, M. (2018). "Cyberbullying: The Role of Empathy and Coping Strategies". *Psychology, Crime ve Law*, 24(8): 725–739.
- Marcum, C. D., Higgins, G. E. ve Ricketts, M. L. (2012). "Potential Factors Of Online Victimization Of Youth: An Examination Of Adolescent Online Behaviors". *Youth & Society*, 46(4) :474-495.

- Martinez Martinez, F., Gonzalez-Cabrera, J. ve Ortega Baron, J. (2020). "Cyberbullying in Adolescence: A Review of Theoretical Models, Prevention Programs, and Ethical Considerations". *Aggression and Violent Behavior*, 55: 101481.
- Mason, K. L. (2008). "Cyberbullying: A Preliminary Assessment for School Personnel". *Psychology in the Schools*, 45(4): 323–348.
- Matthews, T., Danese, A., Wertz, J., Ambler, A., Caspi, A., Fisher, H. L. ve Arseneault, L. (2022). "Cyber-Victimization Has Similar Impacts on Adolescent Well-Being as Offline Victimization: A Prospective Study". *Aggressive Behavior*, 48(1): 42–51.
- Medrano, J. A., Lopez-Romero, L. ve Martinez, A. (2018). "The Impact of Cyberbullying on Adolescents' Psychological Well-Being: A Longitudinal Study". *Journal of Adolescence*, 67: 47–54.
- Mishna, F., Saini, M. ve Solomon, S. (2012). "Ongoing and Online: Children and Youth's Perceptions of Cyber Bullying". *Children and Youth Services Review*, 34(1): 122–128.
- Mitchell, K. J., Jones, L. M., Turner, H. A. ve Shattuck, A. (2011). "Assessing the Role of Youth Internet Safety Training". *Journal of Adolescent Health*, 49(6): 627–633.
- Mladenovic, M., Ošmjanski, V. ve Stanković, S. V. (2021). "Cyber-Aggression, Cyberbullying, and Cyber-Grooming: A Survey and Research Challenges". *ACM Computing Surveys (CSUR)*, 54(1): 1-42.
- Monks, C. P. ve Smith, P. K. (2006). "Definitions of Bullying: Age Differences in
- Motram, D. ve Fleming, M. (2009). "Perceptions of Peer and Parental Social Support in Adolescence". *Child and Adolescent Mental Health*, 14(4): 189–195.
- Nartgün, Ş. S. ve Cicioğlu, M. (2015). "Problemlı İnternet Kullanımı ve Siber Zorbalık İlişkisi". *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2) :67-89 .
- Naslund, J. A., Bondre, A., Torous, J. ve Aschbrenner, K. A. (2020). "Social Media and Mental Health: Benefits, Risks, and Opportunities for Research and Practice". *Journal of Technology in Behavioral Science*, 5: 245–257.
- Nick, E. A., Cole, D. A., Cho, S. J., Smith, D. K., Carter, T. G. ve Zelkowitz, R. L. (2018). "The Online Social Support Scale: Measure Development And Validation". *Psychological Assessment*, 30(9) :1127.
- Ng, Q. X., Chua, Z. ve Shorey, S. (2020). "The Impact of Bullying on Mental Health". *Journal of Psychiatric Research*, 123: 24-30.

- No, U., Kwon, M. ve You, S. (2025). "Profiles of Adolescent Cyberbullying Victimization and Effect of Traditional School Bullying: A Latent Profile Analysis". *Journal of School Violence*, 24(2): 314-328.
- O'Keeffe, G. S., Clarke-Pearson, K. ve Council on Communications and Media. (2011). "The Impact of Social Media on Children, Adolescents, and Families". *Pediatrics*, 127(4): 800– 804.
- Oh, H. J., Özkaya, E. ve LaRose, R. (2014). "How Does Online Social Networking Enhance Life Satisfaction? The Relationships Among Online Supportive Interaction, Affect, Perceived Social Support, Sense of Community, and Life Satisfaction", *Computers in Human Behavior*, 30: 69-78.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Wiley-Blackwell, New Jersey.
- Ortega Baron, J., Machimbarrena, J. M., Montiel, I. ve González-Cabrera, J. (2021). "Cyberbullying and Cybervictimization: Associations with Emotion Regulation, Aggression, and Suicide Risk". *Psychology Research and Behavior Management*, 14: 1763–1774.
- Özdemir, S. (2011). "The Relationship Between Cyberbullying and Psychological Problems Among Adolescents in Turkey". *European Journal of Developmental Psychology*, 9(4): 628–641.
- Özdemir- Bişkin, S. ve Kocaayan, F. (2020). "Sanal Sosyal Destek Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(75): 1517-1533.
- Özdoğru, A., Gökcalp, M. Y. ve Kuşcu, H. (2020). "Devasa Çok Oyuncululu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunlarının Takım Çalışma ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi". *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(22): 114-135.
- Özen, Ü. ve Korukçu Sarıcı, M. B. (2010). "Yalnızlık Olgusu ve Sanal Sohbetin Yalnızlığın Paylaşımına Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1): 149-159.
- Özet, İ. (2018). "Türkmenliğin Diasporik Temsilleri: İstanbul'da Yaşayan Kerküklü Türkmenlerde Göç, Kimlik ve Entegrasyon". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12): 909-929.
- Özkal, U. Ü. (2011). *Üniversite Öğrencileri Arasında Zorbalık ve Zorbalığın Psikolojik Sorunlarla İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Özkan, M. (2023). *Okulda Yüz Yüze Yürütülen Psikolojik Danışma Hizmeti ile Uzaktan Yürütülen Psikolojik Danışma Hizmetinin İlişkisi: Çevrim İçi Psikolojik Danışma Tutumlarının Düzenleyici Rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Öztat, F. (2024). *Sanal Dünya Gerçek Hayat Sosyal Sermayenin İnternete Yansımaları*. Eğitim Yayınevi, Ankara.
- Öztürk, B. (2023). *Türkiye’deki Y Kuşağı Mensubu Bireylerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Algıları: Bir Alan Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Pabian, S., Vandebosch, H. ve Poels, K. (2022). “Cyberbullying and Its Detection”. *Computers in Human Behavior*, 126.
- Pallant, J. (2017). *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS for Windows*. Open University Press, New York.
- Pamuk, M. ve Bavlı, Ö. (2013). An Investigation of Adolescents’ Cyberbullying According to Some Variables. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 321–338.
- Pamuk, M. ve Bavlı, Ö. (2013). An Investigation of Adolescents’ Cyberbullying According to Some Variables. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 321–338.
- Papacharissi, Z. (2009).” The Virtual Geographies Of Social Networks: A Comparative Analysis Of Facebook, LinkedIn And ASmallWorld”. *New Media & Society*, 11(1-2): 199-220.
- Patchin, J. W. ve Hinduja, S. (2006). ”Bullies Move Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying”. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2): 148–169.
- Patchin, J. W. ve Hinduja, S. (2023). ”Cyberbullying Among Asian American Youth Before And During The COVID-19 Pandemic”. *Journal Of School Health*, 93(1) :82-87.
- Pehlivan, M. (2018). *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Algısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Peker, A. (2015).” Analyzing The Risk Factors Predicting The Cyberbullying Status Of Secondary School Students”. *Education And Science*, 40(181) : 57-75.
- Pellegrini, A. D. (1998). “Bullies and Victims in School: A Review and Call for Research”. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 19(2): 165–176.
- Penninx, B. W., Van Tilburg, T. ve Deeg, D. J. (1997). "Direct and Buffereffects of Social Support and Personal Coping Resources Inindividuals with Arthritis”. *Social Science and Medicine*, 44: 393–402.

- Perez-Fuentes, M. D. C., Molero Jurado, M. M., Gázquez Linares, J. J. ve Oropesa Ruiz, N. F. (2021). "Cyberbullying Aggressors Among Adolescents: Psychological Profile and Predictive Variables". *Children and Youth Services Review*, 121: 105835.
- Pfeil, U., Zaphiris, P. ve Ang, C. S. (2009). "Cultural Differences in Collaborative Authoring of Wikipedia". *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(1): 88–113.
- Polat, H. (2016). "Sanal Kimlik, Görünürlük ve Sosyal Medya". *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2): 99–111.
- Rains, S. A. ve Wright, K. B. (2016). "Social Support and Computer-Mediated Communication: A State-of-the-Art Review and Agenda for Future Research". *Annals of the International Communication Association*, 40(1): 175–211.
- Ramsey, R., Campbell, M. A. ve Kuo, M. (2016). "The Relationship Between Cyberbullying and Adolescent Psychosocial Adjustment". *International Journal of Mental Health and Addiction*, 14(4): 523–535.
- Reich, S. M., Subrahmanyam, K. ve Espinoza, G. (2012). "Friending, IMing, and Hanging out Face-to-Face: Overlap in Adolescents' Online and Offline Social Networks". *Developmental Psychology*, 48(2): 356–368.
- Reid, R. ve Weigle, P. (2014). "Internet Addiction: A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment". *Journal of Clinical Psychiatry*, 75(1): 105–110.
- Ressler, E. M. (1998). *Social Work with Children and Families*. Routledge, Oxfordshire.
- Rigby, K. (2003). "Consequences of Bullying in Schools". *Canadian Journal of Psychiatry*, 48(9): 583–590.
- Rodop, Ş., Yıldırım, S., Yıldız, P. D. ve Hanif, A. G. (2022). "Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık: Başa Çıkma Stratejileri, Değer Yönelimleri ve Akademik Başarılarıyla İlişkileri". *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 10(26): 97-116.
- Ross, J. A., McDougall, D., Hogaboam-Gray, A. ve LeSage, A. (2003). "A Survey Measuring Elementary Teachers Implementation of Standards-Based Mathematics Teaching". *Journal for Research in Mathematics Education*, 34(4), 344–363.
- Ryan, T. ve Curwen, T. (2013). "Cyberbullying: What Educators Need to Know". *Delta Kappan*, 95(2): 34–39.
- Salmon, G., Priestley, M. ve Glover, L. (2018). "Cyberbullying in Schools: A Narrative Review". *Educational Psychology in Practice*, 34(3): 282–296.
- Saygılı, A. (2018). *Örgütlerde Uygulanan Motivasyon Araçlarının İşten Ayrılma Niyetine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- Schwartz, D., Dodge, K. A., Pettit, G. S. ve Bates, J. E. (1997). "The Early Socialization of Aggressive Victims of Bullying". *Child Development*, 68(4): 665–675.
- Schwartz, S. H. (1999). "A theory of Cultural Values and Some Implications for Work". *Applied Psychology*, 48(1): 23–47.
- Semerci, Ç. (2017). "Siber Zorbalık Davranışlarının Ergenlerin Sosyal Medya Kullanımı Açısından İncelenmesi". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 14(1): 1251–1262.
- Sentse, M., Scholte, R. H., Salmivalli, C. ve Voeten, M. (2014). "Bystanders and Bullying". *Journal of Abnormal Child Psychology*, 42(6): 909–920.
- Serin, H. (2012). "Öğrencilerde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığı". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3): 25–30.
- Shumaker, S. A. ve Brownell, A. (1984). "Toward a Theory of Social Support: Closing Conceptual Gaps". *Journal of Social Issues*, 40(4): 11–36.
- Skelton, K. R., Benjamin-Neelon, S. E. ve Young-Wolff, K. C. (2020). "Management Of Cannabis Use In Breastfeeding Women: The Untapped Potential Of International Board Certified Lactation Consultants". *Breastfeeding Medicine*, 15(2) :117-120.
- Smith, P. K. (2016). "Bullying: Definition, Types, Causes, Consequences and Intervention". *Social and Personality Psychology Compass*, 10(9): 519–532.
- Smith, P. K., López-Castro, L., Robinson, S. ve Görzig, A. (2018). "Consistency of Gender Differences in Bullying in Cross-Cultural Surveys". *Aggression and Violent Behavior*, 45: 33–40.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. ve Tippett, N. (2008). "Cyberbullying: Its Nature and Impact in Secondary School Pupils". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4): 376-385.
- Slonje, R. ve Smith, P. K. (2008). "Cyberbullying: Another Main Type Of Bullying"? *Scandinavian Journal Of Psychology*, 49(2) :147-154.
- Song, H., Hollenbeck, C. R. ve Ferraro, R. (2015). "Sharing Self-Promotional Information Online: Psychological Antecedents and Consequences". *Computers in Human Behavior*, 48: 111-119.
- Sontag, L. M., Clemans, K. H., Graber, J. A. ve Lyndon, S. T. (2011). "Traditional and Cyber Aggressors and Victims: A Comparison of Psychosocial Characteristics". *Journal of Youth and Adolescence*, 40(3): 392–400.
- Sorrentino, A., Baldry, A. C., Farrington, D. P. ve Blaya, C. (2019). "Epidemiology of Cyberbullying across Europe: Differences between Countries and Genders". *Educational Sciences: Theory & Practice*, 19(2), 74-91.

- Süslü, M. (2016). “Ergenlerde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Cinsiyet Temelli Etkileri”. *Woman 2000*, 17(2): 25-37.
- Şahin, M., Aydın, B. ve Yağmur, E. (2010). “İlköğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1): 265–283.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Pearson, Boston.
- Tanis, M. (2012). “The Role of Social Support in the Relationship Between Internet Use and Health”. *Social Science Computer Review*, 30(1): 83–92.
- Tanrikulu, I. ve Erdur Baker, Ö. (2020). Psychometric Properties of a Cyberbullying Inventory for University Students. *British Journal of Guidance & Counselling*, 50(5): 737–751.
- Taştekin, E. ve Bayhan, P. (2018). “Ergenler Arasındaki Siber Zorbalığın Ve Mağduriyetin İncelenmesi”. *Online Journal Of Technology Addiction And Cyberbullying*, 5 (2) :21-45.
- Tee, X. Y. (2023). *Cybervictimization and Depression Among Malaysian Adolescents: Sense of Coherence as A Moderator*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. UTAR.
- Tiryaki, A. İ. (2024). *Serbest Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları Bağlamında Dijital Bağımlılık ve Asosyalite İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Thoits, P. A. (2011). “Mechanisms Linking Social Ties and Support to Physical and Mental Health”. *Journal of Health and Social Behavior*, 52(2): 145–161.
- Toblin, R. L., Schwartz, D., Gorman, A. H. ve Abou-ezzeddine, T. (2005). “Social-Cognitive and Behavioral Attributes of Aggressive Victims of Bullying”. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26(3): 329–346.
- Tok, E. S. ve Arslan Aldemir, M. (2023). “Yalnızlık, Yetersizlik, Sosyal Kaygı ve Sanal Sosyal Desteğin Sosyal Medya Bağımlılığıyla İlişkisi”. *Current Approaches in Psychiatry*, 15(1): 373-381.
- Tokunaga, R. S. (2010). “Following You Home from School: A Critical Review and Synthesis of Research on Cyberbullying Victimization”. *Computers in Human Behavior*, 26(3): 277–287.
- Topaloğlu, H. S. (2024). *Ergenlerde Öz Yeterlilik Düzeyleri ile Siber Zorba Olma ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Tran, N. T., Baams, L., Mendoza, M. D. R. ve Russell, S. T. (2023). "Online Peer Victimization, Sexuality, and Identity: A Longitudinal Study of LGBTQ+ Youth". *Journal of Adolescent Health*, 72(1): 105–111.
- Trepte, S., Dienlin, T. ve Reinecke, L. (2015). "Influence of Social Support Received in Online and Offline Contexts on Satisfaction With Social Support and Satisfaction With Life: A Longitudinal Study". *Media Psychology*, 18(1): 74–105.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism ve Collectivism*. Westview Press, Colorado.
- Trompeter, N., Bussey, K. ve Hay, C. (2018). "The Role of Emotion Regulation in Predicting Cyberbullying Perpetration and Victimization". *Journal of School Violence*, 17(3): 311-327.
- Uğur, S. B. ve Kaya Kılıç, A. (2021). "Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Maruz Kalma Durumları, Yaklaşımları ve Sosyal Destek Kaynakları". *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 11: 293-304.
- Uslu, H. (2018). *Muhafazakâr Kadınların Online Alışveriş Yapma Davranışları Üzerine Bir Alan Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- UNICEF. (2021). How To Stop Cyberbullying. <https://www.unicef.org/stories/how-to-stop-cyberbullying> (Erişim Tarihi: 29.04.2025)
- Utz, S. ve Breuer, J. (2017). "The Relationship Between Use of Social Network Sites, Online Social Support, and Well-Being: Results from a Six-Wave Longitudinal Study," *Journal of Media Psychology*, 29(3): 115–125.
- Uzgun, M. (2023). "Siber Psikoloji: Kişilik ve Dindarlık". *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, 8: 139-147.
- Vale, A., Pereira, F., Gonçalves, M. ve Matos, M. (2018). "Cyber-Aggression In Adolescence And Internet Parenting Styles: A Study With Victims, Perpetrators And Victim-Perpetrators". *Children And Youth Services Review*, 93:88-99.
- Van Dijk, J. A. G. M. (2012). *The Network Society* (3. bs.). Sage, New York.
- Varghese, E. ve Pistole, M. C. (2017). "College Student Cyberbullying: Self-Esteem, Depression, Loneliness, and Attachment". *Journal of College Counseling*, 20(1): 7–21.
- Wachs, S., Junger, M. ve Wright, M. F. (2016). "The Moderation of Empathy in the Longitudinal Association Between Witnessing Cyberbullying and Cyberbullying Perpetration". *Journal of Youth and Adolescence*, 45(2): 336–349.

- Wachs, S., Wright, M. F. ve Sittichai, R. (2019). "Associations Between Bystander Responses, Empathy, and Cyberbullying Among Adolescents in Thailand". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(4): 570.
- Wang, J., Iannotti, R. J. ve Nansel, T. R. (2009). "Cyber and Traditional Bullying: Differential Association with Depression". *Journal of Adolescent Health*, 45(4): 368–375.
- Wang, J., Iannotti, R. J. ve Nansel, T. R. (2010). "School Bullying Among Adolescents in the United States: Physical, Verbal, Relational, and Cyber". *Journal of Adolescent Health*, 45(4): 368–375.
- West, C. ve Zimmerman, D. H. (1987). "Doing Gender". *Gender & Society*, 1(2) :125-151.
- White, M. ve Dorman, M. S. (2001). "Receiving Social Support Online: Implications for Health Education". *Health Education Research*, 16(6): 693-707.
- Wright, K. B. (2005)." Researching Internet-Based Populations: Advantages And Disadvantages Of Online Survey Research, Online Questionnaire Authoring Software Packages, And Web Survey Services". *Journal Of Computer-Mediated Communication*, 10 :10-34.
- Whittaker, E. ve Kowalski, R. M. (2015). "Cyberbullying Via Social Media". *Journal of School Violence*, 14(1): 11–29.
- Wigderson, S. ve Lynch, M. (2013). "Cyber- and Traditional Peer Victimization: Unique Relationships with Adolescent Well-Being". *Psychology in the Schools*, 50(6): 622–634.
- Wunnenberg, M. (2020). "Psychosocial Bullying Among Nurse Educators: Exploring Coping Strategies And Intent To Leave". *Journal Of Nursing Scholarship*, 52(5) : 574-582.
- Wolke, D., Lee, K. ve Guy, A. (2017). "Cyberbullying: A Storm in a Teacup?". *European Child and Adolescent Psychiatry*, 26(8): 899–908.
- Wong, Y. J. (2020). "The Psychology of Self-Compassion: Implications for Mental Health". *Counseling Psychologist*, 48(3): 277–288.
- Wright, K. B. (2016). "Communication in Health-Related Online Social Support Groups/Communities: A Review of Research on Predictors of Participation, Applications of Social Support Theory, and Health Outcomes". *Review of Communication Research*, 4: 65-87.
- Wright, M. F. ve Li, Y. (2013). "The Association Between Cyber Victimization and Subsequent Cyber Aggression: The Moderating Effect of Peer Rejection". *Journal of Youth and Adolescence*, 42(5): 662–674.

- Xavier, N. ve Wesley J, R. (2018). "Mediating Effect of Online Social Support on the Relationship with Stress and Mental Well-Being". *Mental Health and Social Inclusion*, 22(4): 178-186.
- Yamaç, Ö. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Stresle Başa Çıkma Stilleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yaman, E., Karakulah, D. ve Dilmaç, B. (2013). "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Değerlerini Yordayan İki Önemli Değişken: Siber Zorbalık Eğilimleri ve Okul Kültürü Arasındaki İlişki". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26) :323-337.
- Yao, T., Zheng, Q. ve Fan, X. (2015). "The Impact of Online Social Support on Patients' Quality of Life and the Moderating Role of Social Exclusion". *Journal of Service Research*, 18(3): 369-383.
- Ybarra, M. L. ve Mitchell, K. J. (2004). "Online Aggressor/Targets, Aggressors, and Targets: A Comparison of Associated Youth Characteristics". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(7): 1308–1316.
- Yen, Y. C. (2022). "Online Interaction and Psychological Well-Being: The Roles of Online Social Support and Self-Disclosure". *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 16(1): Article 4.
- Yıldırım, İ. (2004). "Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Revizyonu". *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 17(5): 221-236.
- Yıldırım, İ. (2021). "Sosyal Medya, Dijital Bağımlılık ve Siber Zorbalık Ekseninde Değişen Aile İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme". *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(5): 1237–1258.
- Yıldız, B. ve Demir, F. (2021). "Siber Zorbalık Üzerine Nitel Bir Araştırma". *Sosyal Sağlık Dergisi*, 1(1): 116-139.
- Yılmaz, Ç. (2011). 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Güdüsü, Kaygısı, Öz Yeterlik İnancı ve Öz Kavramı ile Matematik Dersine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkiler: Şereflikoçhisar Örneği, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, R. (2022). "Ergenlik Dönemindeki Bireylerin Beslenme ve Düzenli Spor Yapma Alışkanlıkları Üzerine Araştırma". *Avrasya Eğitim ve Literatür Dergisi*, 16: 67-85.
- Yılmaz, T. K. (2020). "Dijital Haklar ve Sorumluluklar". *Dijital Okuryazarlık*. Nobel, Ankara. 127-180.

- Yiğit, M. F. ve Seferoğlu, S. S. (2017). “Siber Zorbalıkla İlişkili Faktörler ve Olası Çözüm Önerileri Üzerine Bir Alanyazın İncelemesi”. *Journal of Instructional Technologies ve Teacher Education*, 4(2): 13–49.
- Young, R., Miles, S., ve Alhabash, S. (2018). “Attacks by Anons: A Content Analysis of Aggressive Posts, Victim Responses, and Bystander Interventions on a Social Media Site”. *Social Media + Society*, 4(1): 1-14.
- Younger, J., Aron, A. ve Parke, S. (2010). “Viewing Pictures of Aromantic Partner Reduces Experimental Pain: Involvement of Neural Reward Systems”. *PLoS One*, 5: 13309.
- Yuchang, J., Jun, Z. ve Lin, W. (2019). “Cyberbullying Victimization and Adolescent Depression: The Mediating Role of Social Support”. *Children and Youth Services Review*, 96: 51–58.
- Yusuf, R., Nurillah, A. M. ve Sari, M. H. (2021). “Digital Parenting and Cyberbullying: The Role of Parental Mediation and Adolescent Self-Regulation”. *Journal of Child and Family Studies*, 30(4): 987–997.
- Yücel, V. (2019). “Zararlı Dijital Oyunlar ve Çocuklar”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(7): 340-353.
- Zhu, C., Huang, S., Evans, R. ve Zhang, W. (2021). “Cyberbullying Among Adolescents and Children: A Comprehensive Review of the Global Situation, Risk Factors, and Preventive Measures”. *Aggression and Violent Behavior*, 61: 101488.
- Zych, I., Farrington, D. P., Llorent, V. J. ve Ttofi, M. M. (2019). “School Bullying and Cyberbullying: Prevalence, Overlap, Predictors and Psychosocial Outcomes”. V. B. V., Hasselt ve M. L. Bourke (Ed.). *Handbook of Behavioral Criminology*. Springer, 113-138.

EK 1 ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ İÇİN SİBER ZORBALIK/MAĞDURİYET ÖLÇEĞİ

Aşağıda sıralanan davranışları **SON 6 AY** içerisinde ne sıklıkla yaptığınızı **BEN YAPTIM** bölümüne işaretleyiniz.

Bu durumlara ne sıklıkla maruz kaldığınızı ise **BANA YAPILDI** bölümüne işaretleyiniz.

Lütfen cevabınızı **HER İKİ BÖLÜM** (BEN YAPTIM ve BANA YAPILDI) için AYRI AYRI işaretlemeyi **unutmayınız.**

0 ☐ Hiç

1 ☐ Bir Kez

2 ☐ İki-üç Kez

3 ☐ Üçten Çok

	BEN YAPTIM				BANA YAPILDI			
	Hiç	Bir Kez	İki-üç Kez	Üçten Çok	Hiç	Bir Kez	İki-üç Kez	Üçten Çok
1. İzin almadan, kişisel bilgisayar veya akıllı telefondaki bilgileri (dosya, fotoğraf, yazılı mesaj kayıtları vb.) almak	0	1	2	3	0	1	2	3
2. İnternet ortamında başkasının kimliğiyle izinsiz paylaşımında bulunmak	0	1	2	3	0	1	2	3
3. Görüntülü yapılan özel bir görüşmeyi, karşı tarafın haberi olmadan başkasına izlettirmek	0	1	2	3	0	1	2	3
4. İnternet ortamında yapılan paylaşımlara (yorum, fotoğraf, video, bilgi) utandırıcı, kırıcı yorumlar yapmak	0	1	2	3	0	1	2	3
5. İnternette tehdit içeren, utandırıcı, kırıcı mesajlar göndermek	0	1	2	3	0	1	2	3
6. İnternet şifrelerini ele geçirerek erişimi engellemek	0	1	2	3	0	1	2	3
7. SMS aracılığıyla tehdit edici, utandırıcı, kırıcı mesajlar göndermek	0	1	2	3	0	1	2	3
8. İnternette, cinsiyetini farklı göstererek karşı tarafı kandırmak	0	1	2	3	0	1	2	3
9. Sanal ortamda dedikodu veya söylenti yaymak	0	1	2	3	0	1	2	3
10. Sanal ortamda birilerine küfretmek	0	1	2	3	0	1	2	3
11. Küçük düşürücü bir mesajı, fotoğrafı veya video görüntüsünü sanal ortamda izinsiz paylaşmak	0	1	2	3	0	1	2	3

EK 2 SANAL SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ifadeleri okuyarak **son iki ay** boyunca çevrimiçi ortamda başkalarıyla etkileşime girerken, bu ifadelerin sizde **ne sıklıkla** gerçekleştiğini derecelendiriniz.

Maddeler	Hiçbir Zaman	Nadiren	Ara sıra	Oldukça sık	Her zaman
1. Sanal ortamda insanlar beni önemsediklerini gösterirler.	0	1	2	3	4
2. Sanal ortamda insanlar bana benimle ilgili kendimi iyi hissettiren şeyler söyler veya yaparlar.	0	1	2	3	4
3. Sanal ortamda insanlar beni cesaretlendirirler.	0	1	2	3	4
4. Sanal ortamda insanlar beni önemserler.	0	1	2	3	4
5. Sanal ortamda paylaşımlarım beğeni, favori, destek oyu, görüntülenme vb. alır.	0	1	2	3	4
6. Sanal ortamda olumlu yorumlar alırım.	0	1	2	3	4
7. Sanal ortamda insanlar söylediğim veya yaptığım şeyleri beğendiklerini söylerler.	0	1	2	3	4
8. Sanal ortamda insanlar benimle bir birey olarak ilgilenirler.	0	1	2	3	4
9. Sanal ortamda insanlar beni desteklerler.	0	1	2	3	4
10. Sanal ortamda insanlar kendim hakkında iyi hissetmemi sağlarlar.	0	1	2	3	4
11. Sanal ortamda diğer insanlarla konuşurum veya bir şeyler yaparım.	0	1	2	3	4
12. İnsanlar benimle sanal ortamda zaman geçirirler.	0	1	2	3	4
13. İnsanlar sanal ortamda benimle takılır ve eğlenceli şeyler yaparlar.	0	1	2	3	4
14. Sanal ortamda benzer ilgi alanlarına sahip gruplara üyeyim.	0	1	2	3	4
15. İnsanlarla sanal ortamda ortak noktalarımız hakkında konuşuruz.	0	1	2	3	4
16. Sanal ortamda, benimle aynı şeyleri seven insanlarla bağlantı kurarım.	0	1	2	3	4
17. Sanal ortamdaki grupların bir parçasıyım.	0	1	2	3	4
18. Sanal ortamda insanlar benimle şakalaşıp eğlenirler.	0	1	2	3	4
19. İnsanlar sanal ortamda söylediğim veya yaptığım şeyler aracılığıyla benimle ilişki kurarlar.	0	1	2	3	4
20. Sanal ortamda insanlar bana ait olduğumu hissettirirler.	0	1	2	3	4
21. Sanal ortamda insanlar bana faydalı tavsiyeler verirler.	0	1	2	3	4
22. Sanal ortamda, insanlar bana yararlı bilgiler sağlarlar.	0	1	2	3	4
23. Bir sorunun olursa insanlar eğer kendileri aynı durumda olsalardı nasıl bir yol izleyeceklerini benimle sanal ortamda paylaşarak bana yardım ederler.	0	1	2	3	4
24. İnsanlar ihtiyaç duyarsam nereden yardım bulacağımı sanal ortamda bana söylerler.	0	1	2	3	4
25. Sanal ortamda olduğum zaman, insanlar yeni şeyler öğrenmeme yardımcı olurlar.	0	1	2	3	4
26. İnsanlar bana sanal ortamda önerilerde bulunurlar.	0	1	2	3	4
27. Sanal ortamda insanlar bana bilmek istediğim şeyleri anlatırlar.	0	1	2	3	4
28. Sanal ortamda insanlar içinde bulunduğum durumu daha iyi anlamamı sağlarlar.	0	1	2	3	4
29. Bir problem yaşarsam, insanlar bakış açılarımı benimle sanal ortamda paylaşırlar.	0	1	2	3	4
30. Sanal ortamda insanlar bana olaylara yeni bakış açılarıyla bakmam konusunda yardımcı olurlar.	0	1	2	3	4
31. İhtiyacım olduğunda, insanlar sanal ortamda maddi manevi yardımcı olurlar.	0	1	2	3	4
32. Sanal ortamda insanlar bana okul veya işle ilgili yardımcı olurlar.	0	1	2	3	4
33. Sanal ortamda insanlar işlerin yapılması konusunda bana yardımcı olurlar.	0	1	2	3	4
34. Bir şey yaparken yardıma ihtiyaç duyarsam bana yardım edecek insanları bulmak için sanal ortama girerim.	0	1	2	3	4
35. Sanal ortamda insanlar benim için bir şeyler yapmayı teklif ederler.	0	1	2	3	4
36. Sanal ortamda insanlar önemli olduğumu düşündüğüm sorunlarda veya olaylarda bana yardım ederler.	0	1	2	3	4
37. Sanal ortamda insanlar bana ihtiyaç duyduğum şeyleri teklif etmişlerdir.	0	1	2	3	4
38. Bir şeye ihtiyacım olduğunda, bana ödünç verebilecek birini bulmak için sanal ortama girerim.	0	1	2	3	4
39. Okul ya da işle ilgili bir yardıma ihtiyacım olduğunda, sanal ortama girerek başkalarından yardım alırım.	0	1	2	3	4
40. Önemli olduğumu düşündüğüm şeyler için yardım almak veya para toplamak için insanlarla sanal ortamda iletişime geçerim.	0	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	DAMLA GÜRSOY
EĞİTİM DURUMU	
Lisans	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Hizmetler (2012-2016) Atatürk Üniversitesi, Adalet (2016-2018) Anadolu Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler (2020-2024) İstanbul Üniversitesi, Felsefe (2020-Devam ediyor)
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü (2023)
Tez Konusu	Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık/ Mağduriyet Düzeyleri ve Sanal Sosyal Destek Ağları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Yabancı Dil/Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
2022-Halen	Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Sosyal Çalışmacı
2019-2022	Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü, Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni